

MEZINÁBOŽENSKÝ DIALOG

Zdeněk Vojtíšek

Motivace ke vstupu do mezináboženského dialogu v zemi, která netrpí náboženskými rozbroji, je různá: pro někoho je to touha po poznání jiné spirituality, jiný může chtít představit věřící jako tolerantní lidi, a tak vylepšit obraz náboženství v očích těch, kdo je vidí především jako příčinu násilností. Pro náboženské menšiny může být vstup do dialogu příležitostí ke zviditelnění a zároveň vstupem mezi obecně respektované náboženské skupiny. A někdo snad má na mysli budoucnost celého lidstva a vylepšováním vztahů mezi příslušníky náboženství se pokouší pracovat pro smíření a pro předcházení konfliktů.

Ať tak či onak, mezináboženský dialog se od přelomového chicagského kongresu světových náboženství v roce 1893 stále rychleji rozvíjí a rozšiřuje. Jeho hybateli jsou především křesťanští teologové a rozhodující impuls mu poskytl II. vatikánský koncil římskokatolické církve v letech 1962-1965. Dvě důležité pasáže z dokumentů koncilu čtenář může nalézt na 3. straně obálky.

Zásadní vklad křesťanů do mezináboženského dialogu se odráží i v našem časopise. Kmenový článek napsal teolog a religionista Ivan Štampach pod názvem **Mezináboženské vztahy**. Stejný autor zkoumá v poněkud starší práci možnosti tzv. **Abrahamovské ekumény**, tedy svazku tří monoteistických náboženství, která - snad také díky společně respektované osobě Abrahama - jsou si zpravidla v mezináboženských rozhovorech nejbližší.

Téma mezináboženských vztahů nemůže pominout osobnost katolického teologa Hanse Künga. V Dingiru o něm referují protestanté: Pavel Hošek ve shrnující studii **Hans Küng a dialog náboženství** a Pavel Šíma ve zprávě z Tübingen a tamního **Ekumenického institutu Hanse Künga**. Několik Küngových knih vyšlo i v českých překladech a díky filozofu Karlu Flossovi působí Küngova nadace **Světový étos také u nás**.

Pluralitu postojů k mezináboženskému dialogu v rámci největší křesťanské církve dokumentuje článek **Křesťané v dialogu** C. V. Pospíšila a jeden z hlasů těch, kdo jsou **Kritičtí k dialogu**. V Dingiru tyto hlasy reprezentuje Michal Semín. Téma pak završuje rozhovor s Tomášem Halíkem, z něhož - kromě jiného - prosvítá, že z vnitrocírkevních i mezináboženských rozhovorů může člověk vyjít **S pořádně odřenou kůží**.

Většina impulsů pro mezináboženský dialog sice většinou přichází z křesťanství, ale každá snaha by vyšla naprázdno bez odezvy na nekřesťanské straně. Se svými postoji k dialogu se proto na stránkách tohoto Dingiru krátce svěřují představitelé českého judaismu a islámu **Karol Sidon a Vladimír Sáníka**. S podobnými otázkami byli osloveni i zástupci menšinových náboženských skupin, které o dialogu, či dokonce sjednocení náboženství často hovoří (unitáři, bahá'isté, Jóga v denním životě, munisté). Ze zástupců odmítl vyjádření pouze mluvčí Církve sjednocení (munisté), ovšem o postojích této náboženské skupiny můžeme být dostatečně informováni díky konferenci, kterou v srpnu v Praze pořádala pod názvem **Svět v bodě obratu**. Stejný společný název mají i dva referáty z této konference, které pro Dingir napsali jeho redaktori Tomáš Novotný a Jiří Koubek.

Zmínka o redaktorech připomíná ještě jednu skutečnost, která by neměla v editorialech chybět: redakční rada Dingiru je od nynějška posílena o dva poučené a výkonné pracovníky, kteří se již několikrát na stránkách časopisu osvědčili: Martina Kořínka a Miloše Mrázka. Přicházejí v době, kdy počet předplatitelů stoupá a v redakci se dobře pracuje. Vítejte na palubě!

OBSAH

Mezináboženský dialog (<i>Zdeněk Vojtíšek</i>)	73
Fundamentalismus jinak (<i>Aleš Prázný</i>)	74
Abrahamovská ekuména (<i>Ivan Štampach</i>).....	76

Zahraničí

Ekumenický institut Hanse Künga	78
(<i>Pavel Šíma</i>)	
Summum bonum (<i>Miloš Mrázek</i>)	79

Z domova

Svět v bodě obratu	81
(<i>Tomáš Novotný / Jiří Koubek</i>)	
Světový étos u nás (<i>Karel Floss</i>)	83

Téma

Mezináboženské vztahy (<i>Ivan Štampach</i>).....	84
Hans Küng a dialog náboženství	89
(<i>Pavel Hošek</i>)	
Křesťané v dialogu (<i>Ctirad V. Pospíšil</i>)	93
Kritičtí k dialogu (<i>Michal Semín</i>)	95

Rozhovor

S pořádně odřenou kůží	97
(<i>Pavel Hošek</i>)	
rozhovor s Tomášem Halíkem	

Info-servis

.....	100
-------	-----

Recenze

O mesiášových převrácencích	102
(<i>Prokop Remeš</i>)	
Potřebná příručka s chybami	103
(<i>Ivan Štampach</i>)	

Zprávy

.....	104
-------	-----

Reflexe

Nový věk není tak nový	105
(<i>Andrea Hudáková</i>)	

Dopisy

.....	107
-------	-----

PhDr. **Zdeněk Vojtíšek** (*1963) je odborným asistentem na katedře psychosociálních věd Husitské teologické fakulty UK, mluvčím Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů a šéfredaktorem Dingiru.

FUNDAMENTALISMUS JINAK

Aleš Prázný

V současnosti se často hovoří o fundamentalismu. Tento pojem se objevuje ve spojení s mnohými oblastmi lidského působení. Mluví se o fundamentalismu ekologickém, pedagogickém, politickém, scientistickém, ekonomickém a v neposlední řadě o fundamentalismu náboženském. - Toto zamyšlení nepojednává o konkrétních jednotlivých projevech fundamentalismu. Nepojednává ani o fundamentalismu jakožto ideologickém systému, který vždy ví, jak se to s námi a se světem má. Bude spíše položena otázka, co je fundamentalismus v podstatě: Co je to fundamentalismus jako lidský způsob vztahování se ke světu? Jak je možné fundamentalismus identifikovat právě jakožto fundamentalismus? Tedy, co je kritériem fundamentalismu a čeho je fundamentalismus momentem?

Samotné slovo *fundamentalismus* etymologicky odkazuje k latinskému slovu *fundamentum* - „základ“. Problém fundamentalismu nás přivádí k problematice otázky po základu a k problematice našeho vztahu k tomuto základu.

Tázání po fundamentu

O jaký základ zde jde? Je to základ totožnosti smyslu našeho života a smyslu věci, s nimiž se setkáváme. Z takového základu pramení naše identita; způsob, jakým si rozumíme.

Každý člověk je ve světě nějak zakotven. První způsob našeho založení je tělesnost. Tělo, kterým jsme spolu s tělesnými potřebami konkrétně (srostitě) účastní v dění, je naší prvotní přítomností v živlu světa. Dále jsme založeni tím, co můžeme nazvat duchovním základem. To je způsob, jakým rozumíme své tělesnosti, své úloze, svému místu mezi jinými tvory. Právě tak, jako nejsme schopni být ve světě jinak než tělesně, není možné vyřadit naše duchovní zázemí. Tento náš vzмах k sobě samým, ke světu, ke společenství bytostí, tvorů a věcí, je vždy nějak založen a toto založení není vždy stejné. K tomuto založení náleží předpoklady, které se skrývají a mají charakter samozřejmosti.

V tázání je základ zpochybněn; tzn. nenahlížíme jej jako samozřejmý, jednou provždy daný, ale jako dějinně proměňující se svými tvary, jako něco, co má svůj počátek a konec. Základ odhalujeme jako dějinný. Nejde o to držet základ jako neměnné tvary. Způsob „držení“ základu se nazývá tradice (*tradere* - latinsky „předávat“). Tradice je tím, čím jsme spjati se svým základem, jakým způsobem o základ pečujeme (kultura) a jak o něm víme. Věrnost základům je

zároveň věrností tradicím. Tradice je především věrností smyslu tradic, nikoli jejich uzavřené formě. K tradicím se nelze vracet jako k věci - k faktu, která se pouze uctívá, či dokonce zbožšťuje, nýbrž jako k celkové situační atmosféře, jež má svou dějinnou dynamiku se svými nároky. V tradici jde tedy o „cosi“, co se předává jakožto odkaz k základu.

Tázání po základu je záležitostí velmi starou. Na různých úrovních na ni odpovídá mýtus, náboženství, věda i filosofie. Tázání je neseno motivem rozumět svému místu ve světě. Toto tázání usiluje o pravdivý náhled životních základů. Pravda se v naší myšlenkové tradici váže na pravdivé jedno, odtud i snaha o uni-verzální platnost jednoho základu (arché, princip, mono-teismus) všeho. Základ je v této tradici základem vládnoucím (idea, Bůh, bytí), proto je otázka po základu nejen kontemplací, ale též otázkou interpretace naší moci (potence) a našich možností. Tu se setkává hledání základu s pedagogikou, etikou a politikou, v nichž jde o jeho praktickou interpretaci a aplikaci.

V pomíjivém toku událostí se základ jeví jako nadčasový, avšak nikoli nečasový. To znamená nadčasově platný a platný právě ve vztahu k časovosti, jako něco, co nám pomáhá zvládat (ovládat) čas našeho života.

Každý vycházíme do světa z jiného základu, z jiného fundamentu - z jinak konstituovaného domova (naší jeskyně). Skrze tento základ, ve kterém jsme doma, vnímáme svět, skrze tento základ ve světě potvrzujeme či vyvracíme určité hodnoty. Skrze tento základ rozumíme sami sobě a světu. A zdá se, že světu nejsme s to rozumět jinak než právě skrze tento náš domovský základ,

kterým si vždy nějak (ať už vědomě či neuvědoměle) konstituujeme kosmos a jeho řád. Tímto naším založením se ke světu vztahujeme vždy už s nějakým celkovým nárokem. V tomto smyslu jsme každý nějak samozřejmě fundován. Naše angažovanost ve světě pro nás proto není problémem.

Prožívaný fundament

Problémem se pro nás naopak stává jiné založení druhého. To vnímáme tím více jako nesamozřejmé, čím více je jiné než naše. Problém fundamentalismu se objevuje teprve při setkání s jinakostí druhého, s jinakostí jeho prožitkové roviny. Fundamentalistou v tomto smyslu je vždy někdo jiný než my. Vždy je to ten jiný, kdo narušuje samozřejmost našeho světa (závislého na našem fundamentu), v němž si přirozeně v žádném případě nerozumíme jako reprezentantům fundamentalismu. Fundamentalista je pro nás ten, pro koho platí jiná samozřejmost kosmu, a tedy jiná samozřejmost a jiné založení hodnot. Jakákoli naše výpověď o fundamentu jiných je zároveň výpovědí o našem fundamentu, o kterém většinou nemáme problematické vědomí. Absolutizace fundamentu a jeho nekritická fixace je obecně vnímána jako fundamentalismus toho druhého - a v tomto smyslu je fundamentalismus pejorativním pojmem.

Problém fundamentalismu v obecném povědomí se ukazuje být fenoménem vnější deskripce. Opomíjí se tu odlišnost vnitřního rozumění a prožívání. Jsou to vždy ti druzí, kdo jiné nazývají fundamentalisty. Je tu i podezření, že takové označení je mocenským záměrem; pojmenováním se projevuje snaha ovládnout a „vyřešit“, ale nikoli porozumět. V této situaci se mohou skrý-

vat obavy z odlišného rozumění (xenofobie) a z odlišné interpretace světa u druhého.

Dějinné a nedějinné

Fundamentalismem nazýváme také takový způsob vztahu ke světu, který „je založen“ nedějinně; například na základě víry v absolutní náboženské zjevení, jehož poselství se považuje za nad-dějinně platné, a v tomto svém absolutním „založení“ je nedějinné. Svoji legitimitu považuje za nadřazenější legitimitě jiných. Takovýto diskurs vylučnosti se pak automaticky dostane do rozporu se vším, co si rozumí právě dějinně. Problému fundamentalismu lze v tomto případě rozumět jako konfliktu dějinného (historického) a nedějinného (ahistorického) rozumění vlastní situaci, vlastnímu fundamentu. V tomto smyslu je fundamentalismus neřešitelný, protože je konfliktem dvou interpretačních šifer lidské existence.

V naší době, která se ráda nazývá postmoderní, nabyl termín fundamentalismu pejorativního významu právě vzhledem k svému totalitnímu nároku, který postrádá reflexi své totalitárnosti. Zvláště francouzská filosofie vybízí k pluralitě svým požadavkem dekonstrukce celků kvůli jejich mocenským intencím. Odlišnost je pak dána v rámci plurality stejnosti (plurality téhož), a tedy ztrácí význam jakožto singulární odlišnost. Jakýkoli celkový nárok na svět se ukazuje jako příliš troufalý, příliš problematický. Tázání po základech je tématem dekonstrukce.¹

Nebezpečným momentem fundamentalismu může být i jeho schopnost „fungovat“ jako náhražka nedostačivosti vlastních kořenů v moderním světě. Tento moment přináší riziko instantního a rozhodného odmítnutí jakéhokoli jiného pohledu na svět a jeho výkladu; veškerá síla se potom věnuje konzervaci nově nabytých či pouze restaurovaných hodnot.

V tom, co se nazývá fundamentalismus, můžeme spatřovat též protest proti anonymnímu spokojenému životu moderní civilizace, která se v mnohém uzavřela dějinám, a tak snad vytvořila předpoklady krize fundamentalismu. Uzavřenost dějinám je vlastně rezignací na interpretaci (smyslu?) dějin a svého místa v nich. Fundamentalismus jako konec dějin, jako alternativa dějin, jako rezignace na dějiny. Proč? Snad kvůli strachu, že bychom interpretací, tematizací a komunikací vlastních základů o ně mohli přijít.

Fundamentalismus můžeme mimo jiné vnímat jako určitý pohyb proti zplošťování

a rozměňování hodnot, z nichž vyprchává životní - dějinnotvorný náboj. Čím bude ono zplošťování a rozměňování hodnot na jedné straně „fundamentalističtější“, tím více se bude objevovat touha po radikálním návratu k určitým hodnotám a jejich radikální artikulaci. Ona artikulace bude v takové situaci vždy vnímána „radikálně“, „extrémně“ a snad „militantně“, neboť fundamentalismus mělkosti nebude schopen ve svém zaujetí reprodukcí stejného slyšet jinakost nároku druhých jiným způsobem. V jistém smyslu je fundamentalismus svádivým diskursem v rámci komunikačního monopolu tzv. éry prázdnoty celkového smyslu, kterým je možné prožít svoji ohroženou jinakost. Paradoxně tak fundamentalismus je i není tím, co naši jinakost ohrožuje, a proto se nedá jednoznačně obecně hodnotit jako dobrý či zlý.

Fundamentalismus je pro nás znamením pluralizace současné struktury světa, která je střetem různých fundamentů a jejich hledání. Fenomén fundamentalismu je technicky neřešitelný, neboť jde o problém lidské niternosti, která se nějak vymezuje vůči dějinám. Nabízí se snaha rozumět fundamentalismu dějinně jako hledání vlastního fundamentu, základu. Toto hledání fundamentu naší niternosti nese vždy riziko, že ustrne a stane se totalizující koncepcí pouze mého základu. V tomto smyslu je každý fundamentalismus v nebezpečí, které představuje jeho uzavřenost, definitivnost, bytostná nekomunikativnost. Hledání vlastního základu se pak zvrátí v hledání mocenské převahy a může mutovat v represivní totalitní (a tedy nekomunikativní) systémy. Jde o to umět rozlišit fundament jako zainteresované vidění, jako život z vlastních kořenů na jedné straně a na druhé situaci, kdy chceme svými kořeny zastínit kořeny jiných. To se pak projevuje zjednodušenými náboženskými a politickými koncepty, které nejsou schopné tolerance, a to jak pokud se týká porozumění druhému, tak náboženského citění druhých, neboť přítom nejde o věc samu.

Fundament a váhání

V každodenním provozu je však zároveň třeba citlivé fixace určitých postojů a rozhodnutí. Fundamentalismus je tak nesen ambivalencí mezi váháním a rozhodnutím. Jde o to, aby učiněná rozhodnutí nebyla absolutizována, ale měla vždy citlivý vztah

Její fundament již existuje. Dosud se na něj ale netáže. Foto: archiv.

(odpovědnost) k celkovým souvislostem. Při hledání vlastních kořenů je tedy vždy riziko absolutizace těchto vlastních kořenů, vlastního fundamentu a ztráty schopnosti komunikovat s jiným, který vždy přichází odjinud. Hledání vlastního fundamentu jako vlastního kořene, zdroje identity, má smysl tehdy, jestliže jsme schopni jisté dějinné otevřenosti tak, že nikdy přesně nevíme, jak dál v tom či onom. Jestliže své základy nepovažujeme za jednu provzdušnou definitivně určené, nýbrž v každé situaci vždy nově dějinně uchopitelné - pak je možné setkání s jiným. Každé hledání se může stát totalizující koncepcí svého základu, která se vždy nakonec projeví jako neschopnost tolerance a respektu k jinakosti druhého. ■

Poznámka

¹ Zde používám pojem Derridova diskursu dekonstruktivismu. Právě dekonstrukcí myslí Derrida tázání po základech (právních, politických aj.). Ptá se na podmínky, v nichž se konstituovaly a fixovaly určité interpretační a legalizující diskursy. V tomto tázání se pak tyto diskursy ukazují jako problematické. Toto tázání po základech není ani fundamentalistické ani antifundamentalistické. Dokonce se toto tázání nevzdává možnosti problematizovat samo sebe jakožto tázání. Tímto dekonstruktivním tázáním po základech je možná spravedlnost. Dekonstrukce je spravedlností, a proto nelze dekonstruovat dekonstrukci. Spravedlnost je tak nede-konstruovatelná, neboť není konstrukcí, ale je zkušeností - aporií - nemožného.

Mgr. Aleš Prázný (*1974) přednáší filosofii na katedře religionistiky a filosofie Fakulty humanitních studií Univerzity Pardubice.

ABRAHAMOVSKÁ EKUMÉNA

Ivan Štampach

O ekumenismu se původně mluvilo, jen když byla řeč o jednotlivých křesťanských církvích. Šlo o jednotu mezi nimi v podobě jejich plného vzájemného uznání, sdílení a spolupráce. Protože ale slovo samo naznačuje, že jde o společný dům (z řeckého *oikos*, „dům“), můžeme také myslet na ekuménu mezi různými náboženstvími. Jako Židé, křesťané a muslimové a s námi příslušníci ostatních náboženství sdílíme společný dům, ať se nám to líbí nebo ne. Potřebujeme se učit činit ze světa, do nějž jsme postaveni, obyvatelný svět.

Mezináboženská ekuména se od vnitro-křesťanských mezicírkevních vztahů liší tím, že v ní nejde o jednotu. Počítá se s tím, že každé ze zúčastněných náboženství zůstává plně samo sebou. Jednotlivá náboženství se mohou mezi sebou lépe poznávat, tím odstraňovat předsudky a z nich plynoucí nedůvěru a podílet se na společné službě lidem. Je ale také možné, aby se náboženství od sebe poučila, přijala podněty a zařadila do své praxe něco, co objevila u jiných. Protagonisté mezináboženských vztahů, například křesťané, rádi říkají, že díky přátelským vztahům se Židy a muslimy mohou být lepšími křesťany. A i to může platit navzájem.

Myslíme-li na ekuménu tří monoteistických náboženství Západu, musíme si uvědomit, že nejde o vztahy institucí. Žádné

z těchto náboženství jako celek není reprezentováno jedinou institucí. Židovské obce mají značnou míru autonomie, samostatné nejvyšší autority mají Sefardi a Aškenázové. Různé obce v Evropě a Americe považují stanoviska vrcholných autorit judaismu za různě závazné. Že existuje mnoho křesťanských církví a že ani taková instituce jako Světová rada církví nereprezentuje celek křesťanstva, ba dokonce ani jeho většinu, je dostatečně známo. Islám se hned v počátcích rozdělil na ší'itský a sunnitský směr, přičemž druhý ze směrů, většinový, ztratil tradiční nejvyšší autoritu definitivně zánikem tureckého sultanátu roku 1922.

Skutečnými účastníky ekumény jsou jednotlivá uskupení uvnitř všech tří směrů, nebo i jednotlivci nadšení a kvalifikovaní pro dialog. Ten se neodehrává zdaleka jen v podobě oficiálních styků. Děje se také v každodenním soužití jednotlivců, rodin a obcí. Jeho výrazem je také způsob, jak se káže a učí v jednotlivých společenstvích, a také literatura, která se jiným náboženstvím věnuje.

Již pár desetiletí probíhají různé praktické kontakty mezi křesťany a Židy. Mnohem méně se toho děje mezi křesťany a muslimy. Muslimsko-židovské vztahy jsou více než jiné poznamenány politickými okolnostmi, zejména palestinskou otázkou. Tyto dvoustranné vztahy jsou ale ponořeny právě do abrahamovské ekumény, do třístranných vztahů mezi ná-

boženstvími, která se odvolávají na praotce Abrahama.

Judaismus, křesťanství a islám se setkávají v širším okruhu spolu s jinými náboženstvími. Jejich začínající spolupráce nemá mít charakter spojenectví proti někomu třetímu, například spojenectví monoteistických náboženství proti náboženstvím neteistickým (zejména buddhismu) či polyteistickým. Nebylo by šťastné uzavírat pakt tradičních náboženství proti novým, alternativním duchovním směrům. Důvodem setkávání a spolupráce nemá být ani odpor proti nenáboženským směrům. Světský humanismus by měl být spíše dalším společníkem v dialogu a ve službě.

Výrazem tohoto zapojení abrahamovských náboženství do širší souvislosti byl od začátku devadesátých let minulého století a je nadále především projekt *Světový étos* inspirovaný německým teologem a religionistou Hansem Küngem. Šlo o studium společných etických hodnot a norem a cílem má být prosazení lidskosti, trpělivosti, snášenlivosti, respektu k životu, cti a svěbytnosti každého člověka. Účastníci tohoto procesu se zavazují ke kultuře bez násilí, která by byla naplněna spravedlností a mírem. Výrazem společné práce zástupců abrahamovských a ostatních zúčastněných náboženství byla kromě jiného série knih věnovaná vztahům křesťanství k některým náboženstvím. Tyto knihy sepsané Küngem a spolupracovníky vyšly v posledním desetiletí i v češtině ve vydavatelství Vyšehrad.

Významným výsledkem spolupráce byl Parlament světových náboženství od 28. srpna do 4. září 1993 v Chicagu. Na jednání se podílely desítky konzervativních i reformovaných Židů, sunnitských i ší'itských muslimů a křesťanů z různých církví. Pozdějším vyjádřením výsledků studií a jednání

Abraham před oltářem na ilustraci dětské knihy holandského malíře Kees de Korta.

je Küngova kniha v české verzi pod názvem *Světový étos pro politiku a hospodářství*. Součástí společného projektu je totiž snaha o spravedlivý sociální a hospodářský řád.

Speciálně vztahům tří abrahamovských náboženství v tomto širším rámci se věnuje Küngův blízký spolupracovník Karl-Josef Kuschel v knize *Spor o Abraháma. Co Židy, křesťany a muslimy rozděluje a co je spojuje* (Výšehrad, Praha 1997). Právě tato tři náboženství cítí každé za sebe i společně odpovědnost za sociálně etický aspekt veřejného života. Je to součást prorockého poslání zdůrazněného ve všech třech směrech.

V Izraeli bylo na konci padesátých let založeno *Sdružení pro mezináboženské setkávání* (Intefaitch Encounter Association, IEA). U jeho zrodu stál spolu se skupinou nadšenců teoretik a praktik dialogu v mnoha jeho podobách, židovský filosof Martin Buber. Sdružení má dnes kolem šestnácti set individuálních členů ze všech tří náboženství z Izraele i z různých jiných částí světa. IEA se nezabývá jen teologickými aspekty vztahů. Chce mezikulturními a mezináboženskými studii a rozhovory přispívat k soužití národních a náboženských komunit na Středním Východě. Jeho cílem není míšení kultur a náboženství, nýbrž vytváření prostoru pro bezpečnou koexistenci a samostatný rozvoj všech tří náboženství a spolu s nimi také drůzů a bahá'istů.

IEA spolupracuje s podobnými organizacemi v jiných, zejména blízkovýchodních zemích. Organizuje každoročně Středovýchodní abrahamovské fórum, konferenci mladých lidí o mezikulturních a mezináboženských otázkách. Další formou jeho činnosti jsou víkendová setkání zaměřená na jednotlivá témata jako modlitba, vzdělání, proroci, svátky, Jeruzalém, Svatá země. IEA přispívá jako mimopolitická organizace ze své strany k pořádání různých izraelsko-palestinských setkání, kde se diskutuje o praktických tématech každodenního soužití. Též se organizují společné návštěvy na místech významných pro některé z náboženství nebo třeba pro všechna tři.

V mezináboženském dialogu u nás

je patrně nejviditelnější Společnost křesťanů a židů (SKŽ) díky kvalitnímu časopisu „Zpravodaj SKŽ“. Předsedou Společnosti je Robert Řehák, místopředsedou David Biernot, šéfredaktorem časopisu Ladislav Puršl. Se Společností je možno se setkat na adrese Čajkovského 22, Praha 3, nebo na <http://www.etf.cuni.cz/skz>. Zdeněk Vojtíšek

SDÍLENÍ - mezináboženský dialog „zdola“

Jsme skupina věřících lidí různých tradic, která usiluje o hledání hodnot společných našim náboženstvím. Ve vzájemném dialogu jsme našli několik dobrých přátel, se kterými se rádi jednou za čas setkáváme, abychom lépe poznali naše náboženská pojetí a zkušenosti, společně se modlili či meditovali, někdy také uvařili či provedli nějakou recesi. Mně osobně vždycky takové setkání dalo pěkné pocity blízkosti s lidmi jiného přesvědčení, nové pohledy na jejich i vlastní pojetí Boha, světa anebo morálky, a také ocenění vlastní tradice a chuť jít v ní dále a hlouběji.

Na začátku stála iniciativa Víta Machálka, Miloše Mrázka, Muhammada Abbáse a Martina Fárka. Setkávali jsme se od roku 1994 a dosti rychle jsme začali vyávat časopis pro mezináboženský dialog s názvem Sdílení. Měli jsme i jiné dost ambiciózní plány, ale nakonec jsme přestali i s časopisem. Není divu, tři z nás tehdy studovali náročné obory a také osobní i duchovní cesty si žádaly své. Přesto jsme zůstávali alespoň v přátelském kontaktu. Setkávání se skupinkou zájemců o dialog organizoval po nejméně čtyři roky Muhammad Abbás a Vít Machálek.

Oživení nastalo na podzim v roce 2001, kdy jsme se sešli v brněnském bytě Víta Machálka s novými tvářemi: Karimem Oumounakem z Alžíru a Kateřinou, Pavlou, Terezií a Honzou, tehdy studenty biskupského gymnázia v Brně. Z brněnských setkání moc rád vzpomínám na sdílení oblíbené pasáže z vlastního písma. Každý přečetl nějaký úryvek a řekl, co se mu na tom líbí, v čem je to pro něj silné a inspirující. Oblíbeným tématem do diskuse bylo mnohoženství v islámu, kterou přítomní muslimové kořenili dobrým humorem. Objevila se i témata hodně kontroverzní, ale různé názory patří k věci. Vít Machálek založil i internetovou konferenci Sdílení. V současné době máme kontakt na podobně zaměřenou skupinu a věříme, že bude možné podnikat něco společně. Tímto také děkuji dalším lidem, kteří se příležitostně dialogu Sdílení účastnili a nejsou zde jmenováni.

Martin Fárek. Autor je višnuista.

I uprostřed násilného konfliktu setkání pokračují a snad tím přispívají k jeho zmírnění nebo i budoucímu překonání. V posledních měsících například proběhl v Nazaretu studijní den s tématem *Různí a sobě rovní – Vstříc humánní globalizaci*. Hlavními řečníky byli rabín David Bigman, šejk Hamed Kiwan a katolický teolog (východního ritu) George Khoury. Před Vánoci se konalo mezináboženské setkání žen s výkladem ramadánu, chanuky a Vánoc a samozřejmě s diskusí.

Významné studijní a diskusní aktivity s praktickými důsledky organizuje jordánský korunní princ Hassan bin Talal v ammánském studijním centru otevřeném zájemcům ze všech tří náboženství a z různých zemí. Kontakt s ním navázala též česká nadace *Světový étos – centrum Prokopios* v Sázavě. Společně s princem Philipem, vévodou z Edinburghu, organizoval jordánský princ v osmdesátých a devadesátých

letech minulého století konzultace. Jejich výsledkem je *Etický kodex mezinárodního obchodu pro křesťany, muslimy a Židy*.

V Česku se zatím setkávali iniciativní jednotlivci ze všech tří náboženství pouze v rámci širších setkání, jejichž organizování se ujala Česká křesťanská akademie v Praze. Poté, co jí organizovaná setkání ustala, se pokouší o jejich obnovu pražské buddhistické centrum Lotus. Zástupce různých náboženství často zve na svá setkání organizace Jóga v denním životě. Spolu s Židy, muslimy a křesťany bývají někdy přítomni ještě zástupci kršnovského hnutí jakožto indického náboženského směru a buddhističtí mniši. Islám má u nás mezi domácím obyvatelstvem snad jen stovky příslušníků, často příslušníků smíšených rodin. Možná i proto zatím nebylo bilaterální setkávání na půdě Společnosti křesťanů a Židů doplněno o systematická setkání též za účasti muslimů. Je ale možné, že peripetie politického vývoje ve světě a diskuse o tomto vývoji u nás povedou i k příležitostným třístranným setkáváním zástupců abrahamovských náboženství v našem prostředí, i když by to jistě byl nepatrný příspěvek k jejich klidné a tvořivé koexistenci. ■

Doc. ThDr. Ivan O. Štampach (*1946) je vedoucím katedry religionistiky a filozofie na Fakultě humanitních studií Univerzity Pardubice.

Institut pro ekumenické studium v Tübingen je životním dílem významného katolického teologa

EKUMENICKÝ INSTITUT HANSE KÜNGA

Pavel Šíma

Dialog v katolické církvi, mezi křesťanskými konfesemi a mezi světovými náboženstvími je životním dílem teologa a religionisty Hanse Künga. Dějiny Institutu pro ekumenické studium, který Küng založil v Tübingen, mají tři etapy.

1. fáze: 1964 - 1980

Na Katolickou teologickou fakultu Eberhard-Karls-Universität v Tübingen nastupuje Hans Küng jako profesor fundamentální teologie v roce 1960. O čtyři roky později zakládá katedru dogmatické a ekumenické teologie a zřizuje v rámci katolické fakulty Institut pro ekumenické studium (Institut für Ökumenische Forschung) a stává se jeho prvním ředitelem.

Do roku 1980 se činnost institutu zaměřuje především na oblast dogmatiky a vnitro-křesťanskou ekumenu. V popředí zájmu zde byla témata umožňující porozumění mezi církví katolickou a církvemi reformačními - církev a církevní ustanovení, milost a ospravedlnění, svátosti a bohoslužba, teologie východních církví, žena a křesťanství a ekumenická teologie a teorie paradigmat.

Početné publikace zabývající se těmito tématy vydává Hans Küng společně s Josephem Ratzingerem v řadě „Ekumenické studie“. Od roku 1978 je řada vydávána pod názvem „Ekumenická teologie“ společně s Eberhardem Jüngelem, Jürgenem Moltmannem a Walterem Kasperem.

K rozvoji ekumenické spolupráce přispělo v roce 1971 i založení organizace „Arbeitsgemeinschaft ökumenischer Universitätsinstitute“ a Evropské společnosti pro

ekumenické studium „Societas oecumenica“, na kterém se ekumenický institut Hanse Künga významně podílel.¹

2. fáze: 1980 - 1996

- mimo katolickou fakultu

Nová situace nastává pro Hanse Künga a ekumenický institut v roce 1980. V tomto roce papež Jan Pavel II. na základě tezí zpochybňujících dogma o papežské neomylnosti ve věcech víry a mravů (v knize „Unfehlbar? Eine Anfrage“) odebrává Hansi Küngovi missio canonica, povolení vyučovat jako katolický teolog. Katedra ekumenické teologie i ekumenický institut jsou z katolické fakulty vyloučeny a existují nadále jako nezávislý ústav v rámci univerzity.

Práce institutu se dále věnuje oblasti ekumenické teologie, ale k tomu přibývá i oblast vztahu k jiným náboženstvím a problémy kultury a duchovní situace současné doby. Hlavním a asi nejznámějším projektem tohoto období je od roku 1990 projekt „Světový étos“ (Weltethos),² vycházející ze základního přesvědčení, že

1. není možný mír mezi národy bez míru mezi náboženstvími;
2. není možný mír mezi náboženstvími bez mezináboženského dialogu;
3. není možný mezináboženský dialog bez důkladného studia jednotlivých náboženství.

V roce 1995 vzniká na základě tohoto projektu nadace Weltethos (Stiftung Weltethos) vedená Hansem Küngem, která pod-

poruje projekty a iniciativy související s myšlenkou světového étosu.³

3. fáze: od roku 1996

- zpětné začlenění do katolické fakulty

Dalším přelomem v dějinách ekumenického institutu je rok 1996, kdy je Hans Küng emeritován a opouští místo ředitele institutu. I nadále však zůstává ředitelem na institutu nezávislé nadace Weltethos. Díky již dříve započatým jednáním je institut opět začleněn do Katolické teologické fakulty a novým ředitelem se stává prof. Bernd Jochen Hilberath působící rovněž na katedře dogmatické teologie a dějin dogmatu. Jeho spolupracovníky na institutu jsou prof. Urs Baumann a prof. Karl-Josef Kuschel.

V rámci nové orientace institutu vznikají i nové projekty a dále se rozvíjí spolupráce s církevními a univerzitními institucemi.

Projekty vedené B. J. Hilberathem:

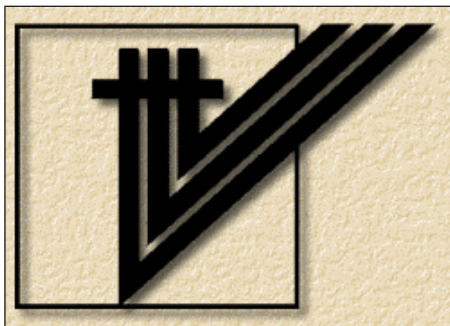
- Teologický komentář ke 2. vatikánskému koncilu
- Communio
- Komunikativní teologie

Projekty vedené K.-J. Kuschelem:

- Literatura a světová náboženství
- Křesťanská víra v rozhovoru s židovstvem a islámem

Projekty vedené U. Baumannem:

- Dialog v konkrétní praxi
- Nový obraz světa - teologie v rozhovoru s fyzikou, biologií, psychologií a sociologií

Logo ekumenického institutu znázorňující tři hlavní křesťanské tradice a jejich orientaci přesahující hranice církví.

Z prohlášení Katolické teologické fakulty v Tübingen ze dne 11. února 1996

„Hans Küng rozvíjel své teze a otázky vždy na základě katolické konfese a církve... Poté, co kvůli emeritování Hanse Künga vznikla zcela nová situace, prosíme církevní instance, obzvláště biskupa diecéze Rottenburt-Stuttgart, pana dr. Waltera Kaspera, a římskou Kongregaci pro víru, aby nově zhodnotily současnou situaci. My jako Katolická teologická fakulta požadujeme plnou rehabilitaci Hanse Künga jako katolického teologa.“

- Feministická hermeneutika a feministická teologie
- Víra lidu a křesťanství - projekt Credo

Ke vzniku posledně uvedeného projektu dal podnět Hans Küng svou knihou Credo - Apoštolské vyznání víry vyloženo současníkům z roku 1992. Cílem projektu je zjistit, v co lidé věří, když říkají, že věří. Základem práce byla analýza asi 2000 vlastních vyznání víry, které zaslali čtenáři do redakce časopisu „Publik Forum“, s cílem odpovědět na tři základní otázky:

1. jaká témata popřípadě obsahy víry dnes křesťané uvádějí, když chtějí říci, v co věří?
2. jaké obrazy Boha, metafory a symboly se používají pro vyjádření zkušenosti transcendence?
3. existují v jazyce dnešních křesťanů společné prvky, které by mohly poukazovat na vznik nových forem komunikace v oblasti spirituality a teologie?

Nejnovějším produktem ekumenického institutu je publikace „Abendmahlgemeinschaft ist möglich - Thesen zur Eucharistischen Gastfreundschaft“, vydaná v dubnu 2003 společně s Centre d'Études Océaniques ve Straßburgu (luteránské církve) a s Konfessionskundliches Institut v Bensheim (evangelické církve v Německu).

Obsahem publikace je sedm tezí s komentáři, které tvrdí, že společné slavení Večeře Páně mezi křesťany různých konfesí je možné. I když to není v publikaci uvedeno, domnívám se, že se jedná o zřejmou reakci na nejnovější encykliku Ecclesia de eucharistia, která právě připomíná, že toto možné není. ■

Poznámky

- 1 Výsledky práce z tohoto období jsou např. knihy „Gott und das Leid“ (1967), „Die Kirche“ (1967), „Menschwerdung Gottes - Eine Einführung in Hegels theologisches Denken als Prolegomena zu einer künftigen Christologie“ (1970), „Unfehlbar? Eine Anfrage“ (1970), „Was ist Kirche?“ (1970), „Wozu Priester? Eine Hilfe“ (1971), „Christ sein“ (1974), „20 Thesen zum Christsein“ (1975), „Gottesdienst - warum?“ (1976), „Existiert Gott?“ (1978), „24 Thesen zur Gottesfrage“ (1979).
- 2 Publikace vycházející z tohoto projektu jsou např. „Projekt Weltethos“ (1990), „Weltfrieden durch Religionsfrieden“ (1993), „Erklärung zum Weltethos“ (1993), „Weltethos für Weltpolitik und Weltwirtschaft“ (1997), „Wissenschaft und Weltethos“ (1998).
- 3 Dalšími publikacemi z tohoto období jsou např. „Das Judentum“ (1981), „Ewiges Leben?“ (1982), „Christentum und Weltreligionen“ (1984), „Katholische Kirche - wohin?“ (1986), „Theologie im Aufbruch“ (1987), „Christentum und Chinesische Religion“ (1988), „Credo“ (1992), „Das Christentum - Wesen und Geschichte“ (1994), „Menschwürdig sterben“ (1995).

Poděkování

Petře Skálové, asistentce profesora Baumanna, za poskytnutí nejnovějších informací o práci ekumenického institutu.

Pavel Šíma (*1974) je studentem Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Všechna náboženství jsou správná, to naše je nejvyšší

SUMMUM BONUM

Miloš Mrázek

Salt Lake City je proslavené nejen nedávnou olympiádou, ale mnohem dříve svou specifickou, na americké poměry unikátní, religiozitou. Je to hlavní město státu, který je od svých počátků až do současnosti vytvářen jednou výraznou denominací – Církví Ježíše Krista Svatých Posledních dnů (mormony). Přesto má Utah a zvláště Salt Lake City daleko k náboženské uniformitě. I zde nalezneme náboženskou scénu, která je stále pestřejší. Působí zde samozřejmě různé křesťanské denominace či jiná světová náboženství, ale setkáme se i s novým či alternativním náboženstvím, které má svůj zrod a své centrum právě zde. Je nazváno SUMMUM.

Na poli tzv. hnutí New Age je poměrně těžké přijít s něčím, co by jednu skupinu nějak výrazně odlišilo od jiných. Nicméně vzhledem k tomu, že v oblasti této náboženské subkultury je potřeba chovat se maximálně tižně, je třeba se o originalitu maximálně snažit. Zda je tato tržní logika i za nápadem, se kterým přišla skupina Summum, může posoudit každý, kdo se s ní setká.

Zjevení

Začalo to před více než čtvrt stoletím. V roce 1975 Claude Nowell, manažer dodavatelské firmy a duchovní mormonské církve, začal mít - v době svých vážných osobních problémů, jak sám uvádí - vize. Ty ho přesvědčily, že byl vyvolen ke speciálnímu úkolu těmi, které nazývá Nejvyšší bytosti („Summum Individuals“) či Nebeské bytosti a kteří se sami identifikovali jako egyptští bohové. Tyto bytosti dovedly jeho ducha do budovy ve tvaru egyptské pyramidy a zasněžili jej do základních tajemství fungování vesmíru a lidského života.

Jak Nowell (který od Bytostí obdržel jméno Summum Bonum Amon/Amen Ra) vypravuje, měl nejdříve tendenci tento prvotní zážitek skrývat, nicméně později se přece jen začal svěřovat svým přátelům. Někteří z nich uvěřili, že Nowell je skutečně ve styku s vyššími bytostmi. A s nimi vytvořil organizaci, kterou nazval nikoliv egyptským, ale latinským slovem Summum („to nejvyšší“). Dnes se k ní podle jejích údajů hlásí více než 200 tisíc lidí po celém světě.

Učení a praxe

Zmínil jsem se, že Summum přišlo s něčím

originálním. To se ovšem netýká jeho učení. Jde o intelektuálně nenáročnou filozofii a módní radikálně relativistickou etiku, s jakou se setkáme i v jiných skupinách, řazených do proudu New Age. Kdo listuje publikacemi Summum, odhaluje tajemství počátku vzniku vesmíru, putování lidské duše v něm, dozvídá se o vyšších bytostech, které zasvěčují vybrané jedince do těchto tajemství atd.

Summum se nepovažuje za zcela nové náboženství, ale za obnovení dávné duchovní tradice, jež prochází všemi náboženskými tradicemi, ale které své specifické podoby nabralo právě v náboženství egyptském. Při meditacích se může číst z Bible, Bhagavadgíty, Knihy Mormon (pamatujme, že jsme v Utahu) ale třeba i z Osha, protože „všechny tyto knihy jsou o tom samém“. Nicméně tyto texty stoupenci hnutí nechápou jako božská zjevení, ale jako knihy, které napsali lidé s určitou duchovní zkušeností. A o získání vlastní duchovní zkušenosti podle vyznavačů Summum jde především. „Nevěřte, ale získávejte zkušenost.“ To je častý pokyn pro praktikující tohoto náboženství.

Hlavním prostředkem pro získání duchovních zkušeností jsou meditace. Zakladatel tohoto hnutí vypracoval několik meditačních technik a zdá se, že nejvíce je hrdý na „Meditaci sexuální extáze“. Dozvídáme se, že skrze sex člověk může souznít s rytmem vesmíru, jelikož i on vzniká z „kopulace Velkých protikladů“. Extáze pak je „stav jednoty s Bohem“. Teď už nepřekvapí, že se mezi výše uvedenou meditační literaturou objevil i Osho. I když - alespoň vnějšímu

Bronzové mumie psa a kočky spolu se soškou Buddhy v pyramidě Summum.

Foto: Miloš Mrázek.

pozorovateli - je zdůrazněno, že předpokladem této soukromé praxe „pro pokročilé“ je pevný monogamní svazek, který má být touto meditací prohlouben. V kontextu relativistického morálního kréda („Neexistuje nejvyšší dobro ... vše je výsledkem protikladů“) ale zní tento morální požadavek poněkud podezřele.

Součástí veřejných meditačních setkání je přijímání posvátného vinného nektaru, který prošel procesem „transsubstanciací“ (skutečně je použit pojem z katolické sakramentologie), tedy „přeměna obyčejných látek v živé poznání“.

Pyramida a mumie

Zatím jsme tedy nenalezli nic originálního. Co ale meditovat ve skutečné pyramidě sestavené podle vzoru pyramid egyptských a podle návodu Nebeských bytostí? Summum Bonum Amon (či Amen) Ra v okrajové části Salt Lake City vybudoval hned dvě: jednu menší (vysokou něco málo přes 2 m) a druhou asi trojnásobnou a nechal je vyzdobit egyptským hieroglyfem, kopií Tutanchamova sarkofágu, ale také několika soškami Buddhy.

Proč právě Buddhy? „Vážíme si všech náboženských vůdců, ale Buddhy si ceníme zvláště, protože byl největší pacifista“, dozvíte se, když takovou otázku položíte. O pacifistickém postoji stoupenců Summum je nově přichozí informován hned při vstupu na pozemek hnutí. Na vrátkách je totiž

upozornění, že na svatou půdu nesmí vstoupit nikdo s jakoukoliv zbraní.

Zájem o pyramidy je ovšem společný mnohým alternativním náboženstvím, nejen těm tzv. esoterickým (vzpomeňme například na zednářskou symboliku jednodolarové bankovky). Pamatujeme například na zakladatele společnosti svědků Jehovových Russela, který podle pyramid vypočítával datum konce světa. V mnohých směrech New Age se hovoří o léčivé síle pyramid díky údajným specifickým vibracím.

Ale pyramidy byly především hrobkami, v nichž odpočívala mumifikovaná těla božských faraónů. K pyramidám patří mumie a Summum chce být ve svém návratu k egyptskému náboženství (resp. ve své snaze nabídnout náboženskému trhu skutečně něco originálního) důsledný. Zhruba od poloviny osmdesátých let zavádí do své duchovní praxe mumifikování, jež má duši člověka, ale i zvířete pomoci při přechodu do jiné duchovní dimenze.

Summum má už několik „objednávek“ na mumifikaci. Experimentálně už tato skupina provedla několik lidských mumifikací, avšak nikdo ze čtrnácti set lidí, kteří si tento poněkud extravagantní způsob posledního přechodového rituálu podle údajů hnutí objednali (a přesvědčili své rodinné příslušníky, protože to si Summum klade jako podmínku), zatím nezesnul. Proto se v pyramidě s žádnou skutečnou mumii zatím nesetkáme. Tedy s žádnou lidskou. Zvířecích bronzových mumii domácích mazlíčků je zde hned několik.

Mumifikace však není jen zachování tělesné schránky, ale i genetické informace, která takto může být kdykoliv vyvolána. Summum patří k organizacím, které oficiálně podporují experimenty s klonováním člověka (nejznámější takovou organizací jsou raěliáni). V Summum je tato podpora v kontextu eugenického programu, tedy mezi snahami o vytvoření dokonalejšího člověka.

Boží orákulum

„Jsem zobrazován jako muž, zatímco jiní mne vidí jako ženu. Jsem označován jako Nic a jsem nazýván jako Veškerá Možnost. Mám mnoho jmen – elohim, jahve, ježíš, kristus, višnu, brahma, alláh, šekína, buddha, osho, zenový mistr, velký bílý duch. A jedno z nejpobulárnějších jmen je BŮH. Já je mám rád všechny, jelikož všechny jsem, jak víte, vytvořil já. A nyní máte šanci zeptat se mne skrze tento portál, skrze mé orákulum.

Já jsem,
JÁ JSEM živý,
JÁ JSEM a přicházím,
JÁ JSEM SUMMUM BONUM ... AMEN.“

Z úvodních slov internetové stránky otázek a odpovědí Summum Bonum Amen Ra.

Spojuje tedy, jak Summum samo říká, starou moudrost a moderní vědu.

V Summum se setkáme s tím, co je pro postmoderní americkou náboženskou scénu typické - s vyhýbáním se označení „náboženství“ ve prospěch „spirituality“ či „filozofie“. „Přestože jsme úředně registrováni jako nezisková náboženská organizace, jsme spíše filozofickou organizací, a proto jsme otevřeni pro příslušníky jiných náboženství,“ říká v rozhovoru jeden z představitelů. Tak se v centrální skupině v Salt Lake City setkáme i s několika (formálními) členy mormonské církve.

Náboženství, nebo obchod?

O tom, že jde o neziskovou náboženskou organizaci, tj. organizaci s daňovými výjimkami, zapochybujeme, když si např. na internetových stránkách hnutí nalistujeme „ceník služeb“. Jsou zde rozepsány jednotlivé položky, které je za mumifikaci potřeba zaplatit. Celková cena mumifikace malého zvířátka přijde na pouhé čtyři tisíce dolarů, mumifikace člověka na více než sedmdesát tisíc. Za vlastní mumifikaci by si člověk měl část této vysoké sumy zaplatit dopředu. Vzhledem k tomu, že Summum nyní registruje více než tisícovku zájemců o mumifikaci, tedy možná nejde o uplatnění jen na trhu náboženském...

Nezvedené dítě mormonské církve?

V mormonském Salt Lake City je Summum náboženskou minoritou, kterou návštěvník i přes atraktivnost architektury posvátných staveb spíše přehlédne. Nicméně se můžeme ptát, zda takové excentrické hnutí nemá se svým mateřským náboženským prostředím přece jen něco společného.

Některé podobnosti mezi mormonstvím a Summum se zdají být jasné. Zapravě je to počáteční zjevení, které zakladatele instruovalo k opuštění etablovaného náboženství a k založení náboženství nového. V obou případech má zakladatel možnost promlou-

vat s božskou autoritou. Ale zatímco v případě zakladatele mormonů Josepha Smitha šlo o zjevení, že všechna náboženství jsou špatná a že je třeba založit církev novou, typické postmoderní zjevení Nowelovi naopak hovoří o tom, že všechna náboženství jsou správná, byť to jeho je „summum“ (tedy nejvyšší).

Zadruhé je to technika onoho zjevení. V obou případech hrály roli „tajemné krystaly“, které Nowell stejně jako Smith identifikuje jako Urim a Thummim z biblické knihy Exodus. Při setkání s touto doktrínou může vnější pozorovatel pojmout podezření, že celé Summum je pouze žertováním na účet mormonů.

A nakonec je to výsledek zjevení. Teoreticky výsledkem nebylo založení nového náboženství, ale obnovení či znovuzaložení. Ústředním pojmem mormonské teologie je „restauration“ - znovuzbudování prvotní křesťanské církve, která v průběhu staletí údajně zcela vymizela, stejně jako znovuzbudování kmenů izraelských kolem nového jeruzalémského chrámu v Salt Lake City. Summum je svými stoupenci prezentováno jako obnovené staré univerzální náboženství, které po dlouhou dobu existovalo pod rouškou různých náboženských tradic, až bylo docela zapomenuto.

O přátelských vztazích mezi mormonskou většinou a menšinou v Summum však nemůže být ani řeč. Hnutí Summum se mnohokrát z nejruznějších důvodů dostalo do konfliktu s utazskými úřady. Některé měly i soudní dohru. Jeden konflikt nastal např. ohledně užívání posvátného nektaru (vína), které se střetlo s poměrně přísnými utazskými předpisy o distribuci alkoholu. V souvislosti s tím se Summum muselo zaregistrovat jako firma vyrábějící alkohol. Nicméně v očích přísných mormonských abstinentů stoupenci Summum zůstávají zvrhlíky a pijany. Mormoni se proto zdráhají spolupráce např. na humanitárních aktivitách, ke kterým se Summum přihlásilo.

Členové Summum zase stát Utah prohlašují za nedemokratickou mormonskou teokracii. Dokonce si stěžují na to, že jim policie bránila v misionářské činnosti, či na jiné případy diskriminace. Ať už jsou tato obvinění pravdivá či přehnaná, opět nám to může připomenout počátky mormonismu, jehož stoupenci se dostali do konfliktu se svým okolím také kvůli obviněním z nemravnosti.

Nicméně ani Summum není bezbranné ve svém boji za prosazení. Na několika místech v Utahu se pokusilo na obecní půdě

Příznivci Son-Mjong Muna uspořádali další konferenci

SVĚT V BODĚ OBRATU

Tomáš Novotný / Jiří Koubek

Mezináboženská a mezinárodní federace za světový mír (Interreligious and International Federation for World Peace) je jednou z nespočetných organizací, které založil korejský náboženský vůdce Rev. Son-Mjong Mun. A právě tato organizace zorganizovala v srpnu 2003 na mnohých místech světa semináře s jediným záměrem: podpořit návrh reverenda Muna a jeho manželky na zřízení Mezináboženské rady v OSN.

Ta by měla být reprezentativním orgánem náboženských představitelů co největšího počtu náboženství z celého světa. Svým specifickým zaměřením by měla pomoci řešit nejruznější lokální konflikty a přispět tak k šíření míru.

Tak byl i v pražském pětihvězdičkovém hotelu Praha 20. srpna uspořádán seminář na podporu této myšlenky. Na semináři se podílela veliká škála osobností: celé jednání bylo zahájeno vystoupením pana poslance Kohlíčka (KSČM), jenž se právě vrátil z jihokorejského Soulu, kde se zúčastnil (spolu s evangelickým farářem dr. Hromádkou) na semináři připravujícím dokumenty pod-

porující tuto iniciativu Rev. Son-Mjong Muna. K účastníkům promluvili i další příznivci munistického hnutí, jako např. proděkan Fakulty jaderné a fyzikálně-inženýrské ČVUT prof. Milan Kálal nebo spisovatel Jan Beneš. Hlavní postavou semináře však byl bezesporu Rev. Takenori Hashimoto, viceprezident evropské pobočky Mezináboženské a mezinárodní federace za světový mír. Ten také přečetl hlavní projev semináře. K dalším významným řečníkům patřili např. prezident Federace rodin za světový mír a sjednocení v ČR Mgr. Martin

⇒ *Dokončení na následující straně.*

vztyčit monument shrnující jeho učení (tzv. Sedm aforismů). Utažské úřady se proti tomu vždy postavily a někde raději obětovaly monumenty s Desaterem přikázání. Advokátům Summum se totiž podařilo prosadit, že existence mormonských monumentů je v rozporu s náboženskou neutralitou státu, jestliže úřady neumožní stejná práva na veřejnou prezentaci všem náboženským skupinám bez rozdílu. Stát Utah a město Salt Lake City je rozhodně velmi zvláštní místo.

Prameny

- 1 Vlastní internetové stránky Summum: www.summum.org.
- 2 Hannah Wolfson: „It's a Wrap“, ABC News, 27. 6. 2000, online <http://www.rickross.com/reference/general/general237.html>.
- 3 A. Perkins: „Summite Summary“, Coast News, datum nezjištěno, online <http://www.coastnews.com/sf/summum.htm>.

- 4 „Utah Ten Commandments Monuments to Move“, 12.7. 2003, online <http://atheism.about.com/b/a/007161.htm>.
- 5 Osobní diskuse se členy.

Mgr. Miloš Mrázek (*1974) vystudoval psychosociální vědy, teologii a religionistiku na Husitské teologické fakultě a religionistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Je učitelem na střední škole.

Pyramida Summum v Salt Lake City.

Foto: Miloš Mrázek.

Slezák nebo prezident Fóra za náboženskou svobodu z Rakouska Rev. Petr Zöhner.

Pozvána byla ale i celá řada zástupců nejruznějších společenských organizací až po zástupce Společnosti pro studium sekt a nových náboženských hnutí. Na závěr celodenního jednání byli účastníci moderátorem celé akce dr. Jurajem Lajdou vyzváni k podepsání Prohlášení na podporu založení Mezináboženské rady v OSN a vyhlášení roku 2004 Mezinárodním rokem pro mezináboženskou spolupráci za mír a bezpečnost.

Účastníkům bylo též nabídnuto stát se tzv. velvyslanci míru z pověření Rev. Muna. Tak se stal tento seminář dalším dokladem neutuchající invence a aktivity tohoto již dvaosmdesátiletého muže a jeho vyznavačů. ■

Tomáš Novotný

Hlavní řečník konference - Takenori Hashimoto. Foto: Jiří Koubek.

Přednášková část semináře byla ukončena asi čtvrthodinovou videoprezentací u příležitosti 20. výročí založení novin „The Washington Times“, které se naplnilo v roce 2002. Po skončení této prezentace se mikrofonu ujal opět dr. Juraj Lajda, který přistoupil k ohlášeným závěrečným bodům programu. Bylo to jednak jmenování velvyslanců míru a jednak signatace společného prohlášení.

Plánované jmenování ambasadorů míru bylo ovšem poněkud rozpačité: dr. Lajda nejprve sdělil, jaké by ambasador míru měl mít vlastnosti: „Ambasador míru je člověk, který usiluje o vytvoření míru ve světě, má být příkladem pro jiné, chce praktikovat ideály, o kterých se dnes mluví, to znamená: univerzální morální hodnoty, kvalitní rodinný život, mezináboženská spolupráce, mezinárodní harmonie, obnova OSN, zodpovědné sdělovací prostředky, překračování rasových, náboženských a národních bariér. Pokud vás tyto zásady oslovily, bude pro nás ctí vám tyto certifikáty předat. Kdo se chce stát ambasadorem, nebo kdo se ne-

chce stát ambasadorem míru?“ zeptal se účastníků. „Máme připravené pro účastníky tento certifikát, ale kdyby se někdo nechtěl stát, nebudeme mu jej vnučovat.“

„A co to obnáší stát se ambasadorem míru? Jaké povinnosti z toho vyplývají? Zatím je to krásná zarámovaná věc, ale nevíme, co od toho máme očekávat,“ ozval se starší muž.

„To je dobrá otázka,“ odpověděl dr. Lajda: „Závazky jsou takové, že člověk musí sám zjistit ve svém okolí, ve své práci, co má dělat, aby naplnil poslání ambasadora, ale může tak činit s vědomím, že není sám, že jeho kolega v práci nebo v jiném městě, na jiném kontinentu je též ambasador.“

Vzápětí byli vyzváni ti ambasadoři, kteří již byli jmenováni v minulosti, aby pohovořili o tom, co to pro ně znamená. Prof. Milan Kálal přidal vtípnou historku, jak jednou tento certifikát uplatnil, když žádal o vízum do Spojených Států a mohl tedy s velvyslancem USA jednat v pozici: Vy velvyslanec, já velvyslanec.

Slova po něm se ujal Rev. Hashimoto, který účastníkům položil několik sugestivních otázek a výzev: „Každý má zájem přinést do světa mír, nemyslíte si to? Byl jsem přítomen na konferenci v Londýně a všichni účastníci byli rádi, že byli poctěni stát se ambasadorů míru?“ ptal se s nadšením. Více než deset tisíc lidí!“ překvapil posluchače. Reverend Hashimoto dále vyslovil domněnku, že se všichni účastníci mohou stát ambasadorů míru.

Vzápětí byl ale překvapen sám. Zeptal se organizátorů, kolik mají připraveno certifikátů. Odpověď si musel nechat zopakovat. „Pouze čtyři?“ Slova se opět ujal dr. Lajda: „Kdo bude mít

O přestávce konference: zcela vlevo Rakušan Peter Zöhner, zcela vpravo Juraj Lajda, Slovák žijící v Praze. Foto: Jiří Koubek.

zájem, může dostat certifikát. Připravili jsme pouze čtyři reprezentativní.“

Reverendem Munem a jeho ženou byli rozpoznáni jako velvyslanci míru z České republiky hadži Roman Raczynski, farář Miroslav Matouš, jeho manželka Jarmila Matoušová a paní Magda Pýchová. Následovala krátká porada organizátorů. Slova se opět ujal dr. Lajda: „Přineseme další certifikáty a já kdo bude mít zájem, tomu jej pošleme poštou, souhlasíte?“ Po další krátké poradě přišla další změna: „Ti kteří budou mít zájem, ať zanechají kontakt v receptci,“ oznámil konečnou verzi dr. Lajda.

Po tomto předání-nepředání certifikátů následovalo přečtení deklarace čerstvě delegovanou ambasadarkou míru Magdou Pýchovou. Pak byli účastníci vyzváni, aby deklaraci podepsali. Většina tak - za doprovodu živé cimbálové hudby - učinila. ■

Jiří Koubek

Doc. ThDr. **Tomáš Novotný** (*1952) působí na katedře filozofie Filozofické fakulty Ostravské univerzity a na katedře religionistiky Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Je předsedou Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů.
Jiří Koubek (*1976) je absolventem Jaboku, vyšší sociálně pedagogické a teologické školy.

Jeden z certifikátů, které nesou podpis Son-Mjong Muna a jeho manželky. Foto: Jiří Koubek.

Nadace světový étos - centrum Prokopios sídlí v Sázavě

SVĚTOVÝ ÉTOS U NÁS

Karel Floss

Často bývá účinným vstupem do kratšího pojednání, ale i rozsáhlejšího textu volba přiléhavého mota. Máme možnost využít tohoto prostředku i v tomto našem náčrtu zrodu a činnosti nadace, a to uvedením několika příznačných výroků předních osobností naší i zahraniční kultury.

Petr Piřha: V Sázavě se po listopadu 1989 vynořilo pozoruhodné hnutí: sjíždějí se sem mladí lidé, aby poslouchali přednášky předních našich i zahraničních osobností, přičemž mimořádné jsou v nadaci dvě věci: dopoledne studenti pracují fyzicky ve prospěch obce a odpolední myšlenkové setkání se mimo jiné zaměřuje také na vztahy mezi Východem a Západem. Obojím se silně navazuje na Prokopův odkaz.

Stanislav Sousedík: Zaradoval jsem se, že skrytý, zdánlivě jakoby definitivně vyschlý pramen duchovního života, vytryskl znovu a budí mladou i starší generaci k nové naději.

Hans Küng: Časem budeme s to vybudovat i síť institucí, jež se chtějí obzvláště zasazovat o světový étos; že při tom bude i nadace Prokopios je pro mne samozřejmostí.

Zdeněk Neubauer: Iniciativa nadace Prokopios je nepřeslechnutelným slovem, vybízejícím k duchovní obnově naší země.

Naše nadace navázala na tradici bytových seminářů z Olomouce, Prahy a Sázavy a byla zaregistrována v roce 1993 pod názvem Prokopios - vzdělávací a ekologické centrum. Po registraci nadací podle nového zákona změnila poněkud svůj název: v rámci dlouholeté spolupráce s německou nadací Weltethos z Tübingen, jejíž duší je světoznámý teolog Hans Küng, nese název Nadace světový étos - centrum Prokopios.

Hlavním cílem je přispívat novými intenzivními metodami k formování vzdělaných, nezištných a statečných osobností (staronová charakteristika svatosti), které jsou tolik potřebné pro zdárný rozvoj nové svobodné české společnosti. Benediktova a tedy i Prokopova stará výzva „ora et labora“ (modli se a pracuj) se prověřuje v nových podmínkách, jak se o nich zmiňuje Petr Piřha. V tom smyslu vychází nadace nejen

z ducha Platónova kréda, že správný začátek je postarat se o mladé lidi, aby byli co nejlepší, ale také z Platónova přesvědčení, že filosofie, tj. pravá moudrost, vzniká z hojného soubytí a soužití. Tak se dá obsah i způsob činnosti nadace vyjádřit nejstručněji ve třech zásadách:

- mezikulturní a mezináboženské bádání, vzdělávání a setkávání;
- synergie filosofie, vědy a výtvarného umění;
- periodické soubytí a soužití jako katalyzátor duchovního růstu.

V prvním bodě navazuje česká nadace na svůj německý vzor, především pokud jde o překládání děl tübingenských autorů (z celé řady směrnatých prací upozorníme alespoň na spisy H. Künga „Světový étos - projekt“ a „Světový étos pro politiku a hospodářství“). Těší nás, že naše překlady patřily alespoň doposud k prvním na světě.

V druhém bodě se nadaci zřejmě podařilo propojit tvůrčím způsobem v nastupující postmoderní době filosofické a teologické bádání s exaktní vědou (konkrétně matematikou a fyzikou) a výtvarným uměním (konkrétně malířstvím). Zásahu na tom mají vedle Z. Neubauera a I. M. Havla zejména matematik P. Vopěnka a malíř R. Kutra, kteří otevírají nové obzory ve vidění skutečnosti (Vopěnkův pojem tvarotvorného horizontu, Kutrova „škola vidění“).

Tak se letos již potřinácté konala v Sázavě Letní filosofická škola a osmá Škola vidění - právě v duchu třetí zásady o soubytí a soužití. Opět bylo možno

spatřit kruhy filozofů a v jejich blízkosti malující mladé lidi, aby se navečer obě skupiny - alespoň občas - sešly ke společným úvahám a výhledům.

Ale nejde jen o obě hlavní letní školy. Stále častěji se v nadaci scházejí k intenzivní práci menší či větší skupiny studentů v průběhu celého roku (filozofové, logikové, religionisté, historikové, literáti a výtvarní umělci). Vše se zaměřuje na výchovu k demokratickému dialogu v rámci co nejširšího ekumenismu. V tomto směru spolupracuje nadace kromě již zmíněné „Stiftung Weltethos“ (Tübingen) také se švýcarskou „Stiftung für gesellschaftliche Lebensqualität“ (Basel), další německou aktivitou „Kreativer Friede durch Begegnung der Weltkulturen“ (Bamberg) a švýcarskou „Schule des Sehens“ (Luzern).

Tak se v místě, které - vyjádřeno slovy sázavského rodáka J. Voskovce - bylo a je ohniskem mezi Východem a Západem, pokoušíme o nové tvůrčí vazby mezi vědou, filozofií, tvorbou a ústředními prvky křesťanské zvěsti - vše v duchu nejširšího mezikulturního a mezináboženského dialogu, o něž se tak soustavně a příkladně zasazuje právě Hans Küng.

Skončíme opět dvěma výroky, jež hovoří za mnohé.

Petr Vopěnka: Kontinuitu ducha zvědavosti a touhy po vzdělání jsem opět našel - je jimi prodchnut Prokopios.

Tomáš Halík: Pobývá zde společenství, které naplňuje původní záměr univerzity jakožto pracovního a životního společenství učitelů a žáků - společně hledají pravdu.

Doc. PhDr. Karel Floss (*1926) je filozof a předseda správní rady Nadace světový étos - centrum Prokopios.

Sídlo Nadace světový étos - centrum Prokopios v Sázavě nad Sázavou.

Současná doba nás vyzývá k hledání nového modelu mezináboženských vztahů

MEZINÁBOŽENSKÉ VZTAHY

Ivan Štampach

Dnešní lidstvo má nesrovnatelně větší možnosti cestování; též informace proudí všemi směry mnohem rychleji a v obrovském rozsahu. To staví náboženství dnešního světa do zcela jiných vztahů než v minulosti.

Poučení z historie?

Historii mezináboženských vztahů tu nelze představit ani náznakově. Je zřejmé, že naši předkové měli chabé možnosti komunikace. Civilizace (a v jejich rámci země a národy) byly více izolované než dnes. Znalosti jiných náboženství byly chabé. V kanonických a jiných závažných textech najdeme neuvěřitelné omyly, ba snad i dezinformace. Z neznalosti pak vyrůstaly v široké veřejnosti předsudky a z nich nedůvěra.

Víme však také, že náboženství se nutně geograficky dotýkala a uprostřed religiózně vymezené kultury často žily náboženské menšiny. Příkladem ze vzdálenější minulosti mohou být minority zoroastrovců (pársů) a křesťanů ze starobylých východních církví v hinduistickém moři nebo notoricky známá přítomnost Židů ve středověkém a novověkém křesťanstvu.

Jedno náboženství na jednom území či u jednoho etnika, izolované od okolí - to byla v minulosti vlastně dost neobvyklá situace. V severní části Indie koexistovaly více než tisíc let hinduismus a buddhismus. Pak tam byl buddhismus vystřídán islámem a to pro část dnešní Indické republiky platí

dodnes. V Číně téměř dva tisíce let existuje vedle sebe importovaný buddhismus s klasickým náboženstvím rozděleným na konfuciánskou a taoistickou větev. Podobně v sousedním Japonsku buddhistické směry vedle původního domácího šintó.

Když už se někdy v minulosti spontánně prolomily informační bariéry, formoval se vztah dvojím možným způsobem. Tam, kde byl spíše přátelský, došlo k náboženskému *synkretismu*. Šlo o míšení prvků více náboženství. Někdy šlo o jakési pohlčení slabšího náboženství silnějším. Nepřispívalo to příliš ke zjednodušení náboženské scény. Spíše vznikaly nové proudy vedle původních „čistých“ směrů. Mohutné synkretické tendence spatřujeme v duchovním životě pozdního helénismu. V novoplatonismu, gnosticismu, mitraismu, hermetismu a manicheismu se mísí různé prvky a tyto směry se navzájem ovlivňují a prolínají.

Varující zkušeností minulosti jsou mezináboženské *konflikty*. Zejména křesťanství a islám oslavují (každý poněkud v jiném smyslu) mučednický postoj. Oddanost jedinému pravému Bohu vede k ochotě prolít poslední kapku krve. Kritici rádi poukazují na to, že v náboženském extremismu se poji

ochota k mučednictví s agresivitou vůči lidem jiných přesvědčení. Poukazuje se na to, že při sporech o pragmatické zájmy bývají strany sporu ochotnější ke kompromisu. Od počátku 20. století jsou vnitrostátní nebo mezistátní ozbrojené konflikty s výraznou náboženskou komponentou vzácné, ale víme, jak kruté jsou (Severní Irsko, Libanon, Balkán, Indie, Pákistán) a jaké obavy veřejnosti vzbuzují.

Je-li aspoň částečně *historia magistra vitae*,¹ můžeme navázat na vzácné, ale inspirující zkušenosti s programově přátelskými vztahy náboženství, např. mezi judaismem, křesťanstvím a islámem na Pyrenejském poloostrově od 8. do 13. století, zejména v Córdobském chalífátu, nebo mezi islámem a hinduismem v Mughalské říši na severu Indie zhruba od poloviny 16. do poloviny 18. století, zejména zásluhou sultána Akbara.

Subjekty mezináboženských vztahů

Mezináboženské vztahy nemusí mít podobu nějakého jednání a oficiální spolupráce náboženských organizací. Ostatně žádné z významných náboženství současného světa není reprezentováno jedinou institucí.

Rozhovor s ředitelem Islámského centra v Praze, Vladimírem Sánkou:

Před časem jsme se setkali na poli tehdy ještě u nás začínajícího mezináboženského dialogu. Mohl bys, prosím, shrnout, s čím jsi do něj vstupoval? Případně jak ho nyní hodnotíš?

Zpočátku bylo pro mě přínosné poznat nové lidi, seznámit se s jejich vírou a opravit si některé zkreslené názory. Základní informace o hlavních náboženstvích jsem sice měl i dříve, ale mnoho věcí bylo nových. Za krátkou dobu jsem začal spatřovat hlavní význam dialogu v tom, abychom šířili společně sdílené duchovní a mravní hodnoty v naší povětšině ateistické spo-

lečnosti, ukázali jí, že si dokážeme sednout za jeden stůl a že vztahy mezi náboženstvími mohou a mají být korektní a bez nenávisti.

Nakolik je dnes pro muslimy mezináboženský dialog důležitý? Mám na mysli především muslimy žijící na Západě.

Nemám mnoho informací, jak mezináboženský dialog probíhá v zemích západní Evropy. Vím jen, že probíhá a že se jej účastní i představitelé muslimských organizací. Podle mého názoru muslimové mezináboženský dialog málokdy iniciují, ale téměř nikdy jej neodmítají. Někdy raději vystupují sami

a význam dialogu možná trochu podceňují, to je ale věc názoru.

Někteří pozorovatelé tvrdí, že pro mnohé muslimy, kteří se angažují v mezináboženském dialogu, jde ve skutečnosti o přípravu půdy pro masivní islamizaci Západu.

Nemluvil bych o masivní islamizaci Západu. Islám sice je misijní náboženství a každý muslim by měl, alespoň svým dobrým příkladem a chováním, ukazovat přednosti islámu svému okolí. Korán vybízí k šíření víry moudrostí a dobrým slovem. Současně přísně zakazuje jakékoliv donu-

Institucionalizace se zdá být nejpokročilejší v křesťanství. Církev jsou jasné vymezenými celky se zřejmými pravidly o tom, kdo je uvnitř a kdo venku, a s jasné formulovanými pravidly podřízenosti a nadřízenosti. Více než polovina všech křesťanů² je centralisticky a absolutisticky organizována v římskokatolické církvi. Židovské náboženské obce jsou autonomní a sdružují se podle územního principu a někde podle směrů v judaismu. Aškenázové a Sefardi jako dvě významné historicky vzniklé větve židovského etnika mají vlastní nejvyšší autority, plně se jim však podřizují pouze klasicky ortodoxní obce. Islámské náboženské obce, kromě zemí, kde jsou výraznou menšinou, splývají s politickou strukturou. Nositelem autority v sunnitském islámu býval až do začátku 20. století chalífa, který byl chápán jako hlava *ummy*.³ Jeho role (než byla redukována) však byla podobná spíše roli císaře než papeže ve středověkém západním křesťanstvu, resp. role podobná papežské se nevyskytovala. V hinduismu sotva najdeme nějakou oficiální reprezentaci. V buddhismu je až na lokální výjimky organizována jen *sangha*,⁴ ale ani tu jako celek nikdo oficiálně nereprezentuje.

Nejčastějšími aktéry mezináboženských aktivit jsou iniciativní jednotlivci a skupiny. Vztah daného náboženství k jiným se projevuje v kázání či vyučování, ve víceméně neformálních setkáních, v decentralizované individuální a skupinové praxi. Římskokatolická církev jako zřejmě největší jednotně řízená náboženská organizace světa má na úrovni římského vedení církve Papežskou radu pro mezináboženský dialog.

Modely mezináboženských vztahů⁵

Charakter vztahů, ať existujících nebo očekávaných, je možno schematicky vyjádřit

cování ve věcech náboženství. Proto bude-li na Západě docházet k postupnému šíření islámu, nebude to jinou cestou, než že si jej lidé svobodně zvolí. Pro muslima je důležité podatsprávnou informaci. Ostatní nechá na uvážení tomu člověku a na Bohu, zda ho k víře dovede. Podle mnoha názorů je islám v poslední době nejrychleji se šířícím náboženstvím na světě, a týká se to i Západu.

Dokázal bys popsat, jak by měla vypadat ideální společnost a jakými prostředky je možné se jí alespoň přiblížit?

Ideální společnost si představuji naprosto konkrétně: je to islámská společnost

pomocí modelů. Konkrétní situace se modelům přibližují, nejsou však s nimi totožné. Vztahy se také mění v čase. Model může být vyjádřen z hlediska jednoho konkrétního náboženství především tím, jak se staví k tématům pravdy a spásy. Ostatní charakteristiky jsou doplňkové.

Náboženský exkluzivismus

Pokud jde o pravdivostní nárok, je pro exkluzivní model typické přesvědčení, že naše náboženství je jediné pravdivé. Je se svou pravdou výlučné. Je to celá, a proto právě jediná pravda. Vyskytují-li se v jiných náboženstvích výpovědi stejného obsahu jako v našem, je jejich pravdivost problematická. Bývají pokládány za vytržené ze souvislosti, tedy vlastně polopravdy. A ty jsou, jak známo, horší než lži nebo omyly. Náboženský exkluzivismus se těžko snáší s politickým pluralismem. Tradičně k němu patří přesvědčení, že pouze pravda má nárok na veřejný prostor, i když obzvláště tolerantní exkluzivisté dovolí ostatním veřejně se mýlit.

Analogické je to s tématem spásy. Pro exkluzivistu směřuje ke spáse jen jeho náboženství. Ostatní se ženou k jeho politování (nebo potěšení) do záhuby, nejlépe věčné. Pokud exkluzivista přece jen připustí možnost spásy příslušníka jiného nábožen-

s islámskou vládou. Bohužel příklad takové společnosti nemůžeme v dnešní době spatřit v žádné muslimské zemi. Ale v historii takové příklady byly, především za života proroka Muhammada, za vlády prvních čtyř chalífů a několika dalších, například Omara ibn Abdalazíze. Islám se rychle šířil v nejbližších vrstvách, protože osvobozoval lidi, postupně je zbavoval otroctví, nařizoval solidaritu s chudými ale nebral lidem majetky, dával práva ženám,

Ilustrační foto: archiv.

ství, může se to stát jen navzdory této jeho příslušnosti.

Tato forma vztahu k jiným náboženstvím byla charakteristická pro křesťanství. Je sice pravda, že každý monoteismus má tendenci řadit k sobě tři přesvědčení: jediný Bůh – jediná pravda – jediná pozemská reprezentace pravdy. Leč islám (už v Koránu a také v pramenech nižší závaznosti) kolísá mezi inkluzí (zahrnutím) Židů a křesťanů do širšího okruhu náboženství Knihy a jejich exkluzí (vyločením) pro předpokládaná závažná zkresení nauky. Židé zjevenými pravidly života a případně i přesvědčeními zavazují v plném smyslu jen sebe. Neupírají však možnost spásy (resp. účasti na pozhánání budoucího věku) lidem jiných národů, dodržují-li noemovskou smlouvu.⁶ V hinduismu a buddhismu jsou exkluzivistické tendence řídké.⁷

jasně definoval lidská práva apod. To nebylo a nebude překonáno. Takové společnosti lze docílit tam, kde je většina muslimů, a to takových, kteří islám jako svůj způsob života znají a praktikují. Rovněž příslušníci jiných vyznání musejí mít v islámském státě prostor a zachována svá práva svobody.

Připravil Miloš Mrázek.

Ilustrační foto: archiv.

Náboženský pluralismus

Náboženský pluralismus bychom neměli zaměňovat s politickým pluralismem ve věci náboženství. Musíme ho zde též charakterizovat prostřednictvím tématu pravdy a spásy. Vystihuje ho lidové rčení „každý má svou pravdu“. Co se týče spásy, odpovídá tomu přesvědčení, že všechny cesty vedou (stejně) ke spáse (či jinak formulovanému duchovnímu cíli). Dílčí výklad této otázky může být různý. Podle staršího pojetí se náboženské směry liší jen povrchově, ale ve skutečnosti ve všech jde o totéž. Novější koncepce označovaná jako postmoderní prostě naukové a praktické divergence neřeší. Nikdo nemá druhé ob-

tkává se s ním v tom, že znemožňuje skutečný dialog. Exkluzivista má prostě pravdu a nepotřebuje s nikým vést rozpravu. Stačí, když druhá strana pozná a odmítne svůj omyl a přikloní se k pravdě. Pro dnes převládající pojetí pluralismu je dialog zbytečný, protože si každý jedinec a každé uskupení stačí.⁸

Náboženský inkluzivismus

Inkluzivista je si vědom odlišnosti druhých, respektuje ji, ale má k tomu zvláštní důvod. Vidí náboženství druhého jako ne zcela vědomé a ne zcela rozvinuté náboženství vlastní. Pravda druhého je dílčí a je zahrnuta a přesněji vyjádřena v mém náboženství.

těžovat svými názory.

Pluralismus spjatý s náboženským liberalismem navazuje na osvícenství a je kritikou tradičního exkluzivismu. V tom je osvobodivý. Jeho potíží je v tom, že to, co se jeví jako tolerance, může být lhostejností. Exkluzivista ani postmoderní pluralista nebere vážně druhého člověka s jeho přesvědčením, že stojí v pravdě a že jde správnou cestou. Je k takovému nároku ironický. I když je protějškem předchozího modelu, se-

Príslušník jiného náboženství může být spasen bez ohledu na své náboženství nebo díky jeho jistým aspektům, jež jsou ve shodě s náboženstvím našim.

Inkluzivismus tedy zahrnuje jiná náboženství. Jsem-li křesťan, mohu akceptovat druhé, protože jsou anonymními křesťany. Jsem-li muslim a jsem-li ochoten si všimnout spíše příznivých výroků Koránu o Židech a křesťanech, mohu je přijmout proto, že Adam, Abrahám, Mojžíš i Ježíš hlásali islám. Zkreslení, jehož se jejich učedníci dopustili, není snad tak závažné, aby zabránilo doufat v jejich konečnou rajskou blaženost. Jsem-li hinduistický inkluzivista, mohu třeba takového Buddha, Ježíše nebo Muhammada pokládat např. za Višnuovy avatary.⁹

Rizikem inkluzivismu je to, že zahrnutí se může stát pohlcením. Že neberu vážně druhé v tom, že jsou jiní. Nedovolím jim, aby byli sví. Děláním mezi vyznavači druhého náboženství selekci. Jsem ochoten se nějak sdílet s těmi, kteří se blíží mému náboženství, ostatní nechávám stranou.

Dialogický model

Obvykle se uvádějí dva nebo tři modely vztahů. Zkušenosti s jejich praktickým uplatňováním a podrobný teoretický rozbor ukazují, že pluralismus a inkluzivismus jsou pochopitelnými reakcemi na tradiční náboženskou nesnášenlivost. Mohou zabránit násilí. Mohou nás učit snášenlivosti k druhým. Ale mají i potíže, o nichž tu byla řeč. Je čas formulovat model, který se vyhne rizikům a převezme dobré myšlenky jiných modelů. V praxi se běžně mluví o dialogu mezi náboženstvími, ale dialogický model

Paramhans svámí Mahéšvaránanda: Mezináboženský dialog - naděje pro světový mír

Od roku 1973 naši zemi navštěvuje výrazný představitel hinduismu a mistr jógy paramhans svámí Mahéšvaránanda. Za svoje celosvětové úsilí o propagaci základních etických a morálních hodnot, šíření myšlenek advaita védanty, sanátan dharmy, sociální a ekologické aktivity obdržel vysoký hinduistický titul višvaguru a jednu z nejvyšších církevních hodností hinduismu - post mahámandaléšvara. Kromě uznání ve vlasti se mu dostalo i mezinárodních ocenění, naposledy prostřednictvím řádu Danice Chorvatské, který mu udělil chorvatský prezident Stjepan Mesić.

Mezi jeho nejvýraznější aktivity současné doby patří účast na konferencích a mezináboženských setkáních a sám je také ini-

ciátorem konferencí s tématy udržitelného rozvoje, míru a tolerance ve světě, harmonie v mezilidských vztazích a zlepšování životního prostředí. Nejbližší mezináboženské setkání pořádané v ČR bude v rámci mírové konference na téma „Jak může každý z nás přispět k míru a harmonii ve světě“, která se uskuteční 25. října 2003 v evangelickém kostele svatého Salvátora a v Paláci Lucerna.

Následující odstavce obsahují úryvky z vystoupení svámího Mahéšvaránandy na

několika takovýchto akcích.

„Světový mír je možný pouze tehdy, budou-li všichni náboženští a političtí představitelé na této planetě hlásat toleranci, uznání a respektování všech kul-

tur, tradic, jazyků, ras, národností a náboženství. Jejich prvořadou povinností je vést lidstvo k odpuštění a bratrství a kázat, že všichni jsme děti jednoho Boha. Na této zemi je jen jedno náboženství, ke kterému patříme všichni - tím náboženstvím je lidskost.“

nebyl zatím přijat a vysvětlen jako reálná alternativa.

Mohu uznat pluralistickou tezi, že každý má svou pravdu, ale mohu ji rozebrat a konfrontovat se zkušeností. Mohu pak dojít ke zjištění, že nikdo si sám se svou pravdou nestačí. Pravdu nemáme v tom smyslu, že bychom ji „vlastnili“. Jsme spíše pravdě zavázáni a můžeme se jí blížit. Nemělo by se podceňovat to, že o transcendentní skutečnosti se hovoří jazykem přizpůsobeným imanenci. To je možné vždy jen s relativní platností. Vždy jen analogicky. Může jít o pravdivé výpovědi, leč nikoli plně výstižné.

Konfrontací dílčích pravd mohu své nedokonalé pochopení božské skutečnosti doplnit a rozvinout. A mohu prospět druhým svými podněty. Svědectví o vlastní víře není v tomto pojetí obtěžováním druhých. Druzí mé svědectví potřebují. Nemusím být výlučný, ale mohu své sdělení pokládat za jedinečné a univerzální. Dialog pak může usnadnit společnou cestu k duchovnímu cíli. Mohu cestu druhých interpretovat podobně jako inkluzivisté, ale musím připustit vzájemné zahrnutí.

Praktická podoba mezináboženského dialogu

Mezináboženské vztahy zabarvené dialogicky nečekají na teoretické rozpracování takového modelu vztahů. Spíše poskytují zkušenost a umožňují reflexi. Můžeme si všimnout několika jejich podob.

Někteří křesťanští, hinduističtí a buddhističtí příznivci dialogu došli k závěru, že na doktrinární úrovni je sblížení nepravděpodobné. Může tu však být společná nebo podobná duchovní zkušenost. Řeholníci,

zejména mniši zúčastněných stran, jako „profesionálové“ duchovního života prakticky studovali a uplatňovali metody partnerů. Došlo k výměnným pobytům v klášterech, přičemž hostující komunita převzala z praxe hostitelů vše, co bylo možné. Na katolické straně se vytvořila s opatrnou podporou Apoštolského stolce Mezinárodní komise pro monastický mezináboženský dialog, která se snaží toto *meditativní hnutí* koordinovat a shrnovat zkušenosti.¹⁰

Německý katolický teolog a později spíše teologicky laděný religionista Hans Küng začal od konce osmdesátých let minulého století rozvíjet mohutný studijní a praktický projekt pod názvem *Weltethos* (Světový étos). Šlo o to nahradit dosavadní domněnky o jiných náboženstvích pečlivě získanými a zpracovanými informacemi. Protagonisté si položili otázku, mohou-li náboženství spolupracovat v etice, zejména sociální etice. Spojené náboženské síly by měly podle nich šanci prosadit v politice a hospodářství rovnost lidí, respekt ke každému jedinci, ochranu zdraví a bezpečí pracovníků, spravedlivou odměnu za práci a další zásady. Nejširší podpory se těmto myšlenkám dostalo na Světovém parlamentu náboženství roku 1993 v Chicagu za účasti delegací hlásících se ke čtrnácti náboženstvím. U nás se těmito otázkami zabývá nadace Světový étos – centrum Prokopios se sídlem v Sázavě a pod vedením doc. Karla Flosse.¹¹

Křesťané a Židé spolu prožívají vlastně téměř 2000 let společných dějin. Křesťanství začíná oddělením od židovského náboženského společenství. Nesouhlas v tom, je-li nebo není-li Ježíš s Nazaretu Mesiášem, je nezbytný, mají-li obě nábo-

ženství zůstat tím, čím jsou. Křesťanství kolísalo od samých svých počátků mezi postojem apoštola Pavla, který chápal církev jako novou větev naroubovanou na dávný kmen (i když mluví také o vylomených větvích), a postojem vyjádřeným např. ve Zjevení Janově výrazem „synagoga Satanova“.¹² V organizacích, jako je u nás Společnost křesťanů a Židů, sdružených v „International Council of Christians and Jews“ (ICCJ) spolupracují jednotlivci z obou stran na překonávání nedůvěry, sblížování po staletích nesnášenlivosti a odstraňování antijudaistických předsudků ve veřejnosti. Židé křesťany a případně i křesťané Židy seznamují se svým náboženstvím. *Židovsko-křesťanský dialog* vedl dokonce i k revizi některých, zejména křesťanských teologických stanovisek.¹³

Křesťany spojuje se Židy a muslimy řada společných motivů, které symbolizuje postava biblického praotce Abrahama, k němuž se výslovně hlásí všechna tři tato náboženství. Podobná agenda jako mezi křesťany a Židy je i mezi těmito třemi náboženstvími. Jeho konkrétní aktivity se snaží přispívat ke zmírnění židovsko-palestinského konfliktu v Izraeli. V českém prostředí je islám zastoupen nepatrně, a proto tripartitní hnutí zvané *abrahamovská ekuména*,¹⁴ u nás nemáme.¹⁵

Kolem poloviny 20. století vzniká hnutí označované jako *tradicionalistické* nebo též *perennialistické*.¹⁶ Za jednotlivými náboženstvími spatřuje společný proud tradice. Rozrůzněné systémy spojuje podle nich sapienciální,¹⁷ resp. gnostické prožívání náboženství. Je to vnitřní (esoterní) rovina v kontrastu s vnější (exoterní) dimenzí.

„Nevím, jaké náboženství bych měl vlastně reprezentovat, tak reprezentuji humanitu. Já nejsem hinduista ani buddhista ani křesťan, já jsem lidská bytost. Kdekoli najdu vodu, abych uhasil žízeň, tam se napiji. V mém srdci mají všechna náboženství stejné místo.“

„Jóga nevznikla jako součást hinduismu nebo buddhismu, je mnohem starší než tato náboženství. Je založena na principech víry v Boha, modlitby, odevzdání se, lásky, odpouštění a nezištné služby bližním. Posledních třicet let jsem pracoval na šíření těchto principů po celém světě. Přicházejí ke mně věřící z mnoha zemí, lidé různých vyznání, a zjišťují, že jóga jim pomáhá vrátit se k jejich církvi a k ví-

ře v Boha. Všichni lidé by měli žít v harmonii, míru, zdraví a štěstí. Jdeme možná různými cestami, ale Bůh je jediný.“

Na podzim roku 2001 po tragické události 11. září v USA inicioval paramhans svámi Mahěšvaránanda mezinárodní modlitby za světový mír za účasti představitelů různých náboženství v mnoha městech světa. Toto setkání se uskutečnilo i na pražském Střeleckém ostrově. Svoje poselství, ve kterém popřál tomuto shromáždění mnoho krásných a hlubokých duchovních zážitků, zaslal i tehdejší prezident Václav Havel.

Svámi Mahěšvaránanda: *„Tyto modlitby nepatří určitému náboženství, ani určité zemi, politické či náboženské straně. Patří naší krásné planetě a všem živým bytostem.*

Draží bratři a sestry, tyto modlitby patří jim: miliónům dětí, které ztratily své rodiče, miliónům žen, které ztratily své manžely a miliónům mužů, kteří trpí ve válkách. Přichází krásný čas Vánoc. Kéž by celý svět přijal poselství Ježíše, posla míru a lásky. Bůh Krišna říká v Bhagavadgítě: 'Kdykoliv se objeví temnota a negativní energie, tu se zjevují na tomto světě, abych z něj odstranil zlo a obnovil duchovnost a vědomí Boha.'

Věříme, že milosrdný Pán, kterého nazýváme Krišna, Ráma, Brahma, Svätý otec, Buddha, Ježíš nebo Alláh, vyslyší naše modlitby. Kéž nás požehná mírem a harmonií v naší rodině, v naší společnosti, v naší zemi a na celém světě.“

Jan Lajka, Společnost Jóga v denním životě

Nejde však o liberální pluralismus, protože cestou k hlubší zkušenosti je ortodoxní prožití vlastního náboženství. Na počátku hnutí stojí euromuslimové Francouz René Guénon a Švýcar Frithjof Schuon. Další generaci tvoří úzce spolupracující lidé různých vyznání či sympatií, kteří působili či působí hlavně na religionistických pracovištích různých amerických a evropských univerzit. Z nich stojí za zvláštní připomenutí třetí pokračovatel slavné švýcarské intelektuální rodiny Titus Burekhardt a Američan Huston Smith.¹⁸

Antroposofové vidí cestu k obnově duchovního života v duchovní vědě, která má slepou víru nahradit poznáním duchovního světa. Jejím zakladateli Rudolfu Steinerovi se jeví jako centrální událost vývoje „mysterium Golgoty“.¹⁹ Kdo nepřijal odtud přicházející impuls, je mimo hlavní vývojovou linii; zůstává u atavistických kultů nebo se k nim vrací. To je ovšem motiv křesťanský. Steiner se ke křesťanským motivům propracoval postupně. Nepředpokládá, že by duchovní věda vedla lidi do církvi. Dal impuls k obnově křesťanství, z něž vzešla dnešní Obec křesťanů. Nejde však o pouhý inkluzivizmus. Antroposofické podněty dnes uplatňují lidé, kteří plným přesvědčením zůstávají např. Židy, muslimy nebo buddhisty. Antroposofie je pro ně prostorem hledání společných prvků a praktické spolupráce.²⁰

Společný prostor s jinými náboženstvími, zejména s alternativními spiritualitami současnosti vytváří americký, původně katolický, dnes episkopální kněz a plodný autor Matthew Fox. Polemizoval s jistou křesťanskou neurotickou posedlostí vina mi a na počátek lidských cest klade zkušenost s Božím požehnáním. Až tam se člověk může vyrovnávat se svými chybami a hříš-

nými sklony, prodělat vnitřní transformaci. Jeho *hlubinnému ekumenismu*²¹ nevádí různost náboženství. Nemá tendenci je spěšně převádět na společného jmenovatele. Náboženství nemusí mezi sebou vyjednávat a hledat kompromisy. Setkávají se v meditaci, oslavě a ve službě lidem. Kolem Foxem založené „Univerzity spirituality stvoření“ žije rozsáhlé sdílení a kooperace neformálních představitelů různých náboženství. ■

Poznámky

- 1 Historie učitelkou života (lat.).
- 2 Přesnější údaj není k dispozici, odhady o počtu členů jednotlivých křesťanských vyznání se v encyklopediích a jiné literatuře a v internetových zdrojích výrazně liší. Za spolehlivý pramen se pokládá nezávislá internetová iniciativa sbírající - jak uvádí - podklady o počtech přívrženců jednotlivých náboženství a v tom i křesťanských vyznání z tisíců zdrojů: <http://www.adherents.com/index.html>.
- 3 Společenství všech muslimů.
- 4 Společenství mnichů a mnišek, jakož i laiků, kteří složili některé ze slibů.
- 5 Zde navazují na kapitolu 12 *Mezináboženské vztahy* (s. 178-197) své knihy *Náboženství v dialogu*, s tím, že vnitřní rozlišení uvedené v kapitole 12.4.3 (s. 182-183) věnované inkluzivnímu modelu posouvám tak, že formuluji modely dva, inkluzivní a dialogický.
- 6 Podle textu z biblické knihy Genesis o smlouvě mezi Bohem a praotcem Noem a jeho potomstvem (Gn 9, 1-17), který Židé vztahují na všechny lidi. Tento úryvek I. knihy Mojžíšovy výslovně zakazuje prolévat krev člověka a jist maso s krví.
- 7 Nedávny politický vývoj v Indii vedl k posílení polemicky laděného hinduismu, který poukazuje na to, že lidé mimo kast nemohou být účastníky Sanatana Dharma (Věčného Zákona). V buddhismu má exkluzivistické a politické ambice Ničirenova větev japonského amidoškého buddhismu. Těž na Šri Lance se odpor většiny nových buddhistických Sinhalců proti separatistickým hinduistickým Tamilům projevuje náboženskou nesnášenlivostí, někdy násilím.
- 8 V současné české literatuře sotva najdeme reprezentativní výklad náboženského pluralismu. Intenzivní liberalismus staršího typu s křesťanským základem pěstovala a pěstuje v našem prostředí Náboženská společnost českých unitářů.
- 9 Vlastně „sestoupení“; mají to být lidé (ale jiné bytosti), ve kterých je Bůh přítomen jedinečným způsobem pro dobro všech hledajících.
- 10 Informace čerpány z polského interního periodika (bez ISSN) pod názvem *Medytacja i dialog*; vydává v benediktinském opatství v Lubinu Jan M. Bereza.

- 11 K Parlamentu světových náboženství nutno uvést především publikaci Küng, Hans, Kuschel, Karl-Josef: *Prohlášení ke světovému étosu. Deklarace parlamentu světových náboženství*, CDK, Brno 1997. Jde o vlastní prohlášení a rozsáhlý komentář. Za plodem dlouhodobé práce v rámci projektu je možno pokládat publikaci Hanse Künga *Světový étos pro politiku a hospodářství*, Vyšehrad, Praha 2000 a dále ovšem projekt školního vzdělávání a výchovy, jejichž zatímni využití v české situaci zprostředkovává v textu zmíněná česká nadace.
- 12 Bible, list Římanům 11, 13-24 a Zjevení Jana 2,9.
- 13 Aktivitu české Společnosti křesťanů a Židů představuje souhrnné publikace *Dialog křesťanů a Židů*, SKŽ ve Vyšehradu, Praha 1999; jde o výběr článků ze *Zpravodaje Společnosti křesťanů a Židů*.
- 14 Výrazy „ekuména“, „ekumenické hnutí“ jsou doma mezi křesťanskými církvemi, v širším smyslu je jich užíváno i o vztahu mezi náboženstvími.
- 15 Informace o abrahámovské ekuméně na: http://www.iccg.org/abr_forum.htm
- 16 Od latinského *perennis*, věčný.
- 17 Od latinského *sapientia*, moudrost.
- 18 Reprezentativní publikací tohoto hnutí je Smith, Huston: *Světová náboženství. Po stopách moudrosti předků*, Knižní klub, neuveden rok vydání, snad 1995 nebo 1996. Východiska tradiționalistické školy jsou naznačena v kapitolách *I. Východisko*, s. 8-14 a *X. Závěrečná úvaha*, s. 245-249.
- 19 Míni vnitřní smysl události, k nimž došlo, když byl Ježíš Kristus ukřižován na Golgotě (Kalvárii).
- 20 Jednu verzi tohoto pojetí reprezentuje svými spisy Pietro Archiati, antroposoficky laděné příspěvky autorů různých náboženství obsahuje např. kniha Leber Stefan (Hrsg): *Anthroposophie und Waldorfpädagogik in den Kulturen der Welt*.
- 21 Ohledně užití výrazu „ekumenismus“ viz poznámku 12. Brněnské vydavatelství CDK připravuje k vydání knihu Matthewa Foxe obsahující téma hlubinného ekumenismu pod názvem *Příchod kosmického Krista*. Podrobně je tato tematika pojednána u téhož autora v knize zatím nedostupné v češtině: *One River, Many Wells*, Tarcher/Putnam, New York 2000.

Rozhovor s duchovním pražské obce Unitářů, Rev. Petrem Samojským

Co si představujete pod pojmem „mezináboženský dialog“?

Buď na úrovni církvi a náboženských společností vybraní představitelé diskutují o tématech, která mohou být společná, a hledají společné odpovědi, nebo se samotní členové setkávají na různých akcích. Tedy dialog může probíhat na různých úrovních.

Vstoupili jste někdy do mezináboženského dialogu a s jakým výsledkem?

Jako čeští unitáři jsme mnoho let členy IARF (Mezinárodní asociace pro nábožen-

skvou svobodu) a zde probíhá mezináboženský dialog ve velice širokém měřítku. Scházíme se jednou ročně, abychom se zabývali místními i celosvětovými otázkami a problémy.

Můžete osobně uvést nějaký příklad z naší země?

Pominu-li, že jsem se víceméně omylem počátkem devadesátých let ocitl na konferenci Církve sjednocení, o které jsem tenkrát ještě mnoho nevěděl, se organizova-

ných mezináboženských setkání osobně neúčastním.

Jaký by byl podle Vás ideální stav lidstva, pokud jde o jeho náboženství?

Osobně si myslím, že není možné mít jedno unifikované náboženství, ve kte-

rém by se ostatní náboženství sjednotila. Věřím, že duchovní cesta každého člověka je unikátní s různými formami dle potřeb jedince. Někdo potřebuje rituál, někdo zase

Na cestě ke světovému étosu

HANS KÜNG

A DIALOG NÁBOŽENSTVÍ

Pavel Hošek

Jednou z nejvýznamnějších postav mezináboženského dialogu současnosti je bezesporu kontroverzní katolický teolog Hans Küng.¹ Abychom získali ucelenou představu o jeho pojetí vztahu křesťanství a jiných náboženství, musíme se důsledně zabývat jeho originální teologickou tvorbou: Küngova stanoviska nejsou totiž odvoditelná z oficiálních vyjádření učitelského úřadu římskokatolické církve, jako je tomu u konzervativnějších katolických bohoslovců.² Küng si vůči prohlášením *Magisteria* zachovává vnitřní odstup a svobodu (nezřídka je dokonce ostře kritizuje a problematizuje).³ Küngovo pojetí mimokřesťanských náboženství tedy nezapadá přesně do souřadnic vytyčených dokumenty II. Vatikánského koncilu (ač Küng sám z pověření papeže pracoval od r. 1962 jako teologický konzultant při přípravě těchto dokumentů). Küng se také ostře vymezuje vůči pojetí Karla Rahnera,⁴ dalšího ideového otce výnosů *II. Vaticana* ohledně mimokřesťanských náboženství. Rahnerovu tezi o stoupenčích jiných náboženství jakožto „anonymních křesťanech“ rezolutně odmítá a kritizuje jí jako nevídaný kompliment a snahu o „přemožení objetím“⁵. Kde tedy Küng sám stojí v otázce mezináboženského dialogu?

Ve svých knihách se Küng vyjadřuje kriticky ke všem třem základním alternativám teologického pojetí mezináboženských vztahů: exkluzivismus („jen mé náboženství je pravé“) odmítá jako naprosto neudržitelný postoj a ostře kritizuje vlastní církev za někdejší teologii v duchu slavného Cypriánaova sloganu „mimo církev není spása“. Inkluzivismus („náboženství mají podíl na pravdě, jen mé náboženství ji však vyjadřuje plně, tj. normativně“) kritizuje jako apriorní předpoklad vlastní nadřazenosti, který často znemožňuje autentický dialog. Pluralismus („všechna náboženství jsou si rovna“) odmítá jako lacinou rezignaci na otázku pravdy.⁶

Küng a spása jinověrců

Kam tedy Künga samotného zařadit? Osobně souhlasím s těmi kritiky jeho díla, kteří jej řadí mezi inkluzivisty,⁷ ačkoli v této věci je u Künga patrný vývoj směrem k některým důrazům pluralistického paradigma.⁸ Küng (v duchu katolického pokoncilního inkluzivismu) hovoří o stoupenčích jiných náboženství jako o křesťanech *in spe*, kteří se mají stát křesťany *in re*, jako o Božím lidu *de iure*, který se má stát Božím lidem *de facto*,⁹ o spásonosné hodnotě jiných náboženství hovoří jako o „řádné“ cestě spasení a zakládá tuto myšlenku na všeobecném Božím zjevení.¹⁰ Křesťané jakožto příjemci zvláštního zjevení se pak těší „mimořádné“ cestě spasení.¹¹ Küng kritizuje protestantské teology (mj. Světovou

radu církví) za jejich rozpaky v otázce zaujetí jasného stanoviska ohledně spásy jinověrců¹². Pro Künga je třeba se zde jednoznačně vyslovit: jinověrci *jsou* zahrnuti v Božím plánu spásy. Küng tedy (zdá se) není až tak vzdálen od církevního pravověří, ba ani od koncepce anonymních křesťanů, kterou kategoricky odmítá¹³ - to je mu vytýkáno některými kritiky.

Podle P. Knittera, katolického stoupence pluralismu, se Küng stále drží jedinečnosti a výlučnosti Krista a nemá tudíž odvahu „překročit teologický Rubikon“¹⁴ a přijmout pluralistické paradigma. Küng ovšem není v žádném případě čítankovým příkladem inkluzivisty. Inkluzivistické pojetí drží zcela předběžně a nedogmaticky. Namísto všezahrnujících teorií a systémů navrhuje pokor-

spíš meditaci, jiný více osamění, jiný zase společnost, někdo žádá, aby ho náboženství vedlo za sociální spravedlností, atd. Nedomnívám se proto, že by bylo možné vytvořit nějaké univerzální náboženství, je potřeba různosti.

Jakým způsobem o tento ideální stav usilujete?

My unitáři preferujeme názorovou pluralitu a jednotu v různosti. Nečekáme, že naši členové budou mít na jednu věc stejné názory, ale přesto můžeme nacházet různé spojitosti. A zde vidím potřebu dialogu a porozumění. Život v unitářské obci je

vlastně pokračujícím mezináboženským dialogem v malém a osobním měřítku, dalo by se říci. Ideální stav - lidé si uvědomí, že druzí mají jiné citění a potřeby a že přesto mohou být pospolu a nacházet společnou cestu.

Zkusme to ještě konkrétně, prosím. Představte si, že na pustém ostrově bude katolík, žid, buddhista, munista a Vy unitář. Jak by po roce mělo vypadat společné soužití z náboženského hlediska, abyste tím naplnil své vlastní náboženské principy?

To by byla situace, v níž by došlo na „lámání chleba“. Proto bych byl především rád, kdy-

bychom se tam neutloukli kvůli rozdílným náboženským ideálům. Náboženští lidé jsou totiž leckdy nebezpečnější než lidé bez vyznání, jak nám ukazuje lidská historie i současnost. Pokud by někdo v rámci mezináboženského dialogu přesvědčoval, ostatní, že se mají vydat jeho cestou, pokládal bych to za chybu. Naopak bych považoval za užitečné, kdyby se mi ostatní podařilo přesvědčit o tom, že křesťan se může modlit, buddhista věřit v reinkarnaci, ale já si mohu myslet svoje. Aby to naše soužití na pustém ostrově bylo v míru a v pohodě.

Připravil Jiří Koubek

nou a trpělivou práci na poli mezináboženského dialogu, a to v duchu „globálního ekumenického povědomí“.15 Jak si Küng tuto práci představuje a v čem spatřuje specifickou roli křesťanství?

Dialog podle Hanse Künga

Poté, co označil všechna tři standardní pojety mezináboženských vztahů (exkluzivismus, inklusivismus, pluralismus) za nevyhovující,16 navrhuje začít skromněji - a to hledáním kritérií, která by v rámci mezináboženského dialogu platila obecně: Küng navrhuje dvě obecná a jedno specificky křesťanské kritérium:

- 1) kritérium původu17 - všechna náboženství by měla být poměřována vlastním počátkem, tedy normativní zakládající událostí či tradicí (Bible, Korán, Bhagavadgíta, etc.).
- 2) etické kritérium18 - kritériem pravosti každého náboženství by měla být lidskost (*humanum*), tedy otázka, co v dané tradici napomáhá a co naopak brání lidskosti.
- 3) specificky křesťanské kritérium:19 v křesťanství je třeba vše poměřovat z hlediska „kristovského principu“ - zda to či ono odpovídá duchu Ježíše Krista.

Vedle těchto kritérií Küng navrhuje kombinaci dvojí perspektivy:20

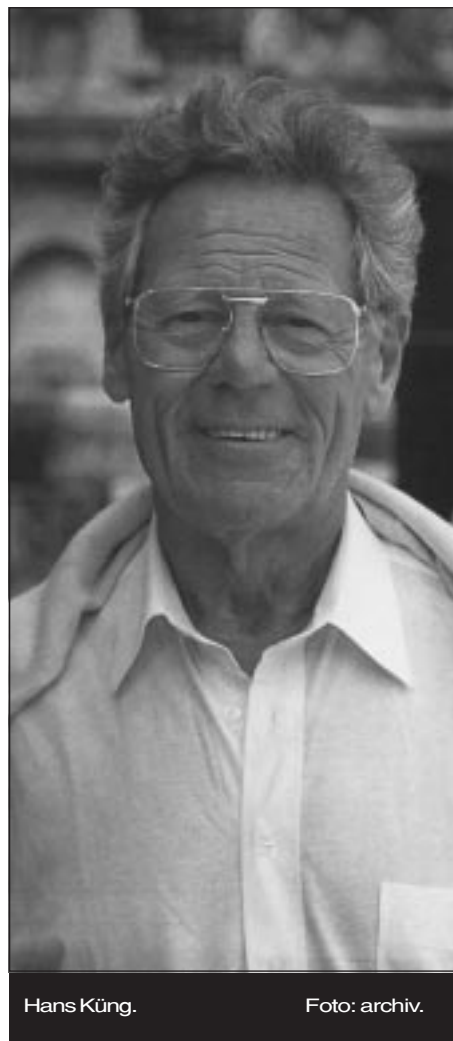
- 1) zvnějšku - tj. z pohledu religionisty, a
 - 2) zevnitř - tj. z pohledu vlastní tradice.
- Mezi těmito pohledy je nutně dialektické napětí, které Küng připouští a dokonce vítá. Chce zachovat objektivitu vědeckého přístupu a zároveň jako křesťanský teolog trvá na jedinečnosti, normativitě a „jinakosti“ Ježíše Krista uprostřed náboženských tradic lidstva.21

Vybaven těmito kritérii a kombinací dvou perspektiv chce Küng rozvíjet meziná-

boženský dialog. Tento dialog se nesmí ve jménu laciného pluralismu či synkretismu vzdát otázky pravdivosti.22 Küng (a v tom zůstává nepochybně ovlivněn Karlem Barthem23) klade hlavní důraz na věroučné poselství. Nechce vycházet (jako jiní teologové) z hlubinné náboženské zkušenosti.24 Pluralistický předpoklad, že na rovině této mystické zkušenosti se všechna náboženství dotýkají téže Reality a že věroučná reflexe této univerzální zkušenosti je sekundárním (kulturově podmíněným) sedimentem, je podle Künga spekulativní a nedokazatelný.25

Ovšem hranice pravdy a klamu neprobíhá podle Künga mezi křesťanstvím a ostatními tradicemi, ale protíná napříč všechna náboženství.26 Právě proto může jít v mezináboženském dialogu o vzájemnou transformaci, obohacování, doplňování a korekci.27 Křesťan má k takovému dialogu přistupovat s ochotou k sebekritice28 i ke kladení kritických otázek.29 Křesťanství jako takové může plnit univerzální funkci katalyzátoru a krystalizačního jádra,30 pomáhajícího kritické sebereflexi ostatních náboženství, protože jedině křesťanství (spolu se židovstvím) prošlo ohněm sekularizace a humanistické kritiky.31 Křesťané také nemohou rezignovat na svůj úkol být Kristovými svědky, a to i v rámci mezináboženského dialogu, ovšem nikoli v duchu kulturního či náboženského imperialismu (jak se zhusta dělo v minulosti) ale právě v duchu pokorné svědecké služby.32

Küng odmítá představu, že dialog povede k postupnému začlenění ostatních náboženství pod křídla křesťanstva či církve. Výhled do budoucna ponechává otevřený (odmítá hegelovské pokušení vytvářet

Hans Küng.

Foto: archiv.

teologii dějin).33 Vyslovuje nicméně svoji vizi završení dějin, kdy už nebude jednotlivých náboženství, ani jednotlivých zakladatelů osobností, ale všichni věřící budou stát před Tím, k němuž se v rámci své víry vztahovali a - podle slov Bible - „pak bude Bůh všechno ve všem“.34 Küng takto na-

Rozhovor s Romanem Boháčkem, členem Národní duchovní rady Bahá'í České republiky

Co si představujete pod pojmem „mezináboženský dialog“?

Dialog je rozhovor, který předpokládá oboustranné naslouchání, toleranci, ale především vzájemnou úctu. Vztáhneme-li tento pojem na oblast náboženství, nezbytnou podmínkou k náboženskému dialogu je vůle hledat společná témata přes všechny možné rozdíly, jež mohou mezi jednotlivými náboženstvími existovat. Náboženský dialog Bahá'í považují v kontextu současného světa za naprostou nutnost, neboť na všech věřících dobré vůle leží odpovědnost obhájit úlohu náboženství v dnešní společnosti a její neoceni-

telnou hodnotu při lidském hledání smyslu života.

Vstoupil jste někdy do mezináboženského dialogu?

Bahá'í se účastní mezináboženského dialogu snad již od samotných prvních počátků této náboženské zvěsti. Základní tezí našeho učení je, že všechna známá světová náboženství pocházejí z jednoho Zdroje, a tudíž v jejich duchovní podstatě neexistuje rozdíl. Forma jejich vyjádření se liší dle podmínek a požadavků doby zjevení, nicméně tyto rozdíly jsou ve srovnání s jejich podstatou podružné. Posledním důležitým počinem Bahá'í mezinárodního společen-

ství bylo vydání a distribuce dokumentu „Poselství náboženským představitelům světa“, v němž mimo jiné vyzýváme ke společnému dialogu a zodpovědnému přístupu k řešení problémů, které nejednota a rivalita mezi různými náboženskými systémy v současném světě vytváří. Každé národní společenství Bahá'í zaslalo či osobně předalo Poselství hlavám a představitelům náboženství a církví v dané zemi. Na mnoha místech světa došlo k nesmírně zajímavým reakcím, které - jak pevně věříme - přinesou i konkrétní plody.

Jaký by byl podle Vás ideální stav lidstva, pokud jde o jeho náboženství?

konec přece jen nabízí ucelený pohled na jednotné (!) dějiny náboženství (plurál) a odvolává se v této věci na pojetí W. Cantwella Smithe.³⁵ Připojuje takto nakonec (ve víře) ke dvěma metodickým perspektivám (zvnějšku a zevnitř) ještě perspektivu třetí, vertikální, perspektivu Absolutna.³⁶

Dialog mezi kritikou a sebekritikou

Praktickou ukázkou aplikace Küngovy metody je přednášková a posléze knižní řada *Křesťanství a světová náboženství*. Každý svazek je věnován kritickému dialogu mezi křesťanstvím (které představuje Küng) a jedním světovým náboženstvím (které reprezentuje specialista v daném oboru religionistiky). Küng v těchto pracích staví křesťanství a jiné tradice do kriticko-sebekritické polaridy, nechává klíčové důrazy jedné tradice problematizovat, korigovat, doplňovat a obohacovat komplementární prvky v tradici druhé a naopak.³⁷ Výsledkem není žádný synkretistický kompromis či systém, ale dynamická vzájemně obohacující symbióza jednotlivých tradic. Vedle jednoznačných konvergencí a paralel přicházejí ke slovu právě tak jednoznačné divergence a protiklady. Dochází tak k velmi kýženému vzájemnému poznávání.³⁸ Kritický dialog s religionisty považuje Küng za nezbytný předstupeň k dialogu se samotnými stoupenici jiných náboženství.³⁹

S podobným cílem se Küng také rozhodl posloužit mezináboženskému dialogu prací na obsáhlých monografiích, reflektujících jednotlivá světová náboženství z pohledu křesťanského teologa.

Cílem je světový mír

Ve všech svých teologických pracích se

Küng důsledně drží metodického předpokladu, který sdílí se svým souvěrcem K. Rahnerem: nezačínat shora, tj. od hotových zjevených dogmat (která jsou současníkům vesměs cizí a nesrozumitelná), ale začínat důsledně zdola, od člověka, jeho potřeb, jeho otázek, jeho otevřenosti vůči Transcendenci.⁴⁰ Právě z tohoto důvodu je pro Künga nejvhodnější společnou platformou mezináboženského dialogu sdílené lidství, *humanum*, tedy vlastně etická existence člověka.⁴¹

Küng si je palčivě vědom toho, že porozumění a spolupráci mezi jednotlivými kulturami nemůžeme odkládat do doby, kdy se vyřeší věroučné rozpory světových náboženství. Na rovině etické spatřuje daleko vhodnější odrazový můstek - vždyť široký konsensus mezi náboženskými tradicemi zde už existuje.⁴² (Jako příklad uvádí Küng tzv. Zlaté pravidlo, vyjádřené tak či onak ve většině náboženských tradic.⁴³) Küngovi jde o nalezení společného etického minima, které by mohlo být společně artikulováno, potvrzeno a předloženo věřícím i nevěřícím jako nosné východisko úsilí o světový mír a spolupráci. Nejedná se v žádném případě o synkretickou snahu vytvořit jedno „světové náboženství“.⁴⁴ Jednotlivé tradice zůstávají zcela autonomní. Cílem není synkreze, cílem je přátelská koexistence a světový mír.⁴⁵

Küngovi nejde samozřejmě o nějakou čistě akademickou záležitost, vzhledem ke globálnímu ohrožení (ekologickému, ekonomickému, nukleárnímu atd.) je třeba jednat a jednat rychle. Žádné náboženství si dnes už nemůže dovolit „splendid isolation“.⁴⁶ Je třeba nabídnout lidstvu vizi světového étosu, jakkoli se může podobné úsilí

Česká bibliografie Hanse Künga

- Küng, H., *Být křesťanem*, CDK, Brno, 2000
 Küng, H., *Co je církev*, Cesta, Brno, 2000
 Küng, H. a Bechert, H., *Křesťanství a buddhismus*, Vyšehrad, Praha, 1998
 Küng, H. a von Stietencron, H., *Křesťanství a hinduismus*, Vyšehrad, Praha, 1997
 Küng, H. a van Ess, J., *Křesťanství a islám*, Vyšehrad, Praha, 1998
 Küng, H. a Ching, J., *Křesťanství a náboženství Číny*, Vyšehrad, Praha, 1999
 Küng, H., *Světový étos. Projekt*, Archa, Zlín, 1992
 Küng, H. a Kuschel, K. J., *Prohlášení ke světovému étosu*. Deklarace Parlamentu světových náboženství, CDK, Brno, 1997
 Küng, H., *Světový étos pro politiku a hospodářství*, Vyšehrad, Praha, 2000

jevit donkichotské a naivní.⁴⁷ Výhodou Küngova projektu je bezesporu fakt, že není nikterak podmíněn shodou na rovině věroučné, je na ní takřkajíc nezávislý. Dokladem může být podepsání *Prohlášení ke světovému étosu*⁴⁸ na Světovém parlamentu náboženství v Chicagu roku 1993, a to představiteli všech zúčastněných náboženství. Mezinárodní organizace Červený kříž či Společnost národů měly také skromné začátky, podotýká Küng, a přesto byl jejich dopad na dění ve světě nedozírný.⁴⁹

Küng se proto nedává odradit nařčeními z naivity a idealismu⁵⁰ a promýšlí svůj projekt světového étosu dále, a to i do oblasti politiky a hospodářství.⁵¹ Ve své knize na toto téma už může zmínit tři konkrétní

Současný stav lidské společnosti volá po spolupráci ve všech oblastech materiálního i duchovního života. Dvacáté století se stalo svědkem obrovského pokroku v mnoha oblastech, nicméně ve vztahu k náboženství jako by lidstvo setrvalo ve starých kolejích. Náboženství, které od počátku věků slouží myšlence mezilidského sbratření, míru a pokoje, se stále častěji stává příčinou konfliktů po celém světě. Situace je natolik vážná, že stále více lidí označuje náboženství jako přežitek, který zbytečně rozděluje lidstvo a pro který v moderní společnosti již není místo. Je proto na čase, aby všechna náboženství bez rozdílu opustila zhoubnou doktrínu

vlastní duchovní výlučnosti a soustředila se na to, co je navzájem spojuje. Rozdíly, které vznikly působením věků a nejrůznějších okolností, nemá nikdo právo zneužívat jako důvod pro vytváření přehrad a bariér mezi jednotlivými věrovyznáními. Úcta k duchovnímu sazení druhých, respekt k jejich způsobu uctívání Stvořitele a snaha toho druhého pochopit neznamená zpronevěření se vlastnímu náboženskému přesvědčení. Je to naopak přirozená reakce na to, co nyní v důsledku globalizace vnímá stále více lidí - přes vzájemné rozdíly nás všechny spojuje jedna společná a věčná Víra, ale i duchovní zodpovědnost.

Jak o tento ideální stav usilujete?

V jednom z Bahá'u'lláhových spisů (Skrytá slova, pers. 76) se dočteme, že zatímco minulost byla určována slovy, současnost vyžaduje konkrétní činy. Bahá'í se všemožně snaží svým životem, chováním i jednáním přispívat k vzájemné mezináboženské toleranci a porozumění mezi věřícími všech vyznání. Snažíme se v každodenním životě řídit duchem přikázání, které nám Bahá'u'lláh uložil v Desce Bišárát (Radostné zvěsti): „Stýkejte se s následovníky všech náboženství v duchu přátelství a družnosti.“

Připravila Andrea Hudáková

výsledky svého úsilí.⁵² Rozhodující důraz klade Küng na nutnost střízlivé rovnováhy mezi utopickým vizionářstvím⁵³ a pragmatickou politikou (s prvky nezbytného „machiavellismu“).⁵⁴ Tuto rovnováhu umožňuje pouze důkladná fundovanost a informovanost v politicko-ekonomické problematice, ovšem kombinovaná s teologickým nadhledem a perspektivou naděje a víry. Nezbytnou součástí politicko-ekonomických úvah dneška musí být „globální odpovědnost“.⁵⁵ Politika národních zájmů v duchu Nietzscheovy „vůle k moci“ musí ustoupit politice spojující pragmatický kalkul s etickou soudností.⁵⁶ I v této oblasti může společné úsilí věřících všech tradic, sjednocené programem světového étosu, poskytovat motivační zdroje a inspirující

vizi, k níž jsou samozřejmě pozváni i nevěřící humanisté.

Küngovo originální pojetí mezináboženského dialogu (které jsem se pokusil kriticky analyzovat v tomto článku) a jeho neúnavnou angažovanost v uskutečňování vize světového étosu, lze jistě kritizovat jako naivní a pošetilé úsilí. Vedle výše uvedených kritických námitek je namístě také otázka, zda se světová náboženství opravdu mohou dohodnout na tom, co znamená *humanum* (lidskost). Antropologické předpoklady jednotlivých tradic jsou právě tak rozmanité a konfliktní, jako předpoklady metafyzické (teologické). Právě zde spatřuji největší slabinu Küngova projektu.

Nicméně, ve světle mnohostranného globálního ohrožení a nábožensky moti-

vovaného násilí v dnešním světě je radno se ptát, zda vůbec máme jinou šanci, má-li lidstvo na této planetě přežít a žít v míru. Küngova snaha se pak jeví jako naprosto realistická, střízlivá a hlavně nanejvýš potřebná. Události posledních let ukazují, jak mnoho pravdy se skrývá za Küngovými programatickými slovy: „Není přežití bez světového étosu. Není světový mír bez míru mezi náboženstvími. Není mír mezi náboženstvími bez mezináboženského dialogu.“⁵⁷

Pavel Hošek, Th.D., je absolventem postgraduálního studia religionistiky na Evangelické teologické fakultě UK a přednáší teologii a etiku na Evangelikálním teologickém semináři v Praze.

Literatura

Česká bibliografie H. Künga je uvedena na předchozí straně.
Anderson N., *Christianity and World Religions*, IVP, Leicester, 1984.
Duran K., „Interreligious Dialogue and the Islamic „Original Sin“, in Swidler L., *Towards a Universal Theology of Religions*, Orbis, Maryknoll, New York, 1988.
Charry Zubrack E., „A Step Toward „Ecumenical Esperanto“, in Swidler L., *Towards a Universal Theology of Religions*, Orbis, Maryknoll, New York, 1988.
Knitter P., „Hans Küng's Theological Rubicon“, in Swidler L., *Towards a Universal Theology of Religions*, Orbis, Maryknoll, New York, 1988.
Küng H., *Katolická cirkev. Stručné dějiny*, Slovart, Bratislava, 2003.
Küng H., „What is True Religion? Toward an Ecumenical Criteriology“, in Swidler L., *Towards a Universal Theology of Religions*, Orbis, Maryknoll, New York, 1988.
Race A., *Christians and Religious Pluralism*, SCM Press, London, 1983.
Rejchrt D., „Problematika lidských práv ve Světovém étosu Hanse Künga“, in *Křesťanská revue*, 3/2001.
Richards G., *Towards a Theology of Religions*, Routledge, London, 1989.
Sinkinson Ch., *The Universe of Faiths*, Paternoster Press, Carlisle, 2001.

Poznámky

- 1 Kontroverzní proto, že od roku 1979 Küng z rozhodnutí Kongregace pro nauku víry nesmí přednášet na katolických teologických učilištích (tj. byla mu odebrána *missio canonica*).
- 2 G. Richards označuje Künga za typicky „liberálního katolika“, Richards, *Towards a Theology of Religions*, 53.

- 3 Viz např. Küng, *Křesťanství a náboženství Číny*, 54, 232, 237-8, dále též, *Světový étos pro politiku a hospodářství*, 168, 173, 188. O svém složitém, ale přece zásadně kladném (ač kritickém) vztahu k římskokatolické církvi hovoří Küng v knize *Být křesťanem*, str. 273n, a také v práci *Katolická církev. Stručné dějiny*.
- 4 Např. Küng, *Křesťanství a hinduismus*, 78.
- 5 Např. Küng, *Být křesťanem*, 43.
- 6 Küng, *Světový étos. Projekt*, 97-98.
- 7 Tak např. Knitter, *Hans Küng's Theological Rubicon*, 228. Knitterovi se Küngův inkluzivismus nelíbí a považuje jej za nebezpečný. Podobně Richards kritizuje skrytý předpoklad nadřazenosti v Küngově inkluzivismu, Richards, *Towards a Theology of Religion*, 60, 109, Race chválí Künga za to, že jeho inkluzivismus je mnohem skromnější a pokornější než inkluzivismus Rahnerův, viz Race, *Christians and Religious Pluralism*, 63.
- 8 Sinkinson hodnotí Küngovu teologii náboženství jako velmi blízkou pluralismu, viz Sinkinson, *The Universe of Faiths*, 166. Knitter též uznává Küngův posun blíže k pluralistickému paradigmatu, a to právě vlivem osobní mnohaleté zkušenosti mezináboženského dialogu, viz Knitter, *Hans Küng's Theological Rubicon*, 228.
- 9 Viz k tomu Richards, *Towards a Theology of Religions*, 57.
- 10 Viz k tomu Richards, tamtéž, 54.
- 11 Toto Küngovo pojetí analyzuje Anderson, *Christianity and World Religions*, 24, a také Race, *Christians and Religious Pluralism*, 50.
- 12 Küng, *What is True Religion? Toward an Ecumenical Criteriology*, 235. Odpověď na tuto Küngovu kritiku nabízí Anderson, *Christianity and World Religions*, 147nn.
- 13 Tak soudí Knitter, *Hans Küng's Theological Rubicon*, 228.

- 14 Knitter, *Hans Küng's Theological Rubicon*, 224, 227.
- 15 Küng, *Křesťanství a hinduismus*, 11.
- 16 Küng, *Světový étos. Projekt*, 77-79.
- 17 Küng, *Světový étos. Projekt*, 83.
- 18 Küng, *Světový étos. Projekt*, 84.
- 19 Küng, *Světový étos. Projekt*, 95.
- 20 Küng, *What is True Religion? Toward an Ecumenical Criteriology*, 249, též *Světový étos. Projekt*, 96.
- 21 Küng, *Být křesťanem*, 86-87, 195, *Světový étos. Projekt*, 96.
- 22 Küng, *Světový étos. Projekt*, 77, též *What is True Religion? Toward an Ecumenical Criteriology*, 237.
- 23 K tomuto vlivu viz Race, *Christians and Religious Pluralism*, 49. Race podotýká, že tento vliv je patrný hlavně v rané fázi Küngova díla. Richards si všímá, že Küng se posléze do značné míry (nikdy však úplně) rozešel s neoortodoxním pojetím náboženství, viz Richards, *Towards a Theology of Religion*, 54.
- 24 K tomu viz Richards, *Towards a Theology of Religions*, 54.
- 25 K tomu viz Richards, tamtéž, 111, 140.
- 26 Küng, *Křesťanství a hinduismus*, 17.
- 27 Küng, *What is True Religion? Toward an Ecumenical Criteriology*, 250.
- 28 Küng, *Křesťanství a hinduismus*, 16-17.
- 29 Dialog má vést ke „kriticko-sebekritické diferenciaci“, Küng, *Světový étos. Projekt*, 122.
- 30 Küng, *Být křesťanem*, 250.
- 31 K této Küngově myšlence viz Race, *Christians and Religious Pluralism*, 92.
- 32 Küng, *Co je církev*, 10, též *Světový étos. Projekt*, 98. Viz také Küng, *Světový étos pro politiku a hospodářství*, 191.
- 33 Küng, *Světový étos. Projekt*, 105.

Rozhovor s pražským rabínem, Karolem Sidonem:

Co si představujete pod pojmem „mezináboženský dialog“?

Lidé, kteří vědomě zastávají různé názory, si o nich vykládají, ačkoliv na nich nemohou nic měnit.

Vstoupil jste někdy do mezináboženského dialogu?

Výše uvedeným „vstupům“ se snažím vyhýbat, seč mohu, ale s mizernými výsledky.

Jaký by byl podle Vás ideální stav lidstva, pokud jde o jeho náboženství?

O to se postará, kdo ví, co dělá. Lidské snahy o zřízení jednotného náboženství jsou historicky čitelné jako genocidy.

Jak o tento ideální stav usilujete?

Snažím se omezit na to, co mi přikazuje Tóra, nenechat si vymývat mozek a nevymývat ho nikomu jinému.

Připravila Martina Dvořáková

- 34 Küng, *What is True Religion? Toward an Ecumenical Criteriology*, 250. K tomu též J. Munzar v doslovu ke Küngově knize *Být křesťanem*, 279.
- 35 Např. in Küng, *Křesťanství a náboženství Číny*, 11, a na mnoha jiných místech se Küng hlásí ke Smithově ideji jedné univerzální dějiny náboženství.
- 36 Küng, *What is True Religion? Toward an Ecumenical Criteriology*, 250.
- 37 Pro příklad a názornost uveďme: V dialogu s hinduismem klade Küng do dynamického napětí prorockou a mystickou zbožnost, Küng, *Křesťanství a hinduismus*, 75, dále monistickou a teistickou ontologii, cyklické a lineární pojetí času atd., v dialogu s islámem klade otázky, zda Mohamed je Boží prorok, Küng, *Křesťanství a islám*, 46, zda je islám cestou spásy, tamtéž, 44 a zda je Korán Božím slovem, tamtéž, 51, a na všechny odpovídá více méně kladně. Dále ovšem problematizuje postavení ženy v islámských společnostech, tamtéž, 121, koránský portrét Ježíše, tamtéž, 155, či pojetí Trojice, tamtéž, 157. V dialogu s buddhismem klade vedle sebe bádání o historickém Ježíši a o historickém Buddhovi, Küng, *Křesťanství a buddhismus*, 50nn, srovnává křesťanskou eschatologii s pojetím nirvány, tamtéž, 67 a jinde, křesťanské a buddhistické pojetí mnišství, tamtéž 87 atd. Klade zároveň buddhismu kritické otázky, týkající se například pohledu na hodnotu člověka a přírody, tamtéž, 136nn. V dialogu s náboženstvím Číny se zaměřuje na legitimitu archaických a lidových prvků v současné religiozitě, Küng, *Křesťanství a náboženství Číny*, 50, 68, opět porovnává bádání o historickém Ježíši s bádáním o historickém Konfuciovi, tamtéž, 111nn, zaměřuje se na porovnání konceptu Tao s biblickou Moudrostí, tamtéž, 160, a s biblickým pojetím Boha, tamtéž, 174nn. Problematizuje typicky čínskou příslušnost ke dvěma či více náboženstvím zároveň, tamtéž, 262, 270-271.
- 38 Küng, *Křesťanství a hinduismus*, 18.
- 39 Küng, *Křesťanství a hinduismus*, 13.
- 40 K tomuto Küngovu programu viz Küng, *Být křesťanem*, 9nn. K antropologickému východisku jakožto nejvhodnějším metodickému předpokladu mezináboženského dialogu viz E. Zubrack Charry, *A Step Toward „Ecumenical Esperanto“*, 218-219, která Künga za jeho metodu „zdola“ výslovně chválí.
- 41 Küng, *Světový étos. Projekt*, 60.
- 42 Küng a Kuschel, *Prohlášení ke světovému étosu*, 14.
- 43 Küng, *Světový étos. Projekt*, 64, dále Küng a Kuschel, *Prohlášení ke světovému étosu*, 17. Küng vedle Zlatého pravidla zmiňuje také čtyři univerzální příkázání: nezbijíš, nepokradeš, nezcioložíš, nebudeš lhát.
- 44 Proti podobné myšlence hovoří Küng in *Světový étos. Projekt*, 59.
- 45 Küng, *Světový étos. Projekt*, 124.
- 46 Küng, *Křesťanství a hinduismus*, 14.
- 47 K tomu viz Munzar v doslovu ke Küngově knize *Být křesťanem*, 280. K problematičnosti Küngovy vize též Rejchrt, *Problematika lidských práv ve Světovém étosu Hanse Künga*, 80. Souhlasím s Rejchrtovou námitkou, že světový étos má šanci, jedině bude-li vycházet zdola, není nikterak vynutitelný nejvyššími představiteli jednotlivých náboženství, ti jej mohou maximálně doporučit.
- 48 Küng byl požádán o přípravu tohoto prohlášení administrátorem Parlamentu světových náboženství, viz k tomu Küng a Kuschel, *Prohlášení ke světovému étosu*, 34.
- 49 Küng, *Světový étos pro politiku a hospodářství*, 263.
- 50 Jistou „odzbrojující naivitu“ ohledně mezináboženského dialogu vůbec Küngovi vytýká Duran in *Interreligious Dialogue and the Islamic „Original Sin“*, 212. S touto Duranovou výhradou musím souhlasit. Küng sám ovšem ví o napadnutelnosti své vize, srov. Küng, *Světový étos. Projekt*, 11.
- 51 Küng, *Světový étos. Projekt*, 126.
- 52 Küng, *Světový étos pro politiku a hospodářství*, 266-275. Jedná se o tři závazné dokumenty, podepsané mezinárodními komisemi, obsahující ideje světového étosu.
- 53 Küng, *Světový étos pro politiku a hospodářství*, 58nn.
- 54 Küng, *Světový étos pro politiku a hospodářství*, 27nn.
- 55 Küng, *Světový étos pro politiku a hospodářství*, 85nn. O této „planetární odpovědnosti“ hovoří už ve své programové knize *Světový étos. Projekt*, str. 37.
- 56 Küng, *Světový étos pro politiku a hospodářství*, 100.
- 57 Küng, *Světový étos. Projekt*, 5.

Mezináboženský dialog podle katolického teologa

KŘEŠŤANÉ V DIALOGU

Ctirad Václav Pospíšil

Otázka mezináboženského dialogu se dnes z mnoha celkem pochopitelných důvodů dostává do popředí zájmu. Tento zájem však má více podob. Valná většina lidí v Evropě a v severní Americe si přeje mír a klid, a proto vnímá mezináboženský dialog jako prostředek předcházení náboženských třenic a nevraživostí. Lze tedy říci, že mezináboženský dialog má tedy stále větší politický význam. Osvícenější představitelé jednotlivých náboženství si uvědomují, že vedení dialogu zvyšuje v očích společnosti věrohodnost jejich přesvědčení a příslušných náboženských uskupení. Pro duchovní lidi je takový dialog na prvním místě cestou k vzájemnému obohacení, k hledání Boha nebo smyslu života, k prohloubení vlastní identity, která se měří právě schopností vnímat toho druhého a mít k němu patřičnou úctu.

Zdá se, že křesťanství má z teoretického hlediska ty nejlepší předpoklady k úspěšnému vedení mezináboženského dialogu. V první řadě je to přikázání lásky, která nesmí vylučovat nikoho. Kristus po svých učednících vyžaduje lásku dokonce k nepřítelům i k těm, kdo jim škodí a kdo je pronásledují. Dalším imperativem křesťanství je úcta ke svědomí člověka, i když se křesťanovi může jevit jako objektivně ne zcela správně formované.

Vedle těchto mravních základů existují také významné věroučné předpoklady pro vedení mezináboženského dialogu. Zde je třeba zmínit bipolární strukturu základních stavebních prvků křesťanství víry. Poslední výrok je třeba vysvětlit a konkretizovat.

Jako příklad bych zvolil to, co ve čtvrtém století napsal ve svém díle „Velká katecheze“

Řehoř z Nyssy. Tento autor říká, že zatímco Židé vyznávali jediného Boha a ostatní národy mnoho bohů, křesťanská víra smiřuje oba názory ve svém učení o Boží trojjedinosti. Křesťanský Bůh tedy není pouze sjednocujícím principem kosmu, ale je zároveň zdrojem určenosti jednotlivých jsouců a především lidských osob.

Dalším příkladem by mohl být spor, který pár desítek let před Kristem vedli na jednom setkání v Římě představitel epikurejské školy na jedné straně a zastánce stoicismu na druhé straně. Velmi hezky tuto diskusi popsal slavný řečník a spisovatel Cicero ve svém spisu „O přirozenosti bohů“. Pro prvního byl Bůh především bezbřehým pokojem a neměnností, pro druhého zase především působivou dynamickou silou, která pohybuje celým kosmem. V křesťanském po-

Rozhovor českých křesťanů a židů.

Foto: archiv.

jetí platí obojí. Křesťanský Bůh je jak na světě nezávislý, tak v něm ustavičně působí.

Uvedený výčet nemůže být úplný, ale postačuje k tomu, abychom si uvědomili, že struktura základních stavebních prvků křesťanské víry skýtá nebývalé možnosti k integrování celé řady různých názorových proudů a spiritualit. Tato jednota v mnohosti je pak předpokladem pro vnitro-křesťanský dialog, který je zase podmínkou pro smysluplné vedení mezináboženského dialogu.

Není tajemstvím, že křesťanství nabízí nesmírné integrační možnosti. Například ve středověku byl v některých křesťanských knihách Buddha představován jako křesťanský asketa. Misionáři často zdatně využívali této integrační kapacity křesťanství. Zmíněný postup nabyl v posledních desetiletích stále širších a promyšlenějších rozměrů, a tak hovoříme o inkulturaci, která představuje praxi vyjadřování a prožívání křesťanství na základě různých kulturních pozadí.

Jestliže křesťanství disponuje tak obrovským dialogickým potenciálem, pak se nelze divit, že mnozí jeho vyznačiči dnes hrají velmi aktivní roli právě na poli mezináboženského dialogu. Je ale třeba hovořit konkrétně, protože dialog je setkáním konkrétních lidí, a nikoli abstraktních věroučných systémů.

U příležitosti své letošní návštěvy v Itálii jsem měl možnost setkat se s františkánem Ignazio Mancinim, který se narodil ve Ferentinu v roce 1922. Když mu bylo osmnáct let, stal se františkánem. V letech 1935-1986 žil a pracoval ve Palestině. Je doktorem morální teologie a přednášel na teologickém studiu v Palestině. S tímto úctyhodným mužem s velmi bohatou životní zkušeností jsem hovořil také o problematice dialogu mezi židy, křesťany a muslimy. Jeho odpověď zněla následovně:

„Pořádáme různá setkání a také dny studia. Založili jsme Křesťanské informační centrum. Judaistů přichází celá řada, s nimi to jde velmi pěkně. S muslimy je potíže, protože nejsou organizováni jako my. Problém je, s kým vlastně vést dialog. Občas přijde nějaký učený muslim, ale oni moc na dialog nejsou. Vzpomínám si na jistého právníka, který se jako muslim na našich setkáních objevoval pravidelně. Byl to ale jenom jeho osobní zájem.“

Skutečnou otázkou je, nakolik jsou k dialogu otevření ti druzí a jestli vůbec mají ochotu tento způsob komunikace provozovat.

Bylo by ale chybou domnívat se, že situace je všude stejná.

Dalším zajímavým člověkem, s nímž jsem se setkal, byl Gianfrancesco Sisto. Tento velmi příjemný člověk se narodil v roce 1967 nedaleko italského města Bari. Stal ze zubním technikem a po maturitě v roce 1986 vstoupil mezi menší bratry. V době svých studií se setkal s jedním misionářem, který tehdy pracoval v subsaharské Africe. Setkání na něj zapůsobilo tak silně, že se rozhodl stát se také nositelem radostné zvěsti v zemích na jih od Sahary. Pár měsíců po přijetí kněžského svěcení se odebral do Tanzanie a žil tam několik let. Od roku 1997 do roku 2000 působil v Ugandě. Nyní dokončuje specializované studium a nemůže se dočkat, až bude zase v Africe. Když jsme hovořili o soužití křesťanů a muslimů v subsaharské Africe, dozvěděl jsem se, že je poměrně klidné, protože tamní islám je daleko pacifičtější než ten arabský. Kolega vydal i velmi pěkné svědectví o společném nažívání:

„Ve městě Mbarara v Ugandě žije naše komunita shodou okolností v muslimské čtvrti. Přijali nás tam velmi hezky. Představitelé čtvrti k nám dokonce občas zajdou na večeri. Když se setkávám s opravdu duchovními lidmi jiných náboženství, zjišťuji, že to hlavní máme společné: schopnost přijmout druhého, být slušný, respektovat druhého, dokonce i určité tihnutí k lásce. To je, podle mne, naše společná báze zdravé lidskosti, která je také mírou opravdové zbožnosti.“

Tato hluboce pravdivá slova otvírají druhou část našich úvah. Ukazuje se, že opravdový mezináboženský dialog má jeden základní předpoklad, jímž je lidská opravdovost a zralost spolu s hlubším duchovním životem. Z tohoto hlediska už křesťanství, zejména to naše průměrné a jenom na neděli, tolik možností k plodnému mezináboženskému dialogu neskýtá.

Prvním indikátorem schopností k vedení mezináboženského dialogu je to, jak křesťané dokáží vést dialog uvnitř svých společenství. Nechci malovat čerta na zeď, ale v některých komunitách to nevypadá zrovna vábně. Dalším „lakmusovým papírkem“ je ekumenický dialog, který v posledních letech bohužel prochází poměrně hlubokou krizí. Deziluze a v některých případech dokonce rezignace na různé formy vnitro-křesťanského dialogu ukazují, že záměry, s nimiž mnozí do tohoto dění vstupovali, nebyly zcela v duchu Božího království.

Dialog musí být nesen zájmem o druhého. Křesťan by měl respektovat základní pravidlo vtělení. Boží Syn nejprve přijal naše lidství a určitou konkrétní lidskou kulturu, učil se být člověk po více než třicet let. Když přijal, pak si zcela oprávněně mohl dovolit vyžadovat to, aby byl přijímán. Zde je skryto také tajemství poměru mezi dialogem a hlásáním. Křesťan nemůže rezignovat na hlásání. Toto hlásání ale musí být v souladu s úctou k druhému a k jeho svědomí, musí být nesen zájmem o dobro toho druhého. Pokud chce křesťan být přijat, musí nejprve sám přijímat druhého. Právě to se děje v upřímném dialogu, který je prvním předpokladem nabídnutí křesťanství jako cesty spásy. Hlásání musí být dialogické, jinak nemá šanci a není křesťanský ani lidsky opravdový.

Jsmo u posledního bodu našich úvah. Někomu by se mohlo zdát, že právě identita křesťanství představuje překážku pro úspěšné vedení mezináboženského dialogu. To je ale nedomyšlené. Naopak, opravdový dialog přímo vyžaduje také opravdové přesvědčení a opravdovou identitu na jedné i druhé straně. Je ale otázkou, nakolik je naše křesťanství opravdové. Nezapomínejme, že pravda křesťanství je pravdou toho, kdo se ve službě druhým a v lásce k nim bezvýhradně vydává.

Křesťanský kříž ukazuje, že totální sebezmaření je paradoxně také vrcholným způsobem seberealizace - identity, která se projevuje v oslaveném Kristu. Křesťané se ale této křesťanské logiky ponoření do Kristovy smrti bojí a ve své praxi tuto cestu tak často popírají. Ukazuje se, že existenciální přijetí Kristova kříže je strašlivým pohoršením, s nímž se musí potýkat Čech stejně jako Ind nebo Japonec. Pohoršení kříže je ale paradoxně velkou výhodou, protože jeho přijetí vyžaduje po člověku krok nad svou vlastní partikularitu, nad svou kulturu.

Kříž po nás tedy vyžaduje cosi velmi podobného jakým bylo ono Abrahámovské vyjítí z rodného města. Správně vedený mezináboženský dialog je tedy cestou k tomu, abychom zejména my křesťané opravdu byli tím, čím v tomto světě máme být, totiž působivým znamením všeobecného smíření.

Prof. Ctirad Václav Pospíšil, Th.D. OFM (*1958), vyučuje systematickou teologii na Cyrilometodějské teologické fakultě UP v Olomouci, na Katolické teologické fakultě a Husitské teologické fakultě UK v Praze

Konzervativní katolicismus mezináboženský dialog odmítá

KRITIČTÍ K DIALOGU

Michal Semín

Fenoménu „mezináboženského dialogu“ je tak starý, jak je starý náboženský synkretismus. Patří ale tyto pojmy „mezináboženský“ a „dialog“ vůbec k sobě?

Všimněme si nejprve způsobu, jak se dnes zachází s pojmem „dialog“. Patří jistě k nejfrekventovanějším výrazům moderní religionistiky a z pohledu vývoje mentality katolického prostředí, z něhož vycházím, i k často užívaným v soudobé církevní a teologické rozpravě. Zatímco se tento pojem nevyskytuje v dokumentech koncilů či papežských encyklik z doby před Druhým vatikánským koncilem (1962 - 1965), v textech Druhého vatikánského koncilu se již vyskytuje osmadvacetkrát, z toho dvanáctkrát v dokumentu o ekumenismu *Unitatis redintegratio*. Ačkoli není nikde přesně definován, patří v moderním myšlení

k základním východiskům teologického bádání.

S tímto pojmem se nesetkáváme jen v případě „dialogu“ mezináboženského či ekumenického, hovoří se též o dialogu církve se světem, vnitrocírkevním dialogu, dialogická struktura je připisována katechezi, teologii svátostí, eklesiologii, pedagogice, nauce o vykoupení, základnímu vztahu člověka a Boha a mnoha dalším aspektům náboženského života.

Domnívá-li se někdo, že je pojem „dialog“ v soudobém kontextu užíván sokratovsky, totiž jako metoda odhalování pravdy, bude nepřijemně překvapen intenzitou odporu, která vůči hodnotě pravdy (objektivitě) v „dílích dialogu“ panuje. „Dialogická struktura skutečnosti“ údajně vylučuje objektivizaci poznání a jeho následnou „monopolizaci“ skupinou „majitelů pravdy“. Každý, kdo by k partnerovi v diskusi přistupoval z pozice toho, kdo předává určité vědomosti jako pravdivé, a tedy univerzálně platné, je podezírán z „intelektuálního terorismu“, je snadno obviněn z nerespektování názorů a zkušeností oponenta. V „dialogu“ prý dochází ke vzájemnému obohacení, neboť není v možnostech jediné osoby poznat třebas jen dílčí skutečnost bez asistence jiného pohledu, než jaký jedině zastává.

Zatímco „sokratovský dialog“ byl zaměřen k poznání pravdy a odmítnutí omylu, nová mentalita odmítá polemiku jako neplodnou, neslučitelnou s požadavkem vlídnosti a přikázáním lásky.

Tento „duch dialogu“ se projevuje nejen ve filozofii, ale i v náboženství. Výše popsaný model je typický pro tzv. „mezináboženský dialog“, jak jej známe na příkladu mezináboženských setkání u příležitosti Havlova symposia „Forum 2000“, myšlení Hanse Künga, Raimunda Pannikara, Zdeňka Neubauera, Tomáše Halíka či v subtilnější poloze na příkladu mezináboženských modliteb za mír v Assisi, iniciovaných Janem Pavlem II.

Jaký je základní předpoklad pro moderní formu „mezináboženského dialogu“? Je jím rezignace na pravdu v náboženství, odmítnutí striktního rozdělení na náboženství pravé a náboženství nepravé. Užívání kritéria pravdivosti v náboženství má přitom dalekosáhlé důsledky - náboženství, které je uznáno jako pravé, musí být co do této své vlastnosti jediné a výlučné. Jiné náboženské systémy nutně obsahují omyly, a proto na ně nelze pohlížet jako na náboženství, jež mají původ u Boha. Kdyby totiž omyly neobsahovaly, ničím by se od pravého náboženství neodlišovaly, jinými slovy, nebylo by možné hovořit o náboženské pluralitě. Mezináboženský dialog však pluralitu předpokládá, proto je třeba mít na paměti, že se zde poměřují náboženství nepravá s pravým.

K podobně závažným důsledkům vede rezignace na pravdu v náboženství. Odmítnutí existence pravého náboženství či předpoklad jeho nepoznatelnosti vede k radikální subjektivizaci náboženského života, snadné manipulaci vyznavačů různých duchovních směrů jejich charismatickými představiteli a nevyzpytatelného iracionalismu v nezákladnějších otázkách lidského života (díky této mentalitě vzniká dostatečné množství podkladů pro časopis, jakým je právě Dingír).

Klasické katolické myšlení a soudobé pojetí dialogu jsou tedy ve zřejmém rozporu. Z katolického hlediska nemůže být cíl dialogu heuristický, neboť katolická strana hypotetického „mezináboženského dialogu“ vystupuje z pozice vlastníka náboženských pravd (tento postoj vychází z věroučného stanoviska, že Bohočlověk Kristus založil církev jako společnost spásy a jí předal a svěřil řádné prostředky k dosažení cíle lidského života, včetně tzv. pokladu víry, který obsahuje pro každý lidský život určující pravdy, určené k celoživotní orientaci se stálým zaměřením na Boha). Když řada současných církevních představitelů (kardinálové Kasper, Cassidy, König, Vlk aj.) toto přesvědčení nesdílí, činí tak v rozporu se

Ilustrační foto: archiv.

Výhrady k mezináboženskému dialogu (konkrétně ke shromážděním v Assisi) podle italského měsíčníku pro katolickou tradici SiSiNoNo:

URÁŽKA BOHA

Každá modlitba, včetně prosebné, je úkonem bohopocty. Jako taková má být zaměřena podle principu spravedlnosti „každému, co mu náleží“ a to pravým způsobem. Komu modlitba náleží: jedinému pravému Bohu, Stvořiteli a Pánu všech lidí, Tomu, ke komu Pán Ježíš Kristus přivádí zpět (1 Jan 5, 20) svým stvrzením prvního přikázání Zákona. „Já jsem Hospodin, tvůj Bůh...nebudeš mít jiného boha mimo mne...Nebudeš se ničemu takovému klanět ani tomu sloužit.“ (Ex 20:2-5) Pravým způsobem: modlitba musí korespondovat s plností Zjevení bez příměsi omylu: „Ale přichází hodina, ano již je tu, kdy ti, kteří Boha opravdově ctí, budou ho uctívat v Duchu a v pravdě.“ (Jan 4:23)

Modlitba, jež je určena falešným bohům či je inspirována náboženskými představami, zčásti či zcela odlišnými od Božího Zjevení, není úkonem bohopocty, nýbrž pověry. ...

NEBEZPEČÍ A POHORŠENÍ PRO KATOLÍKY

Pravá víra je pro spásu nutná. Proto jsou katolíci povinni vyhybat se každému přímému nebezpečí pro víru. Mezi vnější nebezpečí patří kontakt s nevěřícími, není-li odůvodněn společenskou nutností. Takový kontakt je nedovolený z důvodu božského i přirozeného zákona (viz Tit 3:10).

Navíc, Církev z mateřské lásky vždy odmítala nejen to, co je nebezpečím pro víru, ale i to, co je příležitostí k pohoršení. Pokud jde o falešná náboženství, Církev jim ni-

kdy nedovolovala právo na veřejné působení. Bylo-li to nutné, pak je tolerovala a důsledně se vyhýbala jakémukoliv souhlasu s nekatolickými kulty.

To, k čemu dochází v Assisi, je výrazem přinejmenším vnějšího souhlasu s 1) falešnými náboženskými systémy, kterým vždy Církev upírala práva vlastní náboženství pravému; 2) náboženský subjektivismus, který vždy odsuzovala pod hesly indiferentismu či latitudinarianismu a který „usiluje o svoje ospravedlnění na základě předstíraného požadavku svobody, aniž si uvědomuje výlučná práva objektivní pravdy, zřejmě ve světle přirozeného rozumu či ve světle Zjevení“ ...

Přeložil Michal Semín.
V redakci značně zkráceno.

základním východiskem katolické víry, kterým je obsahová pravdivost a formální jedinstvo v řádu pravdy. Pro bližší vysvětlení konstatují, že tradiční katolické hledisko nepopírá přítomnost dílčích pravd v nepravých náboženstvích, tyto dílčí pravdy však nepatří do jejich vlastnictví. Nepravá náboženství jsou definovatelná omylem, nikoliv tím, co je v nich pravdivé.

Cílem katolicky motivovaného „dialogu“ není ani argumentační převaha a vítězství nad oponentem, neboť jeho motivem je nadpřirozená láska. Skutečný dialog usiluje o demonstraci pravdy a o výsledné obrácení druhé osoby.

Po Druhém vatikánském koncilu však důraz na apologetiku a konverzi ustoupil do pozadí a byl nahrazen dialogem, jehož záměrem je „vzájemné obohacení“. Je však dialog pro člověka vždy přínosný? Předně, tak jako dialog může vést ke konverzi, směřuje také k perverzi, kdy je některá z osob uváděna v omyl. Dalším příkladem, kdy dialog není přínosem a obohacením, je dialog, který postrádá společně sdílené základní principy a východiska myšlení (vhodným příkladem je dnes velice rozšířený voluntárně založený agnosticismus). Takový dialog je většinou neproduktivní a nikoho neobohacuje.

Soudobý mezináboženský dialog vychází z předpokladu, že autentické náboženství je možné pouze jako výsledek vzájemného obohacování, prolínání a inspirace. I v tomto aspektu je rozpoznatelný náboženský irenismus a praktický synkretismus,

neboť tento předpoklad opět vylučuje existenci jediného pravého náboženství. Existuje-li pravé náboženství, mající svůj původ od Boha, pak jistě obsahuje vše, co vede člověka ke spáse. V tomto smyslu nemají nepravá náboženství náboženství pravému co nabídnout.

Nové pojetí dialogu není katolické, neboť se v něm předstírá, že církev nevlastní pravdu a teprve ji za pomoci druhých hledá, či od vlastnictví pravdy účelově odhlíží. Neuznává nejvyšší autoritu zjevené pravdy, čímž relativizuje rozdíl mezi řádem přirozeným a nadpřirozeným. Vyvolává zdání, že obě strany dialogu jsou na stejné úrovni a že v náboženských obsazích může nepravé náboženství doplňovat či poučovat náboženství pravé.

Výrazným projevem soudobého mezináboženského dialogu je shromažďování představitelů různých náboženství k modlitbě. Mezi nejznámější setkání tohoto druhu patří modlitební shromáždění v italské Assisi, příležitostně svolávané papežem Janem Pavlem II. V českých poměrech si mnozí čtenáři jistě vzpomenou na multináboženská setkání v katedrále sv. Víta konaná u příležitosti konferencí Fórum 2000.

Také tato shromáždění přispívají, navzdory ujištění pořadatelů, že takový cíl nesledují, k rozšíření náboženského irenismu a synkretismu. Je třeba si předně uvědomit, že předmětem této kritiky není individuální modlitba, vycházející ze vztahu člověka ke svému Stvořiteli a Posvětiteli, ale oficiální modlitby a souhrnný kult rozmanitých ná-

boženství, zaměřených k uctívání či usmíření vlastních božstev.

Jak se mohou společně obracet k pravému Bohu, když nepravá náboženství mají o Bohu falešné představy? Jak mohou přispět k vybudování „civilizace lásky“, když mnohé z nich ospravedlňují uctívání tvorů, potraty, podřadné postavení ženy, mnohoženství a jiná zla? Modlí-li se muslim za mír, představuje si mír jako rozšíření islámu po celém světě. Modlí-li se za mír hinduista, prosí své bohy o to, aby se příští reinkarnací nepropadl do nejnižší kasty, o jejichž příslušníky se s prakticky projevovaným milosrdenstvím zajímají pouze sestry z řádu Matky Terezy. Modlí-li se afričtí pohané, pak třeba za to, aby jejich zvířecí oběti ukojily nenasycený hněv „Velkého Palce“. Je vůbec možné, že tyto modlitby „těší“ pravého Boha jenom proto, že jsou „upřímné“? Pokud ano, proč Bůh ve starozákonních dějinách Božího lidu trestá modloslužbu bez ohledu na to, že je výrazem „svobody svědomí“?

Názor, že každé náboženství je svým způsobem zaměřeno ke spáse a že má podíl na Božím zjevení, patří mezi explicitně odsouzené v *Syllabus errorum* (1864) blahoslaveného Pia IX. i v encyklice svatého Pia X. proti modernismu *Pascendi dominici gregis* (1910). První vatikánský koncil učí, že „pouze katolické církvi náležejí ty mnohé a nádherné věci, které byly božskou silou uspořádány za účelem zřejmě důvěryhod-

⇒ Dokončení na následující straně
vpravo dole.

Rozhovor s profesorem Tomášem Halíkem

S POŘÁDNĚ ODŘENOU KŮŽÍ

Pavel Hošek

Tomáš Halík (*1948) je filozof, sociolog a katolický teolog, profesor Ústavu filozofie a religionistiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, rektor pražského univerzitního kostela Nejsvětějšího Salvátora, prezident České křesťanské akademie a autor řady odborných i populárních publikací.

Pane profesore, náš rozhovor bych rád uvedl prostou otázkou, která se týká tématu tohoto čísla časopisu Dingir. Proč je důležité, aby se dnešní teologové i laičtí věřící zabývali mezináboženským dialogem?

Protože žijeme uprostřed světa, procházejícího radikální sociokulturní proměnou

(chcete-li, revolucí, není-li uplatnění tohoto původně astronomického výrazu na společenskou změnu příliš zprofanované), kterou nazýváme globalizace. Ta mění tvářnost světa i postavení náboženství podobně, jako ji měnil proces modernizace a sekularizace, který v uplynulých staletích změnil Západ.

Typickým projevem globalizace je prorůstání a propojení lidí a velkých skupin různých národů, ras, kultur a náboženství, včetně těch, které dosud žily relativně odděleně. Toto srůstání pochopitelně není a nebude idylické, může vyústit v řadu konfliktů menšího (osobního), ale i planetárního rozsahu („střet civilizací“) - a v tomto novém civilizačním kontextu nabývá náboženství nové důležitosti a nové sociální role.

V procesu globalizace totiž řada velkých sociálních celků cítí obavu ze ztráty své identity a právě náboženství se stává hlavním výrazem této identity a nástrojem zápasu o její uchování. Jsme mnohdy svědky toho, že pocity frustrace a křivdy a hledání vlníka, které v devatenáctém a dvacátém století nalezly výraz v jazyce národnosti, ra-

sové a třídní nenávisti (v ideologiích nacismu, fašismu a komunismu a jejich pokusech o alternativu vůči západnímu světu, vyrostlému ze syntézy judeo-křesťanství a osvícenského humanismu), nyní nacházejí výraz v jazyce náboženské nenávisti. Zatímco v době modernizace a sekularizace se Západu zdálo, že celý svět bude následovat jeho model mizení náboženství z veřejného prostoru, jsme v naší době celosvětově svědky radikálního nástupu náboženství do politiky. Neměli bychom se však nechat uhranout jen jedním z mnoha projevů této tendence, radikálním islamismem - je mnoho jiných, naprosto odlišných projevů politického znovuoživení náboženství, např. role katolické církve při pokojném přechodu od autoritativních režimů k demokracii (např. Na Filipínách, v Chile, ve Španělsku, v Polsku aj.). Skutečnost, že náboženství se mohou stát třaskavinami v mezinárodních konfliktech *nebo* mosty při překonávání „globálních propastí“, je snad dostatečným důvodem, proč vidět v mezináboženském dialogu jeden z nejdůležitějších, ne-li vůbec *nejdůležitější úkol naší doby*.

V čem vidíte hlavní překážky (na cestě k dialogu) na straně průměrného středoevropského křesťana? Jsou to předsudky, fundamentalistické lpění na literě, neurotické psychické bloky, xenofobie, nedostatek informací, či neochota rozšířit si obzory?

Mohou to být všechny důvody, které jste právě zmínil, ale ještě mnoho jiného. Průměrný středo- a západoevropský křesťan žije v nejsekularizovanější části planety a má k ní (ale přiznejme si: i ke své křesťanské identitě) stále poněkud ambivaletní postoj. Většinou si je vědom výhod moderního života, málokdy by se opravdu chtěl vrátit do tradiční autoritativní společnosti,

Tomáš Halík.

Foto: archiv.

⇒ *Dokončení článku z předchozích dvou stran.*

nosti křesťanské víry... Proto není v žádném případě stav těch, kteří skrze nebeský dar víry vyznávají katolickou víru, shodný se stavem těch, kteří se přidružují, vedeni lidským míněním, nepravých náboženství.“

Pořádání mezináboženských konferencí je také výslovně odsouzeno encyklikou Pia IX. *Mortalium animos* (1928): „Za tím účelem pořádají kongresy, shromáždění, konference a zvou na ně bez výběru osoby z nejširších kruhů k diskusi: pohany všech odstínů, křesťany a dokonce i nešťastné

odpadlíky a zatvrzelé popěrače božství Ježíše Krista a jeho božského poslání. Katolíci rozhodně nemohou schvalovat takové pokusy, které vycházejí z bludné nauky, podle níž všechna náboženství jsou více méně stejně chvályhodná a dobrá, poněvadž prý jen různými způsoby vyjadřují všem společné citění, které nás povznášá k Bohu a vede k uznání jeho nejvyšší svrchovanosti. Přívrženci takové teorie však nejsou jen obětí klamu a omylu, ale odmítají také pravé náboženství, falšují jeho pojem a propadají bezděčně naturalismu a ateismu. Z toho zřejmě vyplývá, že všichni, kteří

takové teorie a pokusy bezvýhradně schvalují, zřikají se zcela náboženství Bohem zjeveného“.

Je symptomem moderní doby, že výlučnost v otázce pravdy, natož náboženské, je považována za cosi nepatřičného. Pluralitní pojetí však vede k mnoha závažným rozporům a v praxi k triumfu voluntarismu nad poznáním. Je ovšem tragédií této doby, že je vůči těmto diskvalifikujícím skutečnostem lhostejná.

Mgr. Michal Semín (*1967) pracuje v Občanském institutu. Je redaktorem měsíčníku Mezinárodní report.

Ze společné meditace křesťanů a buddhistů při návštěvě mnichů z hory Hieie u Kjóta v kostele Nejsvětějšího Salvátora roku 1997.
Foto: archiv Tomáše Halíka.

ale občas si uchovává romantickou nostalgii po „křesťanské Evropě“ středověku; jeho víra je většinou značně individualistická a synkretická a nezřídka si uchovává kritický odstup od jejího institucionálního vyjádření, církevních struktur. Patří spíše k tolerantní části lidstva a znervózňuje ho pomyšlení, že dnes je někdo připraven za „víru“ prolévat vlastní či cizí krev. (I ti nejvášnivější zastánci křížáckých tradic bojovného křesťanství jsou ochotni prolévat na nejvyšší množství inkoustu.) Proti vlastní sekulární civilizaci má průměrný středoevropský křesťan v zásobárně pár kazatelnicových frází o konzumní společnosti, ale většinou si na tuto společnost zvykl a konzumuje její verzi „náboženství v mezích mírného pokroku“. Jinak řečeno: „průměrné středoevropské křesťanstvo“ je dosti unavené a změššáčetlé.

Křesťané, kteří svou víru žijí zásadně jinak, nepatří k „průměru“, nýbrž k minoritě, a v rámci této minority zas můžeme rozlišit řadu variant, které se často mezi sebou nepřilíhají dobře snášejí (patří tam jak zmínění „fundamentalisté“, tak tradiční věřící z oblastí relativně málo zasažených moderní industriální společností, tak příslušníci různých probuzeneckých hnutí a komunit). Většinou („průměrní“) křesťané v zásadě nemají nic proti poměrně nezávaznému intelektuálnímu dialogu s východními spiritualitami, avšak zneklidňuje je kontakt s těmi, kteří berou své náboženství „vážněji“ než oni své křesťanství; „radikální“ (menšinová) křes-

ťané zas občas trpívají obvyklými obrannými komplexy menšin, někdy s nádechem sektářského fanatismu.

Jak byste tedy uklidnil upřímné obavy věřícího člověka, že mezináboženský dialog je teologicky pochybný, že se jedná o laciný výprodej, motivovaný mělkou přizpůsobivostí duchu doby, případně že dialog nezřídka vede k synkretismu a vytváření „duchovního guláše“?

Jistě bych nejprve přiznal, že leckdy pod módní nálepkou „mezináboženského dialogu“ k takovému lacinému synkretismu a „duchovnímu guláši“ skutečně dochází - kritikové mají část pravdy. Ale pak bych se pokusil jim ukázat, že to není pravda celá, že nemohou „s vaničkou vylévat dítě“ nebo odsoudit široký (a především nevyhnutelný) proud dialogických iniciativ kvůli několika pokleslým podobám. Ukázal bych jim autory (jedním z nich je např. Panikkar), kteří rozhodně nejsou povrchní, a snažil se jim také z dějin doložit, že snaha po „chemicky čistém“ křesťanství je a vždy byla iluze. A nejraději bych jim dopřál zkušenost inspiroujícího lidského setkání s věřícími ostatních tradic.

I osobní zkušenost dialogu ale může zahrnovat jistá úskalí. Často se hovoří o dialogu na třech rovinách: na rovině věroučné, prakticko-sociální a na rovině duchovní. Dialog na této třetí rovině bývá často terčem kritiky: můžeme se snad s jinověrci bavit o teologii, můžeme s nimi probírat otázky etické, ekologické či sociální, ale nemůžeme se s nimi modlit. I známé multireligiózní setkání v Assisi v roce 1986, iniciované papežem, bývá v této souvislosti kritizováno, podobně jako u nás zasedání Fóra

2000 v sakrálních prostorách. Jak se na otázku společné spirituální praxe díváte vy?

Považuji zkušenost společenství spirituální blízkosti v mlčení a otevřenosti srdce vůči Tajemství, které přesahuje různost lidských pojmenování, nejen za nejvýznamnější pramen a základní kámen skutečné (nejen povrchně pragmatické, účelové) spolupráce věřících přes hranice duchovních tradic, nýbrž za jednu z nejvýznamnějších lidských zkušeností vůbec.

Pro křesťana to ovšem předpokládá zralost a hlubokou zakořeněnost v celku tradice křesťanské modlitby a duchovního života. Kdo z širokého, mnohotvárného řečiště a bohatství křesťanské modlitby trestuhodně vyloučil mystický proud, který sahá od apoštolů Pavla a Jana přes řecké otce a německé a španělské mystiky až Teilhardovi a dnešku, a zredukoval ho jen na malý pramínek a naivně se domnívá, že má patent na „křesťanskost“ modlitby, ten asi opravdu těžko pochopí, co to znamená sestoupit na hlubinu a tam zakoušet pravdivost biblických slov, že „Duch vane, kam chce“. Až se křesťané naučí zas hluboce meditovat, jako to uměli velcí svědkové naší víry ve všech staletích (a v různých křesťanských denominacích, nejen v klášterní tradici katolické a pravoslavné), najdou jak odpověď na opravdovou duchovní žízeň naší doby, tak padnou mnohé předsudky vůči vznešeným a starobylým cestám otevřenosti vůči Nejvyššímu i tam, kde neznají naše svatá jména, kde však - jak praví apoštol Pavel - „Duch mluví vzdechy nevypravitelnými“.

Kdybych se domníval, že upřímná modlitba žida, muslima či buddhisty - ať jsou jeho „náboženské představy“ jakékoliv - ve

Tomáš Halík s dalajlamou.

Foto: archiv Tomáše Halíka.

skutečnosti stoupá k „jinému bohu“, než je Bůh, v něhož věřím, což bych tím právě nedělal z Hospodina lokálního bůžka v kompetenci jedné lidské skupiny a její tradice? Může si někdo monopolizovat Boha a zakazovat mu, aby vzbudil „syny Abrahamovy třeba z kamení“?

Což nejsou evangelia plná Ježíšových poukazů k tomu, že Boží panství sahá mnohem dál, než si představovali ti, kdo sami sebe považovali za jediné Boží vyvolené? Právě jako učedník Ježíšův věřím v jednoho svrchovaného Boha, Pána všech lidí, Židů, křesťanů i pohanů, věřících i nevěřících.

Někteří stoupcí mezínáboženského dialogu mají za to, že toto úsilí nepřinese trvalé ovoce, dokud se nepřesune z oficiálních grémii a mezinárodních konferencí na úroveň místních společenství. Jak by podle vás měl vypadat mezínáboženský dialog na neoficiální, laické úrovni? Co byste poradil jednotlivým věřícím a farářům?

Ano, mnohé mezínáboženské summity se stávají formálním rituálem, který nebude mít význam a reálný dopad na tvářnost našeho světa, pokud nebude signálem a impulsem pro dění „na bázi“ - a příznějme si, že tam tento signál zpravidla vůbec nedoléhá. Je třeba bořit předsudky a spojovat dvě věci: vzdělání a osobní setkávání. Studium pramenů bez osobního setkání může být suché a nepřesvědčivé, ale pouhý osobní kontakt bez znalosti „kontextů“ může uváznout na mšlečíně nahodilých emocionálních dojmů. Je třeba taková setkání zbavit jak atmosféry „přetahování“ a polemické konfrontace, tak nimbu lacině fascinující exotiky. Je třeba jít cestou důvěry, respektu a věcnosti.

Přejdeme nyní k věroučné rovině dialogu. Teologické postoje k jiným náboženstvím bývají klasifikovány jako exkluzivismus, inkluzivismus a pluralismus. V poslední době se ovšem množí kritické hlasy vůči této tradiční typologii. Jaký je váš názor na tyto kategorie a kam byste se v tomto spektru zařadil?

Z mých předchozích odpovědí se může zdát, že se - alespoň v oblasti spirituální teologie a praxe - nejvíc blížím k inkluzivismu. Ve skutečnosti se má pozice vymyká těm třem tradičním a nazval bych ji „perspektivismem“. Hovořím-li o náboženství na rovině religionistické, pak hájím perspektivismus jako alternativu vůči naivní pozitivistické snaze hovořit o náboženství z nějakého odstupu a nadhledu „vědecké objektivitě“:

Při jednání Fora 2000 s prezidentem Havlem a dalajlamou roku 2002. Foto: archiv T. Halíka.

člověk si musí uvědomit, že nikdy (a nikdo) nemluví o náboženství „nezaujatě“ a nemůže si nárokovat „božskou“ pozici, z níž by mohl suverénně udělovat známky těm druhým. Dokonce i oblíbená výpověď, že „všechna náboženství mají stejnou hodnotu, všechna vlastně vypovídají o tomtéž, všechna jsou si rovna“ je jedním z naivních projevů této pošetilé „hry na pánaboha“. Kdo zná všechna náboženství natolik, aby toto mohl tvrdit?

Perspektivismus není totéž co relativismus, který je častým doprovodným jevem pluralistického přístupu k náboženství. Perspektivismus respektuje nevyčerpatelnost transcendentního Tajemství. Je alternativou vůči všem arogantním stanoviskům „majitelů celé pravdy“, ať už mezi militantními ateisty, sebevědomými pozitivisty nebo fundamentalistickými, nesnášenlivými věřícími té či oné tradice. Pokorně přiznává, že se dívá na Boha (či „celek skutečnosti“) z určité perspektivy, odlišné od perspektivy druhé tradice; věří, že je možná určitá komunikace a vědomí komplementárnosti mezi pozorovateli z různých úhlů, ale nikdy dosažení pozice, z níž bych dokonale viděl celek či mohl bezchybně posuzovat jednotlivé pohledy.

Věřím, že perspektivismus je hájitelný nejen jako religionistické metodologické východisko, ale i v křesťanské teologii, která je pochopitelně jinou rovinou pohledu, neboť je interpretací křesťanské víry a vědomě a přiznaně se pohybuje v prostoru určité jedné tradice. Předpokládá to ovšem teologii, která důsledně rozlišuje mezi Božím Zjevením a lidskou podobou chápání tohoto zjevení. Pokud tohoto rozlišení není schopna, není to teologie, nýbrž „křesťanská ideologie“ - a s tím opravdu nechci mít nic společného.

Co si tedy myslíte o Swidlerově projektu „ekumenického esperanta“, tedy jakéhosi univerzálního metajazyka, jehož prostřednictvím by se měli stoupcí jednot-

livých náboženských tradic dorozumívat o obsahu své víry? Je něco takového možné? Bylo by to žádoucí?

Myslím si, že je to naprostá iluze a zavádějící cesta, která nikam nevede, typický produkt překonaného osvícenského myšlení - ostatně podobně jako esperanto. Nechci se dotknout esperantistů, snahy jejich zakladatele i všech jeho následovníků byly nesporně velmi ušlechtilé. Ale jazyk, stejně jako náboženství, nelze z dobré vůle uměle vytvořit, jsou to „světy“, které žijí svým vlastním životem a překonávají všechny, i ty nejlépe myšlené uměliny. I kdyby esperantisté vyjmenovali sto výhod a předností umělého jazyka, přece musí vidět, že angličtinu, čínštinu či němčinu žádné esperanto v mezinárodní komunikaci na jakékoliv důležité úrovni prostě nikdy nenahradí. Perspektivismus, stojící na pluralitě doplňujících se a navzájem nezastupitelných „úhlů pohledu“, je pravým opakem všech pokusů o kulturní a náboženské „esperanto“.

Položím teď otázku z jiného soudku. Jedním z nejspornějších témat v diskusí o teologických předpokladech mezínáboženského dialogu je pro křesťany bezesporu tradiční pojetí jedinečnosti, normativity a univerzálního významu Ježíše Krista. Některí čtenáři postrádají ve vašich knihách podrobnější a hlavně zřetelnější zaujetí stanoviska.

To je příliš delikátní téma na stručnou časopiseckou odpověď a znovu zdůrazňuji, že své stanovisko nepokládám za „hotové“. To je hlavní důvod, že o něm ve svých knihách píšu tak, jak píšu. Opírám se hlavně o patristické chápání Krista (vycházející už ze starší židovské teologie a filozofie, zejména z Filóna), pro něž je Kristus Logos, jehož semínka (spermata) jsou rozseta všude tam, kde lidé upřímně hledají pravdu a smysl, a také o Rahnerovu teologickou

⇒

Dokončení rozhovoru na další straně dole.

Hinduistický guru uděloval v Senátu medaile za pozvedání světa

PRAHA 23. června - Svě ceny, které nesou název Pozvedání světa srdcem své jednoty, dnes rozdělával v sídle Senátu indicko-americký duchovní vůdce Sri Chinmoy. Po meditaci si medaile na duhové stužce odnesla jedenáctka vybraných. Patřili mezi ně například poslankyně ODS Alena Páralová, bývalý ministr zemědělství Jan Fencel (ČSSD), komunistický senátor Jaroslav Doubrava a jeho lidovecký kolega Jaroslav Šula.

Hinduistický guru je ovšem před předáním medaile „prověřil“, když je nadzvedl na stroji, který trochu připomínal zařízení z posilovny. Pod freskami v barokní Valdštejnské zahradě, kde se předávání cen konalo, působilo podle mínění kolemjdoucích poněkud nepatřičně jako pouťová atrakce.

„Jste vynikající atlet,“ veřejně ocenil Fencel výkon údajně již jednadsmesátiletého Chinmoye. Označil ho za dobrého člověka, který pod heslem „Od srdce k srdci“ spojuje lidi na celém světě. „Hluboce se skláním před kulturou, kterou tu reprezentujete,“ přidala se Páralová. Nazvala Chinmoye v blankytně modrém rouchu „Jeho excelenci“, Šula použil oslovení „Vážený mistře“.

Ačkoli spolu s ním akci pořádal předseda horní komory Petr Pithart (KDU-ČSL), do sluncem rozpálené Valdštejnské zahrady

nepřišel. Pamětní medaili ale dostal šéf jeho kanceláře Milan Kupka; stejné ocenění obdržel i kancléř Senátu Pavel Pelant, indický velvyslanec v Praze, sestra řádu klarisek či manažerka jednoho pražského hotelu.

Sri Chinmoy, který je označován za mírového filozofa, hudebníka, výtvarníka a jogína, nebyl v Praze poprvé. Před čtyřmi lety koncertoval v pražské Sportovní hale, přilákal asi 12.000 lidí. Dnes se v barokní zahradě, jejíž část si Chinmoyův početný štáb pronajal, sešly jen zhruba dvě stovky jeho příznivců.

Podle křesťanských hnutí Chinmoy své působení falešně vydává za mírové, propaguje ve skutečnosti východní náboženské kultury. Shodný názor již dříve prezentovala Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů, podle níž je tento guru předmětem kultu osobnosti a manipuluje se svými žáky. Podle religionistů se mu daří budít zdání světového významu svých aktivit i díky úspěšnému využívání vlivu známých osobností, s nimiž se nechává fotografovat. Sami hinduisté prý považují Chinmoye za komercializovaného odpadlíka.

Do Prahy přijel pěvecký sbor příznivců víry bahá'í

PRAHA 4. července - Pěvecký sbor složený ze 150 zpěváků z 30 zemí a vystupující pod anglickým názvem The Voices of Bahá (překládaným jako Hlasy Slávy) přijel dnes do Prahy, aby se představil s Českým národ-

ním symfonickým orchestrem v Obecním domě. Reprezentuje mezinárodní náboženské společenství víry bahá'í, která vznikla v 19. století v Bagdádu a má hlavní svatyni na hoře Karmel v izraelském přístavním městě Haifa.

Repertoár souboru, který vyjíždí na turné každoročně, zahrnuje širokou škálu žánrů od afroamerických spirituálů přes gospely, tradiční perské písně, country a pop až po klasiku. Jeho sbormistrem a dirigentem je skladatel Tom Price.

Víra bahá'í nečiní rozdíl mezi jádrem všech velkých světových náboženství a označuje za jednu z hlavních hodnot mír. Bahá'í je se stopadesátiletou tradicí a s několika miliony věřících nejmladším a nejmenším monoteistickým náboženstvím. Buddha, Ježíš Kristus, Mojžíš i Mohamed, „zakladatelé“ buddhismu, křesťanství, judaismu a islámu, jsou jako boží synové v postupném zjevování boží vůle a božského vzdělávání podle víry bahá'í proroky a posly jediného stvořitele světa.

Před deseti lety navštívila Prahu Rúhiyyih Rabbani, vdova po pravnucevi zakladatele víry bahá'í. Zakladatel tohoto náboženství Peršan Bahá'u'lláh (1817-1892) psal z vězení o blížícím se sjednocení lidstva a vzniku celosvětové civilizace a vyzýval krále, vládcy a prezidenty, aby omezili zbrojení a věnovali své síly vytvoření světového míru. Hnutí nemá rituály ani dogmata, ale nabízí globální perspektivu, světový názor i ekologické projekty.

⇒ *Dokončení rozhovoru z předchozí dvoustrany.*

antropologii, podle níž se každý člověk (i „nevěřící“ či „jinak věřící“) dotýká Krista natolik, nakolik „bere na sebe své lidství“. Rozhodně odmítám jak naivní fundamentalistickou christologii, používající větu „Ježíš Kristus je Bůh“ jako zaklínadlo, tak liberální relativistické zařazování Krista do galerie „avatarů“ či „náboženských géníů lidstva“.

Jako věrný (ač kritický) syn římskokatolické církve jste se jistě vyrovnával s autoritativními prohlášeními koncilů na téma spásy jinověrců. Mezi důsledným uplatňováním Cypriánovy věty „mimo církev není spásy“ na konci středověku a dokumenty II. vatikánského koncilu je zřetelný rozpor. Jak je možné se s touto rozporností „neomylných“ výroků vyrovnat a zachovat intelektuální poctivost?

Jsem opravdu rád, že II. vatikánský koncil řekl o spásě jinověrců to, co řekl. Tato otevřenost je pro mou katolickou identitu naprosto zásadní. Stále mne zaráží a mrzí, jak relativně málo katolíků (zejména u nás) toto stanovisko své církve zná a „vstřebalo“. Nechci soudit křesťany, kteří mysleli v minulosti v logice Cypriánova výroku - pomáhá mi komentář, upozorňující na to, že i Cypriánovu větu „mimo církev není spásy“ je třeba chápat v určitém dějinném kontextu, a to jako povzbuzení křesťanů k věrnosti církvi v čase pronásledování, spíše než jako autoritativní soud o pekelném osudu nekatolíků.

Nedělá mi však nepřekonatelné obtíže uzнат pohyb a vývoj v prohlubujícím se teologickém chápání křesťanů během dějin - věřím přece v činnost Ducha svatého, který učedníky podle Mistrových slov „uvádí do celé pravdy“. Stačí si srovnat některé příšerné výroky v Syllabu (blahoslaveného)

Pia IX. s koncilním dokumentem Radost a naděje a uvidíte, že „uvádění do plnosti pravdy“ se nezastavilo v žádném okamžiku církevních dějin.

Při četbě vašich knížek si ne jeden čtenář položí otázku, jaké publikum vlastně oslovujete, když hovoříte o náboženských tradicích a vztazích mezi nimi. Místy se zdá, že hovoříte jako kněz, jindy spíše jako religionista, což je jistě velmi plodná (a čtivá) dialektika. Mám ale někdy pocit, že nejdete úplně s kůží na trh. Pro sekulární čtenáře zní vaše úvahy jako jasné vyjádření pluralistického paradigmatu („má katolická víra není o nic lepší, než víra mého přítele hinduisty, buddhisty, muslima“). Vaši čtenáři z řad teologicky bdělých katolíků však stále ještě mohou Vaše myšlenky zařadit do široce pojatého pravověrného pokoncilního inkluзивismu. Nemohu se ubránit domněnce, že to činíte

V plzeňské borské věznicí se křtili svědkové Jehovovi

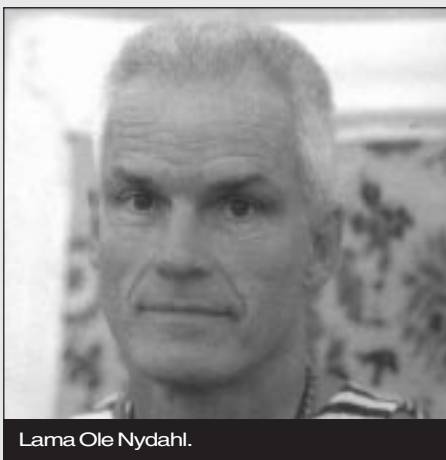
PLZEŇ 8. srpna - V plzeňské borské věznicí se nechali pokřtít dva svědkové Jehovovi. Protože se vyznavači tohoto náboženství musejí při křtu ponořit celí do vody, použili ve věznicí nafukovací bazén. „Vězni chtěli křtem vyjádřit, že zavrhlí minulý způsob života a chtějí se v budoucnu přidržit biblických morálních měřítek,“ řekl ČTK jehovista Luděk Müller.

Zástupce ředitele věznice Josef Havel poznamenal, že to byla ojedinělá událost. „Vězňové se chtěli nechat původně pokřtít při hromadném křtu, který se uskutečnil několik dnů předtím v Praze na Strahově, a žádali kvůli tomu o přerušení trestu. To jsme jim sice nepovolili, ale umožnili jsme, aby se nechali pokřtít ve věznicí,“ uvedl. Proti případným dalším křtům nemá vedení námitky.

Hromadný křest jehovistů se uskutečnil 19. července v Praze na Rošického stadionu. Ve dvou bazénech se křtilo 160 věřících. Slavnostnímu aktu přihlíželo 14.000 lidí. Křest se zde koná od roku 1991 každoročně.

Místo kurzu o vědomém umírání budou buddhisté medítovat

PLZEŇ/TĚNOVICE 5. srpna - Stovky lidí absolvují od 11. do 15. srpna na pravidelném buddhistickém setkání v Těnovicích

Lama Ole Nydahl.

na Plzeňsku meditační praxe. Původně měla tisícovka lidí z celé Evropy studovat phowa - umění vědomého umírání. Jejich učitel Ole Nydahl z Dánska si ale při seskoku padákem zlomil nohu a program setkání se musel změnit, řekla dnes ČTK jedna z organizátorek Dana Homolková.

Velké kurzy pořádají buddhisté v přírodním areálu u Těnovic již několik let. Letos zde chtějí dostavět budovu evropského buddhistického centra pro pořádání přednášek, meditací a setkání.

Meditační kurz povedou cestující učitelé. „Jde o dlouholeté žáky lamy Oleho Nydahla z Čech, Polska, Německa a Maďarska, kteří představí buddhistické meditační praxe a jejich propojení s každodenním životem,“ popsala Homolková.

Phowa, praxe vědomého umírání je podle internetových stránek buddhistů jed-

ním z nejhlubších učení diamantové cesty. Během této praxe se lidé učí v okamžiku smrti přenášet vědomí do stavu nejvyšší blaženosti, který již nelze ztratit. Phowa není podle buddhistů jen přípravou pro poslední chvíle života - změna pohledu na smrt vede podle nich i k většímu prožívání života a k rozvoji vnitřního bohatství.

Ve velkých stanech na louce u skály s výhledem do kraje budou zájemci o buddhistickou filozofii poslouchat denně několik tlumočených přednášek. V Těnovicích je téměř před dokončením stavba meditačního centra buddhismu diamantové cesty. Buddhisté zde koupili zhruba 11 hektarů půdy. Staví budovu s velkou meditační místností, společenskou místností, kancelářemi, sociálním zařízením a v podkroví s ložnicí až pro 50 lidí.

Polsko se dočká první farářky

VARŠAVA 11. srpna - Polsko se už v září dočká první farářky. Stane se jí v reformované evangelické církvi Wiera Jelinek ze Zelowa u Lodže (v enklávě české protestantské menšiny v Polsku). „Pro mne je to uznání a potvrzení všeho, co jsem dosud dělala,“ říká příští farářka, vystudovaná teoložka, která jednadvacet let pomáhá svému choti Miroslawu Jelinkovi vést farnost, píše dnes polský list Rzeczpospolita.

Z informačního servisu ČTK vybral a poslední zprávu zkrátil Zdeněk Vojtíšek.

záměrně, abyste oslovil co nejširší okruh lidí. Je to tak?

Respektuji váš dojem, ale přesto se domnívám, že - jakkoli jistě chci oslovit širší okruh lidí - neskrývám z žádných pragmatických důvodů svou pozici. Myslím, že ve svých knížkách nosím (možná až příliš) „vlastní kůži na trh“. Je leckdy pořádně odřená, protože se snažím projít úzkou branou a zachovat odpovědnost a věrnost jak vůči tradici církve, kterou jsem svobodně a po zralé úvaze přijal jako svěřený poklad, tak vůči poznání, které mi skýtá religionistické vzdělání a zkušenosti z mezináboženského dialogu. Není to úplně jednoduché, ale jsem přesvědčen, že perspektivistické stanovisko, které jsem naznačil a na němž dále pracuji, mi umožňuje akceptovat pozitivní prvky jak z „inkluzivismu“, tak „pluralismu“, aniž bych upadl do krajností jednoho či druhého, a tak

udržet pozici, v níž se mohu považovat jak za pravověrného katolíka, tak za vědecky střizlivého religionistického badatele a kritického filozofa náboženství.

Máte nějakou představu nebo sen ohledně budoucích vztahů a soužití mezi náboženskými tradicemi lidstva, kterou byste rád nabídl čtenářům Dingiru k zamyšlení?

Myslím, že bychom se měli nejprve vzdát představy, že na světě někdy zavládne náboženská jednota a uniformita, ať už ve smyslu naprostého převládnutí jedné tradice nebo ve smyslu nalezení nějakého všeobjímajícího náboženského „esperanta“. Romanticko-osvícenská představa o „původním přirozeném náboženství“, z něhož se postupným kažením vyvinula jednotlivá náboženství a k níž bychom se měli nějak vrátit, je historická fikce - nikdy nic takového zřejmě neexistovalo a vracet se není kam. Patrně v lidských dějinách vždy byla,

je a bude velká pestrost náboženství, odpovídající pestrosti a různosti zrcadel, v nichž se snažíme zachytit to, co „je větší než naše srdce“, co „oči neviděly, uši neslyšely a na lidskou mysl nevstoupilo“. Neříká už svatý Pavel, že v tomto životě Boží věci vidíme jen jako v zrcadle a že teprve po skončení našeho vezdejšího putování Ho uvidíme „tváří v tvář“?

Moc bych si přál, aby poznání této „různosti zrcadel“ nevedlo člověka k tomu, že se stane lhostejným, nedbalým a nevěrným vůči tomu, co mu bylo dopřáno zahlédnout, ani k pohrdání a ignoranci vůči tomu, co uviděli ti druzí - nýbrž k chvále Toho, jehož krásu už z té pestrosti našich záblesků můžeme velebit a na jejíž „plné patření“ se můžeme společně těšit, nakolik naše touha a naděje umožní naší víře (a našim vyznáním) překročit hranici představitelného a myslitelného.

Děkuji vám za rozhovor.

O MESIÁŠOVÝCH PŘEVŘÁCENCÍCH

Jan Dietrich Dvorský:

Mesiášovi převrácenci mění svět

Nakladatelství Šimon Ryšavý, Brno 2003

Je tomu téměř deset let, co se v České republice probudil velký mediální zájem o případ sektářské komunity Jana Dietricha Dvorského. V krátkosti ho shrnu: Dvorský se počátkem devadesátých let prohlásil za převtělení zakladatele náboženského *hnutí Grálu* Oskara Bernharda (Abd-ru-shina), a tím se nepřímou prohlásil i za „Mesiáše“, který má na Zemi nastolit Tisíciletou říši věčné blaženosti a uvést do ní své následovníky.

Během krátké doby kolem sebe Dvorský shromáždil skupinku oddaných ctitelů a žáků, kteří uvěřili jeho vizi blížícího se konce světa, opustili svá zaměstnání, odešli od rodin a příbuzných, prodali své majetky a utržené peníze přinesli svému duchovnímu Mistru. Ten pak s nimi (s penězi i ctiteli samými), se svou družkou Lucií a svými dětmi odešel žít a očekávat konec světa do několika vesnic v okolí města Hořovic ve středních Čechách. Předpovědi zničujících povodní (očekávaných v září 1994), demonstrace na nádvoří Pražského hradu proti údajnému porušování svobody svědomí, dramatické zásahy policie, únosy členů sekty jejich rodinnými příslušníky a jejich hospitalizace na psychiatrii, to vše naplňovalo stránky tehdejšího renomovaného i bulvárního tisku.

Nakonec Dvorského skupina nevydržela velký mediální zájem a policejní tlak a rozpadla se. Všichni její členové byli svým Mesiášem vyloučeni (protože měli špatnou osobní auru) a Mesiáš sám se svojí rodinou a penězi zmizel na neznámém místě, snad dokonce mimo republiku. Přes opakovaně vyhlášená policejní pátrání (protože Dvorský odmítal posílat své děti do školy) není až dodnes místo jeho pobytu oficiálně známo.

Navzdory Dvorského ilegalitě ovšem nakladatelství Šimona Ryšavého vydává jeho spisy. V roce 2003 je to „humoristická novela“ *Mesiášovi převrácenci mění svět*. Podle údajů v závěru knihy byla novela napsána již v roce 1997. Nutno říci, že humoristickou četbou skuteč-

Chalupa v Hvozdcí na Hořovicku: centrum dramatu imanuelitů i Imanuelovy humoristické knihy.
Foto: Zdeněk Vojtíšek

ně je: je psána vtipně, lehkou rukou a čtenář se při jejím čtení často od srdce zasměje.

Důležitá ale není forma, nýbrž obsah. Dvorský píše s nadhledem a ironií o velmi ožehavém tématu - o sobě, o své družce Lucií a zejména o své sektářské komunitě *imanuelitů* (*Poselství Grálu*). Jeho kniha je vzpomínkovou knihou popisující období vrcholících skandálů kolem jeho osoby a kolem rozpadu jeho komunity. Kdyby toho nebylo, bylo by možné říct, že *Mesiášovi převrácenci mění svět* je zdařilá beletrie, která se dobře hodí na dovolenou k Máchovu jezeru. V případě Dvorského knihy však jde o literaturu faktu svého druhu.

Dvorského novela vypovídá o skutečnostech, které byly již několikrát religionisticky i novinářsky popsány (nejznáměji asi v *Sekta útočí* Pavla Křemena). Srovnáním lehkého stylu novely s dramatickou realitou, jak ji poznáváme z jiných zdrojů, však otvírá čtenáři zcela nečekané pohledy. Stručně řečeno, kdyby knížka byla jen humoristickou novelou, bylo by možné se jí smát. Protože je však i svědectvím, a to svědectvím protagonisty, tedy vůdce („Pána“) jedné z nejradikálnějších náboženských skupin u nás, přebíhá z ní občas mráz po zádech. Pokusím se to blíže vysvětlit:

V Dvorského novele se protínají dvě základní roviny: svědectví o lidech a sektě na jedné straně a svědectví o autorovi na straně druhé. V prvním plánu jsou *Mesiášovi převrácenci* svědectvím o životě v sektě. Jde o děsivé svědectví, ale i to je třeba vysvětlit. Život v Dvorského sektě stavěl do značné míry na neuvěřitelné naivitě lidí. Lidé v jeho skupině se zabývali bizarními

hloupostmi, sami ze své iniciativy vnucovali svému vůdci peníze, byli na něm zcela závislí a čím arogantněji se k nim choval, tím více jej milovali. Život v Dvorského sektě byl v zásadě směšnou záležitostí ... ale právě z toho nyní přebíhá mráz po zádech. Z toho, že v sektách obecně člověk nejen věří neuvěřitelným věcem, ale i tím, že jim věří zcela vážně a s plným osobním nasazením. A tím objektivně vzato se stává nejen v očích ostatních lidí, ale - jak vidno - i vůdců samotných směšnou figurkou, jakýmsi posmívaným paňácou či klaunem.

Dvorského novela se tímto stává současně svědectvím o *aroganci moci*. Dvorský popisuje život ve své komunitě jako humornou záležitost, která zesměšňuje všechno a všechny, řadové členy i jeho samého (!). Na první pohled to působí skromně a sympaticky, leč - jde o humor? Směšnost své knihy staví Dvorský na ironizování nejintimnějších záležitostí života lidí, kteří ho (sice naivně, ale s naprostou důvěrou) následovali a otevírali mu svá srdce. Každý člověk se bojí zranění a každý člověk se bojí

Další Dvorského knihy, vydané v době jeho ilegality

Zákony křiklounství a řvounství, nakladatelství Maťa 1999
666, nakladatelství Šimon Ryšavý, 2002
Kacířské povídky, nakladatelství Šimon Ryšavý, 2002
Táta Ivan Hrozný (*Odvážná knížka pro odvážné děti*), nakladatelství Šimon Ryšavý, 2002

Podle inzerátu v knize *Mesiášovi převrácenci*

sebeodhalení. V Dvorského novele není problém za jednotlivými přezdívkami rozpoznat jeho konkrétní bývalé žáky. Uvážíme-li naděje a důvěru, které nově přicházející zájemci vkládali do svého „Mesiáše“, pak jejich nynější veřejné ironizování a zesměšňování vypovídá především o Dvorském samém, o jeho aroganci, narcismu a kdoví o čem ještě.

Konečně je Dvorského novela obecným svědectvím o *nebezpečnosti* všech druhů totalitně fungujících skupin. O nebezpečnosti *psychické manipulace*, která v nich probíhá, o nebezpečnosti bezvýhradné závislosti na vůdcích jakéhokoliv druhu. Právě pro svoji bizarnost (aroganci vůdců a směšnost řadových členů v kontrastu s důvěrou, kterou tito lidé do vize nového šťastného života kladou), navozuje Dvorského novela v myslích čtenářů otázku, co všechno jen je člověk schopen v rukách šikovného manipulátora ze sebe udělat. Znamená to, že se to týká každého z nás? Znamená to, že se to týká nejen oblasti náboženství, ale i třeba oblasti politiky (volební kampaně), ekonomiky (reklama), oblasti mediálního působení (fenomén „nováctví“)?

Velkou otázkou samozřejmě zůstává, jaký cíl autor napsáním své novely sledoval. Zdá se pravděpodobné, že se Dvorský prostě snažil zlehčit představu, že jeho skupina *imanuelitů* byla sektou v pravém slova smyslu, a to dokonce sektou nebezpečnou. Udělat z celé záležitosti vtípnou epizodku typu „Českého snu“ se může na první pohled zdát vcelku zdařilá difamace. Ale jen na první pohled. Do té doby, než si člověk uvědomí, že se zde nepopisuje smyšlenka, ale realita! Pak se vše převrací - právě proto, že JE Dvorského novela směšná a legrační, navozuje její bizarnost pocitu deziluze. Určitě stojí za to si ji přečíst. Jsem ale přesvědčen, že v každém čtenáři její přečtení v posledku posílá dojem, že v případě *imanuelitů* se jednalo o nebezpečnou a psychopatickou sektu. ■

Prokop Remeš

POTŘEBNÁ PŘÍRUČKA S CHYBAMI

Michael Keene:

Světová náboženství

Knižní klub, Praha 2003

Náboženství se u nás zřejmě nesetkávají s tak malým zájmem, jak by se zdálo, když neustále vycházejí knihy zastupující přímo

různé směry i přehledy od víceméně nepředpojatých autorů, několikrát též v podobě slovníků.

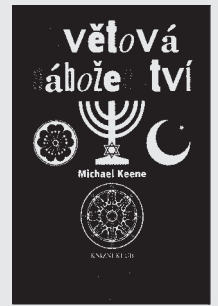
Nová publikace přeložená z anglického originálu je populárním, nepříliš rozsáhlým (192 stránek, ale spíše menšího formátu) přehledem jedenácti náboženských směrů v samostatných kapitolách. Kapitoly obsahují vedle výkladu krátké ukázky z významných textů, různé libovolně vybrané dílčí informace mimo hlavní text v barevně odlišených rámečcích nebo ve sloupečcích vedle hlavního textu jiným typem písma. Na kvalitním papíře najdeme i mnoho desítek barevných fotografických ilustrací, některé s konkrétními popisy zobrazeného a jiné, snad spíše míněné jako ilustrativní, s neurčitými úvahovými texty (s. 82, 104, 105, 112-113). Zvolená grafická úprava včetně obálky působí zvláště neuspořádaným dojmem.

Příručka by nahradila podobné publikace, které jsou již rozprodány a mohla by zájemcům poskytnout potřebné informace. Bohužel je v ní mnoho jednostranných zjednodušených tvrzení, nepřesností, chybných názvů a věcných chyb. Je nesnadné zjistit, co pochází z originálu a co je třeba připsat na vrub českému vydání.

Tak respektovaný autor, znalý nejen své „domácí“ indologie, ale i religionistiky, jako je Dušan Zbavítel, by neměl pustit do oběhu takové novotvary, jako je druhý pád *křestu* (s. 105) vedle správného *křtu* na jiných místech, neměl by (pokud je také původcem českých popisek u obrázků) označovat *baptisty* výrazem *babisté* (dvakrát na s. 109). Zavádějící na více místech v kapitole o křesťanství je označování *evangelikálních* křesťanů výrazem *evangeličtí*, což má jiný význam. Neměl by *reformáční* církve označovat jako *reformované* (s. 96, 107), protože i tento výraz dostal postupem času jiný smysl. Lutérské církve jsou nerady označovány jako *luteránské* (např. s. 105); pro ty, jež překladatel označuje na více místech jako ortodoxní, je v češtině vžit název *pravoslavní*. Koncil či sněm by neměl být označován výrazem *rada biskupů* (s. 96), protože pak není zřejmé, jakou událost má text knihy vlastně na mysli.

Rada chyb má zřejmě původ již v anglickém originálu. Je např. nepochopitelné, proč se *šaháda* (muslimské vyznání víry) na s. 132 uvádí ve znění: *Není Boha kromě Alláha...*, když v arabském znění je použito dvakrát stejné slovo v příslušných tvarech. Takto se čtenáři zdá, jakoby muslimové měli zvláštního boha Alláha narozdíl od Boha

Židů a křesťanů. Přiměřený překlad by byl: *Není boha kromě Boha...* Muhammadův bratranec (a zeť) se nejmenoval *Ší'at Alí*, jak by se zdálo podle strany 126. Tento výraz znamená v arabštině *strana Alího*.

To vše by bylo možno pokládat za maličkosti. Rozebereme-li jako příklad pár odstavců, jimiž začíná kapitola *Jedna církev - mnoho církví* (s. 96), nalezneme sporná a věcně nepřesná tvrzení. První věta v českém znění je stylisticky tak pozoruhodná, že chvíli váháme nad jejím obsahem. Jde-li však o to, že někteří biskupové byli pro sněm konaný v Chalcedonu r. 451 nepřijatelní, není jasné, jaký vztah to má k rozkolu mezi Východem a Západem, jak se zdá podle textu (sněm se konal na Východě a to z východní iniciativy). Chce-li autor být religionisticky neutrální, překvapuje tvrzení, že *ortodoxní církev přerušila veškeré spojení s římskokatolickou církví*. Co když to bylo naopak a což když je historicky korektnější říci, že církve ztrácely spojení mezi sebou? Dále se uvádějí hlavní neshody mezi nimi. Tvrdí se, že jsou tři, přičemž první dvě jsou však jen poněkud jinými slovy řečeno totéž. V dalším odstavci autor beze všeho přejímá legendu o přibití tezi na dveře kostela ve Wittenberku roku 1517.

I dále se o křesťanství tvrdí pozoruhodné věci. Křesťanská Trojice nejsou *tři osoby v jedné* (s. 100), vtělení není chápáno jako *zrození Boha v lidském těle v podobě Ježíše* (tamtéž). Mariino nanebevzetí pravoslavní spíše v liturgii naznačují, ale oficiálně neučí, katolíci oficiálně neučí, že byla vzata na nebe, *aniž zažila smrt* (s. 101). Biřmování v římskokatolické církvi určitě není *přijetím za plnoprávného člena církve* (srov. s. 103). Raději než *oposledním pomazání* (tamtéž) mluví katolíci o pomazání nemocných a v protikladu k tvrzení autora zdůrazňují, že není určena hlavně umírajícím. Svátost manželství nemusí zahrnovat přijímání, a pokud ho zahrnuje, není pravda, že si muž a žena *výjimečně podávají složky chleba a vína vzájemně* (tamtéž), alespoň ne podle liturgických předpisů.

Toto je jen několik příkladů, většinou z jediné kapitoly. Příručka v této podobě sotva může plnit cíl, který zamýšlel autor, překladatel a nakladatel. ■

Ivan O. Štampach

SLOVANÉ VÍTALI JAROVÍTA

Kdo se poslední dubnovou sobotu vydal Zbraslavským údolím, měl příležitost potkat zvláštní průvod. Slaměná Morana na tyči, údery bubnů, zvuky píšťalky a jekot dud. Vesměs mladí lidé, z nichž někteří byli oděni v prostý bílý oděv, vyrazili těsně před polednem, provázeni zraky zvěře zbraslavské přírodní zoo, uvítat slovanského boha Jarovíta.

Účastníky pochodu čekal asi sedmikilometrový úsek lesem, k dnes již jen tušeným zbytkům hradiště Zličanů. Neformální organizátor hnutí, vysokoškolský učitel italského původu, jenž přijal jméno Dervan, ochotně odpovídal v průběhu cesty na dotazy ohledně společenství Rodná víra, které celou akci pořádalo.

Na místě hradiště čekala zbylá část sympoziantů Rodné víry, kteří před příchodem průvodu připravili obětní kruh s kultickými předměty a zažehli oheň pod seletem na rožni, jednou z pochoutek odpoledne. Příchodí byli uvítáni pokřikem s otázkou, zda nejsou křesťané. Po stejně hlasitém ubezpečení, že jde o pohany, byli poutníci vpuštěni do prostoru hradiště. Následovala prohlídka pozemku s výkladem o slabých a silných stránkách slovanského opevnění.

Samotný obřad zahrnoval modlitby a přimlvy ke slovanským bohům. Dále měl každý z těch, kdo stáli v kruhu, šanci poděkovat za uplynulé období, za přízeň svého božstva a požádat jej o podporu i v měsících příštích. Vrcholem obřadu bylo upálení Morany zapíchnuté v zemi uprostřed kruhu. Ohořelá vládkyně zimy byla za pokřiku vyhozena z kruhu ven až za bývalý val hradiš-

tě. Mezi přítomnými pak kolovalo jídlo z kopriv a pohár medoviny. Společenstvo bylo tvořeno i rodinami s dětmi a návštěvou ze spřáteleného hnutí ze Slovenska.

Slunce plálo. Čas obřadu se naplnil a přišel čas oslav. Zahájily jej soutěže v hodu balvanem vhodné pro všechny věkové kategorie. No a pak už se jen jedlo, pilo a veselilo...

Lukáš Halfar

SVĚDKOVÉ JEHOVOVI VS. REMEŠ

Když Prokop Remeš, jeden ze zakládajících členů Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů, v novinách Region Karvinsko 21. 10. 2002 uvedl: „konec konců svědkové Jehovovi se tehdy v roce 1993 uchýlili při registraci k podvodu, když popřeli některé důležité články svého učení“ a „bez ohledu na registraci vykazují prvky totalitně fungující náboženské skupiny“, vlastně jen zopakoval to, co prohlásila Společnost pro studium sekt již roku 1993. Bylo to její první prohlášení, krátce po registraci Náboženské společnosti svědkové Jehovovi (NSSJ) státem. O tom, že svědkové Jehovovi o otázce krevních transfúzí zpravili ministerstvo kultury nepravdivě, informoval rovněž Dingir a další média. Přesto se svědkové Jehovovi ozvali až nyní, v reakci na Remešovy výroky.

Advokát Lubomír Müller podal na návrh „postižených osob“ - členů přípravného výboru NSSJ Ondřeje Kadlece a Eduarda Sobičky - oznámení o podezření z přestupku urážky na cti, jehož se Remeš měl dopustit „nedůvodným veřejným obviňová-

ním z podvodu“. Při občanskoprávním sporu si Prokop Remeš na obhajobu svých výroků pozval jako svědky bývalé svědky Jehovovy Ondřeje Novotného a Petra Velechovského.

Novotný ve své výpovědi mimo jiné uvedl, že „kopie dopisů NSSJ pro ministerstvo se dostaly do rukou prostých svědků“ a pokračoval: „Z osobní zkušenosti mohu říci, že 80% svědků s odpověďmi na dotazy ministerstva nesouhlasilo a nechápalo, proč představitelé veřejně lžou... Osobně jsem se tehdy setkal se svým přítelem Janem Ettelem, který zastával funkci krajského dozorce a přišel do našeho sboru. Zeptal jsem se ho: 'Myslíš si, že jednání s ministerstvem a odpovědi na jejich otázky jsou lež?' On mi k mému překvapení bez obalu řekl: 'To víš, to je jasný, že je to lež. Ale, jak oni na nás, tak my na ně'“.

Velechovský pak potvrdil, že doktrína, podle níž „pokřtěný člen NSSJ má odmítnout krevní transfúzi pro sebe a pro své dítě, je i dnes, tj. v roce 2003, platná“.

Poté co se vedoucí občanskoprávního výboru městské části Prahy 14 Kryštof a jeho zástupce Chobot seznámili s průběhem registrace NSSJ i s oficiálně prezentovaným učením této organizace, uznali řízení vedené proti Prokopovi Remešovi za neodůvodněné a jako takové jej zastavili. V odůvodnění svého rozhodnutí uvádějí: „Provedeným řízením nebyl obviněnému prokázán úmysl urazit výrokom v novinách Region Karvinsko pány dr. Kadlece a Sobičky, neboť tímto výrokom obviněný sdělil pouze svůj osobní pohled na průběh registrace NSSJ v r. 1993 a tento svůj názor opírá o dokument, z kterého je patrné, že na dotaz MK ČR při řízení o registraci NSSJ podali svědci Jehovovi Ministerstvu jiné údaje, než které pak ve svém učení NSSJ tehdy praktikovala.“

Občanskoprávní odbor uložil navrhovateli Lubomíru Müllerovi uhradit náklady řízení.

Martin Kořínek

S TĚBOU, LÁSKO, KVĚTE LÁSKA

Jana Kyslíková je sedmačtyřicetiletá matka dvou dospělých dětí, profesí učitelka. Toto povolání však opustila v roce 1992 kvůli podnikání v multi-level marketingu (pyramidovém prodeji), který je podle jejích slov „nejúžasnějším prodejním systémem na planetě, seslaným přímo od Boha“. Bohužel během svého podnikání s firmou Vanilla prý

Oheň pro Jarovítovým obřad byl rozdělán tak, jak ho snad kdysi rozdělavali staří Slované.
Foto: Zdeněk Vojtíšek.

narazila na nesprávné lidi a její dluhy dosáhly miliónu korun.

Koncem roku 2002 si přečetla knihu N. D. Walsche „Přátelství s Bohem“. Natolik ji uchvátila, že se její duše začala „probouzet“ a „rozpomínat“ na své poslání. Začala komunikovat s Bohem. Nejprve skrze křišťálové kyvadlo, pak pomocí písma a nakonec - na vlastní žádost - i telepaticky. Tato sdělení vyšla pod názvem „Hovory s Bohem. S tebou, lásko, kvete láska kolem nás“ ve Chvojkově nakladatelství. Knihu autorka představila asi čtyřiceti zájemcům na autogramiádě v klubu Lávká 28. srpna 2003. Jana Kyslíková nezastírá, že část tržby za knihu bude použita na splácení jejích dluhů.

„Je to jednoduché, stačí vypnout mozek,“ popsal způsob telepatické komunikace při prezentaci knihy mecenáš, podnikatel Emanuel Krása. Údajně již s Bohem komunikuje také. Do tria kontaktéry doplňuje ještě Hanka Hájková, ctitelka učení Satja Sai Baby a ruské prorokyně Anastázie. Ta má být známa svým soužitím s přítelkyní medvědicí v zemlance. Paní Hájková přítomné nabádá, aby se „otevřeli sami sobě“, a informuje o příchodu nového platónského roku, dlouhého dva tisíce let.

Jana Kyslíková má podle svého sdělení za sebou bohatý život, resp. životy. Řádně v nich vynikala! Ve starověkém Egyptě byla samotnou bohyní Isis, v 19. století žila ve Francii jako svatá Bernadetta. V přítomném životě byla před revolucí členkou KSČ. Bůh má pro tuto stranu prý pochopení a její kariérismus obhajuje větou: „Každý člověk, který chtěl v komunistickém režimu vyniknout, měl dvě možnosti: mít funkci v KSČ

Esoterická vlna se naší společností již (nejméně jednou) přelila

NOVÝ VĚK NENÍ TAK NOVÝ

Andrea Hudáková

V minulém čísle Dingiru tematicky zaměřeném na Hnutí New Age představil Zdeněk Vojtíšek ve svém článku s názvem *Hnutí Nového věku dvě nové charakteristiky této vlny esoterismu v 80. letech 20. století: demokratizaci esoterických tradic a očekávání nové, kvalitativně lepší doby. Ve svém příspěvku se pokusím naznačit, že zmíněné jevy jsou v jisté podobě sledovatelné již dříve.*

Zdeněk Vojtíšek uvádí jako první ze dvou výrazných charakteristik hnutí Nového věku, že „západní esoterismus je ve vlně Nového věku poprvé v historii skutečně demokratizován“¹. Demokratizaci pak v této souvislosti označuje jev, kdy esoterismus „přestává být výsadou (...) tajných spolků, uzavřených bratrstev nebo jednotlivců“². Popsání této tendence je velmi výstižné, nesouhlasím ovšem s tím, že by k tomu došlo „poprvé v historii“.

Již ve 20. letech 20. století začalo docházet k postupnému otevírání se tajných či uzavřených spolků veřejnosti. Například spiritisté byli ještě v počátečních letech 20. století (v dobách Rakouska-Uherska) nuceni scházet se na svých seancích tajně, „aby o tom nikdo nezasvěcený nevěděl,“ v období první republiky se však stal spiritismus doslova módou. Podobně jako spiri-

⇒ Dokončení na následující straně.

POSELSTVÍ

LIDSTVU

PLANETY ZEMĚ

Poslyšte lidé, mám vás rád.

Poslyšte lidé má slova.

Jsou to slova boží, neboť já jsem BŮH.

Poslyšte lidé, ukončete hádky a spory mezi sebou a mezi národy na planetě Zemi.

Poslyšte lidé, mám vás rád.

S láskou váš BŮH

Poselství, které předává Jana Kyslíková.

Paní Kyslíková přijímá gratulace na autogramiádě v klubu Lávká.

Foto: Lukáš Halfar.

nebo být úspěšný sportovec, zpěvák, herec a reprezentovat socialistický stát v zahraničí.“

Ačkoli Úvod knihy Jany Kyslíkové končí tvrzením, že „Zemi hrozí v roce 2012 katastrofa nedozírných následků“, autorka účastníky autogramiády uklidňuje: „Nebudeme strašit, že konec světa přijde. Nepřijde. Já to vím. Vše se dá změnit.“ Paní Jana totiž zná Boží poselství pro autogramiádu a ráda ho sděluje:

„Milí lidé, jsem rád, že jste tady s námi. Jste první, kteří chápou, že tento svět již nemůže jít stejnou cestou, jako šel dopo-

sud. Za měsíc, 28. září, se zjevím v hmotě na Pražském hradě. Této obrovské události, která nemá obdoby v dějinách tohoto světa, pomůžu Janě Kyslíkové, svojí mesiášce, mamince mého syna Ježíše Krista, který se narodí 6. března 2004, a jejím dalším spolupracovníkům na celém světě, aby lidé konečně pochopili, že jsem, že vám chci pomáhat a že jsem láska. Děkuji vám.“

S recenzí knihy tedy raději počkáme do příštího čísla Dingiru. Po 28. září toho totiž budeme vědět o kontaktech Jany Kyslíkové s Bohem ještě více. ■

Lukáš Halfar

POSEL ZÁHROBNÍ

Spiritistický časopis věnovaný záhadám duševním.

„Posel záhrobní“ vychází nepravidelně; 12 čísel do roka. — Předplácí se ročně 12 Kč, půlletně 7 Kč, čtvrtletně 4 Kč i s dodáním. Do ciziny a zámořska 20 Kč. Dodává se výhradně jen předplatitelům. — Veškeré dotazy, objednávky a zásičky peněžní buďtež zaslány přímo na redakci: Nová Paka č. 495 (Čechy). — Rukopisy buďtež psány čistě, zřetelně, pravopisně a jen po jedné straně papíru. Rukopisy se nevracejí. — Reklamacie nutno učiniti do 1 měsíce. Tyto se nefrankují. — Kdo žádá odpověď, přilož známku. Novin. sazba povolena řed. pošt a tel. v Praze, č. 170.597-VI-04. Podací úřad: N. Paka.

Chrám míru. Medijní kresba St. Klimenta.

tismu se dařilo i theosofii či zednářským lóžím.

Společnost pro psychická studia, která byla založena krátce před 1. světovou válkou, si vzala si za cíl „*theoretické, přesně vědecké zkoumání spiritismu, okultismu, somnambulismu a jiných v obor pokusného dušesloví spadajících jevů psychických.*“³ Od roku 1921 vydávala měsíčník *Okultní a spiritualistická revue*, který se pod vedením mystika Karla Weinfurtera⁴ pravděpodobně jako první ve své době pokusil o syntézu různých esoterních⁵ tradic. Zdá se, že Weinfurter narozdíl od původního vědeckého záměru Společnosti prosazoval mnohem větší důraz na vnitřní prožitky, duchovní rozvoj a praxi jednotlivce. Sám se vymezoval vůči přílišnému teoretizování „*kavárenských pseudookultistů a pseudomagiků*“.⁶ Redakce časopisu pod jeho vedením dokonce zřídila „Odbor pro experimentální magii“, jakýsi druh poradenství v praktickém výcviku, a zásilkovou službou začala k tomuto účelu nabízet svým čtenářům různé pomůcky.⁷

Otevřeně se začalo psát a přednášet o mystice, magii, magnetismu, telepatii, astrologii, věštění z ruky, z karet, o symbolice snů, různých nadpřirozených jevech (vodnicích, lesních žinkách, vilách, skřítcích...), moderními se stávaly i alternativní přístupy k výchově, životosprávě či léčení nemocí.

Weinfurter velmi brzy založil vlastní společnost Psyché a začal vydávat i stejnojmenný časopis,⁸ který v této tendenci pokračoval (zatímco *Okultní a spiritualistická revue* se bez charismatu jeho osobnosti stala dost nezajímavým čtením).

O silném zájmu veřejnosti o esoterismus svědčí poměrně pestrá nabídka periodik a až překvapivě vysoká produkce literatury v tomto oboru. Z českých autorů byl ve své publikační aktivitě naprosto bezkonkurenční Karel Weinfurter,⁹ velké oblibě se těšil i spiritista Karel Sezemský nebo Břetislav Kafka.¹⁰ Ze zahraniční literatury to byly zejména s napětím očekávané překlady knih Paula Bruntona. Některá nakladatelství se přímo specializovala na vydávání této lite-

RUKOZNALECKÝ KURS — vyučování na vzdálenost; tím je dnes možno poznati svůj vlastní neb kohokoliv jiného osud, neboť v ruce každého jedince jsou otřeseny veškeré dějiny jeho života. To do svědčí vám všichni ti, kteří náš kurs již prodělali, neb se jim zároveň dostal co důkaz správného vyučení podobný náš diplom uznání.

Celý kurs trvá jeden rok a stojí do ciziny, ať na jakoukoli vzdálenost, 100 Kč, v republice 75 Kč. Veškeré pomůcky jsou zároveň dodány, ale diplomy zašlou se pouze těm, kteří o ně zvlášť požádají a zašlou 25 Kč zvlášť. Přihlášky přijímá Edice „Spirit“, Nová Paka 495.

Nápěvy (noty) k našim spiritistickým zpěvníkům, které obsahují 345 krásných písní, obdržíte za pouhých 10 Kč. Pro spolky a pěvecké skupiny sborově roze-psání ochotně obstará: Fabián Konrád, Archlebov, Morava. Písně (zpěvníky bez not) stojí 15 Kč, váz. 20 Kč. K dostání v Edici „Spirit“, Nová Paka 495.

Chcete vědět, bude-li válka nebo mír? Chcete vědět, co nás čeká do budoucnosti? Dle starých kabalistických dokladů a pravdy. Kupte si brožuru „Deset egyptských ran“ za 6 Kč. Tam se potřebného dozvíte. Zasilá Edice „Spirit“, Nová Paka 495.

Přijme se osamělý bratr neb sestra na byt a stravu do lesnaté krajiny, u vody. Pro nemocné výborné klima. Místo jedinečně krásné. Svejďová Anna, Dobříš 139 u Příbramě.

ratury, jako například Zmatlík a Palička v Praze na Letné,¹¹ Sfinx v Praze na Vinohradech, několik let fungovalo i Ústřední nakladatelství okultních děl.

Popularizace esoterismu v období první republiky sice nenabírala tak masových a bulvárních rozměrů, jako je tomu dnes, ale rozhodně můžeme tvrdit, že už tehdy docházelo ke zlidovění těchto původně tajných tradic (k průniku nauk z uzavřených spolků na veřejnost), a dokonce i k vytváření určité subkultury, o které se hovoří i v souvislosti s hnutím Nového věku.

Jako druhou charakteristiku hnutí Nového věku uvádí Zdeněk Vojtíšek „*očekávaní zlomu v evoluci lidstva i planety Země a příchod kvalitativně zcela jiného, podstatně lepšího období.*“¹² I v případě očekávání ale nacházíme starší analogii. Následující Weinfurterova slova jsou velmi výmluvná: „*Věda a rozum samy by nemohly vésti lidstvo dále. Veškerá civilizace sklámala (...). Proto musí přijít převrat, ale ne zevní, nýbrž z nitra jednotlivců, převrat duševní, po němž vstoupí na trůn morální*

cit na místě nemorální učenosti.“¹³ Zkrátka: vlna zájmu o esoterismus a očekávání nového věku nejsou zas až tak nové. ■

Poznámky

- 1 Vojtíšek, Z.: Hnutí Nového věku, *Dingir* 6 (2), 2003, s. 46.
- 2 Tamtéž.
- 3 *Okulní a spiritalistická revue* 1 (1), 1921, s. 37.
- 4 Karel Weinfurter (1867-1942), asi nejznámější mystik předválečného Československa; jeho osoba byla v *Dingiru* již zmíněna v článku Martyiny Pekárkové: Přímá stezka (škola Květoslava Minaříka), *Dingir* 5 (4), 2002, s. 8-9; také v článku Ivana Breziny: Spiritismus mezi válkami, *Dingir* 5 (4), 2002, s. 30-31.
- 5 V té době se mluví o „hermetismu“ (zahrnuje spiritualismus, teosofii, mystiku, magii, magnetismus a jiné směry), častější byl ale souhrnný pojem „okultismus“, běžně používaný v názvech periodik a knižních titulů.
- 6 *Okulní a spiritalistická revue* 1 (1), 1921, s. 5.
- 7 Kromě různých tiskovin stojí za zmínku „talismany a pentakle, přesně rituálně zhotovené (...) ke všem úkonům magickým, ku vyvolávání, k obřadům, k ochraně proti nebezpečí, k získání úspěchu (...) ku zvětšení pochopení metafyzických záhad, pro zvýšení psychických schopností, k získání lásky (...), k ochraně proti nebezpečným duchům, pro zvýšení jasnovivosti“, in: *Okulní a spiritalistická revue* 1 (1), 1921, inzerce.
- 8 *Psyché - revue věnovaná mystice, okultismu a metapsychice* vycházela od roku 1922.
- 9 Ve 20. a 30. letech 20. století mu vyšlo v různých nakladatelstvích několik desítek vlastních spisů. Zájem o tohoto mystika byl obnoven v 90. letech, kdy jeho dílo začalo znovu vydávat vydavatelství Psyché v Jablonci nad Nisou.
- 10 *Kafkovo Svítání v duši* se dočkalo v letech 1924 – 1938 kromě několika německých i sedmi českých vydání (zdroj: databáze Národní knihovny).
- 11 Vydávalo i *Okulní a spiritalistickou revui* a některé knihy Karla Weinfurtera.
- 12 Vojtíšek, Zdeněk, Hnutí Nového věku, *Dingir* ...
- 13 *Okulní a spiritalistická revue* 1 (1), 1921, s. 3, úvodník Karla Weinfurtera.

Andrea Hudáková (*1976) absolvovala Evangelikální teologický seminář a nyní je studentkou 5. ročníku Evangelické teologické fakulty UK v Praze.

SCIENTOLOGIE A FINANCE

V tomto článku bych si přál poukázat na některé ne příliš známé praktiky, kterými Scientologové získávají finanční prostředky. Přál bych si tímto textem také varovat čtenáře aby si dal pozor na tyto postupy. V žádném případě se zde nehodlám zabývat funkčností či nefunkčností technik používaných v Scientologické církvi.

O financování Scientologie se šíří mnoho kritiky. Pokusme se nyní trochu poodhalit, co se ve skutečnosti v této církvi děje.

Běžný člověk by se nejspíše chtěl informovat od některého člena církve o otázce peněz. Dostal by odpověď velmi podobnou této: „Systém financování Scientologie je ten nejspravedlivější na světě. Platí pouze ti, kteří něco studují. Správné by bylo, kdyby všechny služby byly zadarmo. Bohužel pokud si uvědomíme, že církev vlastní nějaké budovy a pozemky a její zaměstnanci musí jíst, tak je potřeba placení náhle jasná.“

Tímto by mohl být plně uspokojen. Bohužel tato odpověď byla nacvičena a nemá toho s realitou mnoho společného, jak se pokusím ukázat v následujícím textu.

Podívejme se nejprve na to, jakým způsobem je organizována církev uvnitř. Vlastní organizace je uspořádána jako tzv. školící středisko. Poskytuje jednotlivá placená školení (kurzy) a poradenství (auditing). 12,5

hodin auditingu (konzultací) stojí kolem 5 000,- pro začínající a 30 000 korun pro pokročilé. Ceny základních kurzů se pohybují od 600,- do 2 500,- korun, pokročilé kurzy lze pořídit asi za 20 000,-. Ceny jsou pouze přibližné, poněvadž aktuální ceník není veřejně k dispozici.

Existuje velmi komplikovaný systém slev. O Vánocích lze koupit některou službu levněji. Jednou za celou dobu studia lze získat jednu či více služeb za 50% jejich nominální ceny. Existují také množstevní slevy. Na tom stále není nic špatného.

O přihlašování lidí na kurzy se stará tzv. registrátor. Jeho úkolem je provádět tzv. tvrdý prodej - to znamená použít na člověka jakékoliv formy nátlaku, aby si službu zakoupil. Pro neznalého je situace o to horší, že registrátor byl pro tuto činnost dlouhodobě speciálně školen.

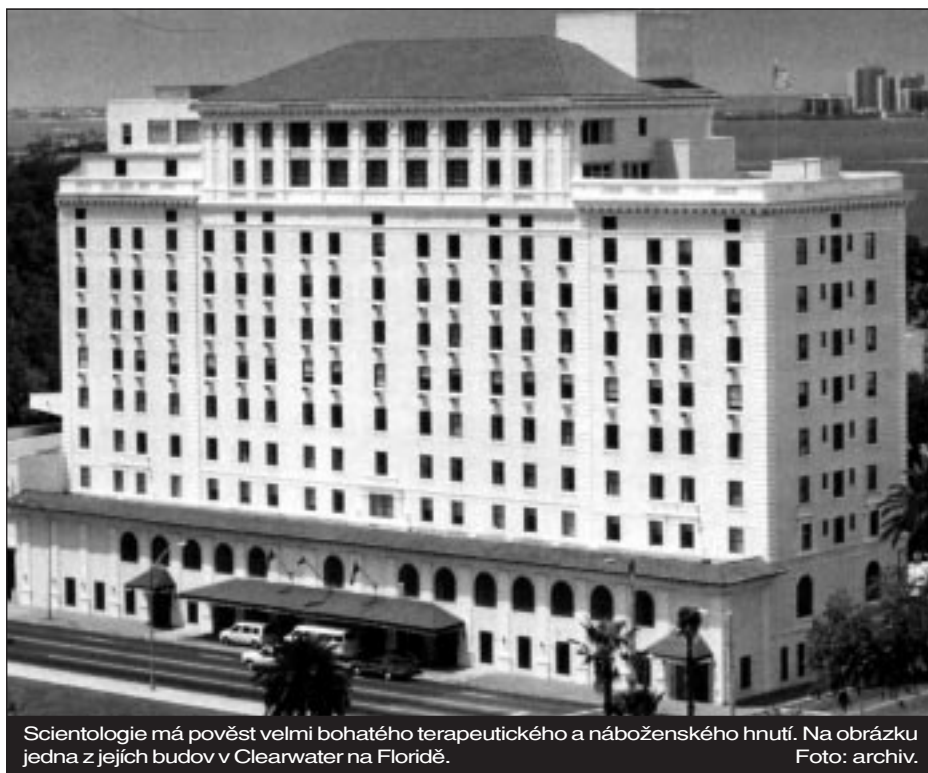
Rozhovor o prodeji většinou začíná tím, že si s vámi registrátor chce o „něčem“ promluvit, potřebuje „něco“ objasnit, chce poradit či pomoci. Za tím účelem jste pozváni do jeho kanceláře. Pokud vás přesto zajímá, o co konkrétně jde, dostanete vyhýbavou odpověď.

V praxi prodej vypadá tak, že před vámi registrátor žongluje s cenami, neustále vytváří nové a ještě lepší nabídky. Dále vám ukazuje citace z textů L. Ron Hubbard, vytrhané z kontextu. Pokud nemáte peníze, navrhne vám, že můžete splácet měsíčně třeba po 500,- korunách a až si takto našetříte, službu dostanete. První splátku chce většinou hned. Pokročilejším studentům, u nichž není riziko, že na církev okamžitě rezignují, navrhuje, že mohou prodat auto, dům atd. Pokud nechcete zakoupit službu hned, nutí vás k podpisu dohody, že službu zakoupíte do určitého data.

Chtěl bych upozornit, že konkrétní scénář prodeje nemusí být úplně shodný s výše popsaným a závisí také do určité míry na osobě registrátora samotného.

Zajímavé je, že ani zaplacení služby neznamena automaticky, že danou službu dostanete. Často se vynoří problém, jehož zvládnutí vyžaduje novou službu, kterou samozřejmě musíte dodatečně zaplatit. Někdy zjistíte, že jste si sice zakoupili službu, ale je potřeba doplatit. Abych byl konkrétnější: u čištění těla v sauně (u tzv. „purifu“) zjistíte, že jste nezaplatili za vitamíny (asi 2 500,-), u studijní techniky „objasňování slov“ zase potřebujete vlastní E-metr (20 000,-).

Pokud již máte E-metr, za několik tisíc jej musíte každoročně posílat na seřízení, jinak

Scientologie má pověst velmi bohatého terapeutického a náboženského hnutí. Na obrázku jedna z jejích budov v Clearwater na Floridě. Foto: archiv.

Scientologický auditing podle propagačních materiálů.

není v církvi použitelný. Máte-li dost peněz, tak vám navrhnou vlastnictví dvou E-metrů.

U auditingu se pravidelně stává, že je potřeba daleko více hodin, než jste si zakoupili. Tyto dodatečné hodiny musíte samozřejmě doplatit. O těchto skutečnostech vás registrátor předem vůbec neinformuje.

Jste-li v církvi delší dobu, budete jistě potřebovat pokročilejší služby, které se v naší zemi neposkytují. Jejich ceny jsou pro našince téměř astronomické. Cituji interní časopis Scientologické církve „Source“ č. 133: intensiv (12,5 hodin) ve Flagu stojí 8 700 \$, příprava na OT 8 470 \$.

Nejrozsáhlejší kurz SHSBC lze v základní ceně pořídit za 364 532 DKr (dle časopisu „The auditor issue“ č. 289). Jedná se o velmi rozsáhlý kurz s průměrnou dobou studia jeden rok. Kurz SHSBC může být zjednodušeně prezentován jako vysvěcení na kněze a je určen pouze velmi pokročilým Scientologům. Ponechám čtenáři na zvážení, zda je pro něj v přepočtu více než jeden milión Kč za rok studia hodně či málo.

Někdy je prodáváno i tzv. členství v Scientologické církvi. Roční stojí kolem

osmi tisíc a celoživotní sto dvacet pět tisíc.

Zajímavá situace nastane, pokud již máte zaplacenou a „nemůžete“ daný kurz dostat, protože dříve potřebujete jinou službu. Podle vyjádření právníka tím církev naplňuje skutkovou podstatu trestného činu podvodu. Realita je ale trochu jiná.

Od registrátora většinou dostanete pouze účtenku o zaplacení. Kurzy jsou podle našeho právního systému na úrovni služeb a tedy nejsou vymahatelné, pokud

nebyla vyhotovena dodatečná smlouva. Podle našeho právního řádu vám může být kurz dodán třeba až za 10 let a vše je v pořádku.

V zásadě jsou tři možnosti, co v takové situaci dělat: A) obrátit se na občansko-právní soud; B) požádat církev o navrácení peněz za nedodané služby (příčemž vás pořádně oškube); C) zaplatit několik set tisíc korun za doporučený kurz a nastudovat jej.

Možnosti A) a B) vás bohužel naprosto vyřadí z církve, a proto většina členů volí variantu C). Někdy časem zjistíte, že ten výjimečně drahý kurz nebyl ani nutný.

Možná si řeknete, jak jsou na tom zaměstnanci takovéto organizace. Zaměstnanci podepisují kontrakty na dva roky, na pět let a na doživotí.

Zavázali se, že budou pracovat 5 dní v týdnu. Šestý den by měli mít vyhrazen pro své vlastní studium. Mají právo studovat kurzy zdarma až po zvládnutí poměrně rozsáhlého kurzu SS2 (úroveň zaměstnanec 2).

Realita je někdy taková, že pracují 7 dní v týdnu a na své vlastní studium již nemají příliš mnoho času. Někteří z nich si museli (dříve než se stali zaměstnanci) zaplatit kurzy v hodnotě několika desítek tisíc korun. Jiným je navržena 50% sleva za kurzy, než se stanou zaměstnancem úrovně 2.

Jim to ovšem nevádí, poněvadž jsou přesvědčeni, že dělají tu nejužitečnější věc na naší Zemi.

Možná by bylo dobré trochu upravit naše právní zřízení, které není na podobné typy jednání připraveno. Nakonec také přeji všem scientologům, aby za své peníze dostali ty služby, které si zaplatili a které je nejvíce duchovně pozvednou.

Autor si přál zůstat v anonymitě; jeho jméno je redakci známo.

VÁŽENÁ REDAKCE DINGIRU!

Dostalo se mi do rukou číslo 4/2002 s ústředním tématem jóga. Nehledě na to, že Dingir se věnoval józe z různých pohledů, je toto číslo velice hutným čtením, až takovým, že se mi při čtení začali plést všechny ty pojmy svámí, jógy a další. A potom bum! Zdeněk Vojtíšek přichází se svou reflexí „Chytráctví s jógou“ a jako by mi mluvil z duše. Ano, toto jsem měl na mysli, když jsem vám psal své názory na toto „duchovní cvičební“. A tak vám, pane Vojtíšku, děkuji za tuto velmi potřebnou kritiku.

Kdo říká, že józe lze odpárat ono duchovno, říká vlastně, že by mu nevádilo, kdyby nosil kabát bez límce!

Zklamaly mě rozhovory s příznivci jógy, které jsou o ničem. V novém roce Vám všem přeji dobrou mysl při psaní.

S pozdravem

Leon Kollár

DINGIR

časopis o současné náboženské scéně

6. ročník

Číslo 3/2003 vychází 18. září 2003.

Vydává DINGIR, s.r.o.,

Nádražní 17, 150 00 Praha 5

tel.: 257 32 14 14; fax: 2 57 31 46 46

e-mail: dingir@dingir.cz

internet: www.dingir.cz

Šéfredaktor:

Zdeněk Vojtíšek

tel.: 257 31 46 46

e-mail: vojtiesek@dingir.cz

Redakční rada:

Martina Dvořáková, Martin Kořínek,

Jiří Koubek, Miloš Mrázek,

Tomáš Novotný, Prokop Remeš,

Ivan O. Štampach.

Grafický návrh: Richard Bobůrka

Zlom: Zdeněk Vojtíšek

Osvit: CDS - Petr Jandík

Tisk: VS ČR, Praha 4

Cena: 39,- Kč

Objednávky a urgencye:

SEND - předplatné, P.O. BOX 141

Antala Staška 80, 140 21 Praha 4

tel: 02 / 6100 6608; 6100 6609

fax: 02 / 6100 6563; e-mail: send@send.cz

http://www.send.cz

ISSN: 1212-1371

Registrace:

MK ČR 7943 z 30. 3. 1998

NA PŘÍŠTĚ

Mezináboženský dialog, o němž hovoříme v tomto čísle Dingiru, má i politický význam. (Küngova slova znějí už skoro jako mantra: „Není světový mír bez míru mezi náboženstvími.“) Ale pojďme uvažovat nad dalšími styčnými body duchovního a politického života. Připojte se k přemýšlení v dalším Dingiru

4 / 2003

s tématem

náboženství a politika.

PROČ DINGIR

Některé starověké jazyky měly zajímavý zvyk, který spočíval v tom, že do psaného textu vkládaly tzv. ideogramy. Byly to značky, které předjímaly vlastnosti následného slova. A tak se např. v klínopisných textech vkládal před každou věc ze dřeva (např. strom, ale i stůl nebo židli) znak pro dřevo. Před rybníky, řeky apod. se vkládal znak pro vodu atd. Podobně existoval i zvláštní znak, který se musel napsat před jméno jakékoli božské bytosti nebo boha. Tého znače, upozorňující na božskost toho, co bude následovat, se většinou říká podle starého sumerského označení pro boha, DINGIR. Toto slovo je pak zároveň i pravděpodobně vůbec nejstarším označením pro božskou bytost, jaké známe.

Zajímavé je, že klínový znak, který se jako označení DINGIR používá, je ve skutečnosti obrázkem hvězdy, která představuje směr, k němuž člověk hledí a k němuž se upíná. Znak DINGIR se tak může pro nás stát symbolem jistě nezanedbatelného rozměru lidství, který hledá něco, co ho přesahuje, na čem se může orientovat a k čemu může směřovat. Tato lidská touha nachází nejrozmanitější podoby v nejrůznějších kulturách a sociálních skupinách. A tak i v naší současné společnosti se setkáváme s desítkami nejrůznějších náboženských a pseudonáboženských skupin, jež jsou výrazem tohoto rozměru člověka.

Chtěli bychom se tedy rozhlížet kolem sebe, pozorovat tuto náboženskou scénu a zamýšlet se nad tím, kdo nebo co je DINGIREm těch, kdo se k těmto skupinám hlásí, jak právě jejich DINGIR ovlivňuje jejich život a jaké formy jejich cesta za tímto cílem nabývá. Časopis DINGIR by tak měl pomoci porozumět oblasti, která je od pradávna neodmyslitelnou součástí života lidstva, a přesto zůstává pro mnohé nezmapovanou krajinou.

tn

Tomáš Halík s patriarchou japonského buddhismu v klášteře na hoře Kója v Japonsku roku 1998. K rozhovoru na stranách 97-101. Foto: archiv Tomáše Halíka.

Na závěr konference Mezináboženské a mezinárodní federace za světový mír zahrála cimbalová muzika „Kulišek“. Zprávy o konferenci najdete na stranách 81 a 82. Foto: Jiří Koubek.

Na autogramiádě 28. srpna předpověděla kontaktérka Jana Kyslíková zjevení Boha na Pražském Hradě dne 28. září a narození mesiáše 6. března 2004. Více na stranách 104 a 105. Foto: Lukáš Halfar.

POZVÁNÍ A KONTAKTY

Další veřejné semináře Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů: **25. 9. 2003** (host: Mojmir Kallus z Křesťanského velvyslanectví Jeruzalém, téma: tzv. křesťanský sionismus), **30. 10. 2003** (host: Irena a Vojtěch Havlovi a další, téma: Jóga v denním životě), **27. 11. 2003** (host ještě nepotvrdil účast). Vždy od 17,30 h. v Pastoračním středisku při Arcibiskupství pražském, Kolejni 4, Praha 6.

Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů, Nádražní 17, 150 00 Praha 5, hodiny pro veřejnost: čtvrtek 15,30 - 17,30, tel/fax: 2 57 31 46 46, e-mail: sssnns@volny.cz, internet: www.sekty.cz.

Na 1. straně obálky je anglikánský kněz a oddaný Kršny. - Fotografie z časopisu „Back to Godhead“ (sv. 14, č. 4).

NOSTRA AETATE

DEKLARACE O POMĚRU CÍRKVE K NEKŘESŤANSKÝM NÁBOŽENSTVÍM
28. 10. 1965

Biskup Pavel, služebník služebníků Božích, spolu s otci posvátného sněmu na trvalou památku

/RŮZNÁ NEKŘESŤANSKÁ NÁBOŽENSTVÍ/

... Od pradávna až dodnes nalézáme u různých národů jakési vnímání tajemné moci, která je přítomna v běhu věcí a v událostech lidského života, někdy i uznání nejvyššího Božství nebo i Otce. Toto vnímání a uznání proniká jejich život hlubokým náboženským smyslem. Avšak ta náboženství, která jsou spjata s pokročilou kulturou, snaží se odpovědět na tyto otázky propracovanějšími pojmy a kultivovanějším jazykem. Tak v hinduismu zkoumají lidé božské tajemství a vyjadřují je nevyčerpatelným bohatstvím mýtů a pronikavými filozofickými pokusy. Hledají osvobození od úzkostí naší existence buď v různých formách asketického života nebo v hluboké meditaci nebo v tom, že se uchylují k Bohu s láskou a důvěrou. Buddhismus ve svých rozmanitých formách uznává radikální nedostatečnost tohoto proměnlivého světa. Učí, jakou cestou mohou lidé se zbožnou a důvěřivou myslí buď dojít stavu dokonalého osvobození, anebo - ať vlastním úsilím, ať s vyšší pomocí - dospět k vrcholnému osvětlení. Takto se i ostatní náboženství, rozšířená po celém světě, snaží různými způsoby vycházet vstříc neklidu lidského srdce tím, že nabízejí cesty: nauky a životní pravidla i posvátné obřady.

Katolická církev neodmítá nic, co je v těchto náboženstvích pravdivé a svaté. S upřímnou vážností se dívá na jejich způsoby chování a života, pravidla a nauky. Ačkoli se v mnohém rozcházejí s tím, co ona věří a k věření předkládá, přece jsou nezřídka odrazem Pravdy, která osvětluje všechny lidi. Sama však hlásá a je povinna neustále hlásat Krista, který je „cesta, pravda a život“ (Jan 14,6), v němž lidé nalézají plnost náboženského života a skrze něhož Bůh všechno smířil se sebou.

Proto církev nabádá své věřící, aby s rozvážností a láskou, prostřednictvím dialogu a spolupráce se stoupenci jiných náboženství uznávali, chránili a podporovali duchovní a mravní dobro i společensko-kulturní hodnoty, které u nich jsou, a přitom aby svědčili o křesťanské víře a životě. ...

LUMEN GENTIUM

VĚROUČNÁ KONSTITUCE O CÍRKVI
21. 11. 1964

Biskup Pavel, služebník služebníků Božích, spolu s otci posvátného sněmu na trvalou památku

/NEKŘESŤANÉ/

... Ba i lidé, kteří ještě nepřijali evangelium, jsou různými způsoby zaměřeni k Božímu lidu. Patří sem na prvním místě národ, s nímž byla uzavřena smlouva, jemuž byla dána zaslíbení, a z něhož se zrodil Kristus podle těla (srov. Řím 9,4-5), vyvolený národ, tak drahý Bohu kvůli praotcům: vždyť Bůh nelituje, že něco daroval, ani že někoho povolal (srov. Řím 11,28-29). Plán spásy se však vztahuje i na ty, kteří uznávají Stvořitele, a mezi nimi především na muslimy, kteří prohlašují, že se drží víry Abrahamovy, a klaní se jako my Bohu jedinému, milosrdnému, který bude v poslední den lidí soudit. Bůh není daleko ani od těch, kteří hledají neznámého Boha v mlhavých stopách a obrazech, vždyť všem dává život, dech a všechno (srov. Sk 17,25-28) a jako spasitel chce, aby všichni lidé byli spaseni (srov. 1 Tim 2,4). Věčné spásy mohou totiž dosáhnout všichni, kdo bez vlastní viny neznají Kristovo evangelium a jeho církev, avšak s upřímným srdcem hledají Boha a snaží se pod vlivem milosti skutečně plnit jeho vůli, jak ji poznávají z hlasu svědomí. Božská prozřetelnost neodpírá pomoc nutnou k spáse těm, kteří bez vlastní viny ještě nedošli k výslovnému uznání Boha, ale snaží se, ne bez Boží milosti, o dobrý život. Neboť cokoli je u nich dobré a pravdivé, považuje církev za přípravu na evangelium, za dar od Boha, jenž osvětluje každého člověka, aby nakonec měl život. Často ovšem lidé, oklamání Zlým, upadli do pošetilých myšlenek, zaměnili Boží pravdu za lež a sloužili raději tvorům než Stvořiteli (srov. Řím 1,21 a 25), anebo žijí a umírají na tomto světě bez Boha a jsou vydáni napospas meznímu zoufalství. Proto církev stále horlivěji podporuje misijní činnost k slávě Boží a k spáse těchto lidí. Má přitom na paměti příkaz pána, jenž řekl: „Hlásejte evangelium všemu tvorstvu“ (Mk 16,15).

Úryvky ze dvou dokumentů II. vatikánského koncilu římskokatolické církve přetištěny z knihy „Dokumenty II. vatikánského koncilu“, z latiny přeložila skupina pod vedením Oto Mádra, Zvon, Praha 1995.

Stránku doplňují starokřesťanské symboly čtyř autorů křesťanských posvátných spisů - evangelií. Jako (okřídlený) člověk vyobrazen evangelista Matouš, jako lev Marek, jako býk Lukáš a jako orel evangelista Jan.